Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

COMMENTARII IN VTRAM-QVE EPISTOLAM PETRI APOSTOLI, ET IN VNAM IVDÆ, SCRIPTI

A

NICOLAO HEMMINGIO.

WITEBERGÆ

EXCVDEBAT IOHANNES CRATO.

ANNO M. D. LXVI.

LN 806
ex. 1
M

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

BIBLIOTHECA REGIA HAFNIENSIS

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

NOBILITATE GENERIS, SAPIENTIA ET VIRTVTE PRAESTANTI VIro, *Biornoni Andreæ de antiqua & nobili Biornonum familia, Domino de Stenholt, Regio præſidi in Hafnienſi & vicinis prouincijs, atq; diœceſeos Roſchildenſis adminiſtratori prudentiſſimo,*

Gratiam & pacem à Deo patre per dominum noſtrum Ieſum Chriſtum precatur

NICOLAVS HEMMINGIVS.

VOX DEI DEVT. 12. *Caue tibi ne derelinquas Leuitã omnibus diebus tuis ſuper terram tuam, vt omnibus, quibus ſalus curæ eſt commendat Pietatẽ & Liberalitatem erga miniſterium verbi: Ita minatur pœnam ijs, qui vel miniſterium verbi impiè*

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

contemnunt, vel miniſtros Euangelij ſacrilegè ſpoliant. Nam cùm Eccleſia Dei in hoc mundo colligitur, propagatur, & conſeruatur voce docentium Euangelium, & docentes opus habent victu & defenſione, vult Deus nos gratos eſſe erga miniſterium Euangelij, & liberales eſſe erga eos, quorum miniſterio educimur è regno Satanæ, & aggregamur Eccleſiæ Dei, hoc eſt, regno Chriſti, quod eſt gratiæ, à quo tranſitur in regnum Dei glorioſum, quod eſt beatæ & nunquam finiendæ immortalitatis, felicitatis & gloriæ. Cùm itaq; hæc tanta bona nobis contingunt per miniſterium verbi, seriò Deus nobis mandat, vt ipſos miniſtros Euangelij omni officiorum genere proſequamur. Syracides

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

cides vtrumq; coniungit, videlicet ti-
morem Dei, & honorem miniſtro-
rum Dei, ita enim ait: ἐν ὅλῃ ψυχῇ
ευλαβοῦ τὸν κύριον καὶ τοὺς ἱερεῖς αὐτοῦ θαύ-
μαζε. Hoc eſt, toto animo time Do-
minum, & ſacerdotes eius admirare,
id eſt, in precio & honore habeas &
magnifacias. Et paulò infrà:
φοβοῦ τὸν κύριον καὶ δόξασον τὸν ἱερέα, καὶ δὸς
τὴν μερίδα αὐτῷ, καθὼς ἐντέταλταί σοι.
Hoc eſt, Time Dominum & honora
Sacerdotem, & da partem ipſi, ſicut
mandatum eſt tibi. Vtrumq; ergo
uult coniungi Sapiens, timorem Dei
& honorem ſacerdotum miniſtro-
rumq; Dei. Vbi ergo prius verè
adeſt, abeſſe non poteſt poſterius.
Vbi poſterius deſideratur, prius
quoq; abeſſe ſignificatur. Quomodo
enim fieri poteſt, vt eius mandata

cõtemnas, quem diligis? Si ergo verè timemus Dominũ, aliter euenire nequit, q̃ vt honoremus miniſtros ipſius. Hic aũt honor in eo conſiſtit, vt miniſtris verbi tribuamus omnia, cũ quæ ad neceſſitatem, tùm quæ ad dignitatem eorũ pertinere videbuntur. Atq; hic eſt ille duplex honor, quem Paulus vult tribui laborantibus in verbo & doctrina. Sed fortè hîc aliquis obijciet, me non rectè accommodare miniſtris noui teſtamenti, quod Sapiens videtur de Leuitis et ſacerdotib. veteris teſtamenti intelligere. Nam magnũ apparet diſcrimẽ inter illos & hos. Fateor equidẽ magnum diſcrimẽ eſſe, ſi ſpectemus diſpẽſationis modum, verùm ſi finem vtrorũq; conſideremus, in eo planè vtriq; conueniunt. Nam & Leuitarũ fuit colligere,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

ligere, propagare & conſeruare Eccleſiam Dei, & miniſtris noui Teſtamenti, vt Oeconomijs myſteriorum Dei, idem officium incumbit, quod ſanè & præſtant multò efficacius. Cùm igitur par ratio ſit vtrorumq́, hoc eſt, Leuitarum & miniſtrorum Euangelij in nouo teſtamento, rectè mandatum Dei, de honore tribuendo Leuitis, accommodatur ad miniſtros Euangelij. Sed omnem ſcrupulum tollit Apoſtolus Paulus 1. Corinth. 9. cum exemplum Leuitarum ad miniſtros noui Teſtamenti accommodat, dicens: *An neſcitis quòd hi, qui ſacra adminiſtrant, ex ſacro edunt? qui altari aſsiſtunt, vnà cum altari partem accipiunt?* Prætereo plurima dicta noui Teſtamenti, quæ idem planè

aſtruunt: Qui vos (ait Dominus) recipit, me recipit, & qui me recipit, recipit eum qui miſit me &c. Dignus eſt operarius mercede ſua. Et Paulus, Qui benè præſunt, duplici honore digni ſunt, & maximè hi qui laborant in verbo & doctrina. Huc ferè totum 9. caput prioris Epiſtolæ ad Corinthios pertinet. Sed quid multa? natura, ratio, leges humanæ & diuinæ commendant omnibus iuſticiam, cuius quædam non minima pars eſt gratitudo, quæ erga optimè meritos iure maxima eſſe debet. Iam autem cum conſtat diuina humanis, cœleſtia terrenis, diuturna momentaneis, æterna caducis, verè & perfectè bona imperfectè bonis & perituris præferenda eſſe, quis dubitat miniſtros Euangelij optimè mereri

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

de nobis, per quas illa diuina, cœle-ſtia, æterna & verè perfectè bona nobis communicantur? Non proinde mirum eſt, & ſeriò mandari nobis liberalitatem erga miniſtros Euangelij, & Spiritum ſanctum honorem ſacerdotum cum timore & reuerentia ipſius Dei coniungere, ita vt ſeparari alter ab altero non poſſit ſine vtriuſq; interitu. Atq; hinc non eſt difficile iudicare quàm ſint alieni à familia Dei, qui miniſtros verbi non ſolum reuerentia debita, verumetiam neceſſario victu ſpoliant. Glorientur de potentia quantum volunt, iactent diuitias, prædicent ſtemmata, numerent maiorum inſignia, ſuperbiant de magnificis palatijs, inſcribant hæredes: tamen quicunq; miniſtros Euangelij non

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

ea, qua decet beneuolentia, & beneficentia proſequuntur, priuant ſe ampliſsimo ornamento vitæ, quod in timore Dei ſitum eſt. Valdè enim fallitur potens, qui exiſtimat, ſe ſua potentia ornari. Valdè fallitur diues, qui putat ſe ſuis opibus decorari. Fallitur & pauper, qui ſe ſua tenuitate obſcurari arbitratur. Nam vt nec potentia nec diuitiæ veram gloriam adferunt: Ita nec paupertas quenquam coram Deo obſcurat. Sed ſolus timor Dei eſt, qui & diuiti & pauperi verum vitæ ornamentum adfert, quod ſanè nullus vel Satanæ dolus, vel humana inuidia auferre poterit. Diues epulo non parum ſibi videbatur ob ſuas diuitias & ſplendorem glorioſus, qui tamen obſcuriſsimus coram Deo fuit. Contrà

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

trà verò pauper Lazarus, epuloni obſcuriſsimus habitus, Deo & angelis eius ſummè glorioſus & ornatiſsimus eſt viſus. Quænam huius diuerſi iudicij cauſa alia fuit, quàm quòd diues ille caruerit timore Dei, quo pauper Lazarus erat ornatus? Cùm igitur adeò multum noſtra refert, vt timore Dei ornati prodeamus in conſpectum Dei, profectò piè prudentis eſt cauere, ne iſto ornamento ſe ſpoliet auaricia ſua & maleuolentia erga miniſtros Euangelij, quod ſanè, proh dolor, multi faciunt in ſuum certiſsimum interitum.

Sed cur inquies, iſta mihi narras? profectò hoc haudquaquã à me factum putes, quod in te, clariſsime vir, quicquam deſiderem, ſed potius

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

Vt propoſita neceſſitate, te in curſu feliciter ſuſcepto contra multa impedimenta detineam. Nam multis pijs gratiſſimum eſt tuum officium erga miniſtros Euangelij, qui ſibi gratulantur, quòd tam pium & clementem nacti ſint patronum. Poſtquam enim adminiſtratio diœceſeos Selandicæ, quantum quidem ad externam iuriſdictionem Eccleſiaſticæ politiæ attinet, tibi commiſſa eſt, ea moderatione, ea manſuetudine vſus es, quam homini pio & prudenti dignam iudicant omnes. Siquidem in iudicando prudentem ſemper ἐπιείκειαν *adhibes flectendo leges ad cauſas, non cauſas ad leges. Quid dicam de ſumma humanitate tua in pios Euangelij præcones? quid de candore, quo nos in hac Academia*

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

docentes complecteris? quid de munificentia erga multos pauperes ſcholaſticos? Quo de pietate, qua tuos liberes, quos tibi peperit, & pignora ſanctiſsimi coniugij reliquit optima & nobiliſsima fœmina, piæ memoriæ, Cecilia Wlffstandt/ in vera religione & ſancta diſciplina inſtitui & educari curas? idq́; in eum finem, vt aliquando ſint futuri ornamento communi patriæ & Eccleſiæ Dei. Cum. n. liberis tuis Magiſtrum piũ & doctum alis magnis ſumtibus, ſatis declaras quo ſis erga ſtudia literarum animo, ſine quibus muri Eccleſiæ paulatim collabuntur, et mox ingens totius ædificij ruina comitatur. Sed vt ad priuata veniam, quid dicam de beneficentia tua filio meo Iohanni Hemmingio præſtita?

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

Hunc enim abiturum Vitebergam ſtudiorum gratia, ampliſsimo munere ornaſti. Pro quo ſummo beneficio tibi maximas debeo gratias, & promitto perpetuò omnem animi gratitudinem.

Hæc teſtimonia tuorum beneficiorum clarè teſtantur, quo ſis erga Eccleſiam Dei atq; eius miniſtros animo. Oro autem Deum, vt ipſe te in hoc pio propoſito conſeruet ad finem vſq; huius caducæ vitæ, poſt cuius exitum propoſita eſt corona ijs, qui malis exemplis ſe à recto curſu abduci non permittunt. Nam nihil magis pietati nocet quàm συνήθεια κακῶν, qui nec Deum timent, nec miniſtros Eccleſiæ honorant: Imò ipſam Eccleſiam, tanquam viliſsimorum hominum colluuiem contemnunt, quod ſanè fa-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

nè facit illorum ſpontanea cæcitas. Iacob vident, Iſraëlem non agnoſcũt, cum tamen idem, qui eſt Iacob, ſit & Iſraël, Hoc eſt, externam ſpeciem Eccleſiæ vident, & non conſiderant magnificam eius gloriam, nominatur quidem Eccleſia Iacob, propterea quòd vilis & contemta apparet in conſpectu hominum, Sed eadem et Iſraël à Domino vocatur, eò quòd victrix, quòd formoſa, quòd ſplendida, quòd glorioſa in conſpectu Dei ſit. Etſi autem hæc Eccleſiæ gloria in hoc mundo ſub cruce latet, reuelabitur tamen ſuo tempore, quando impij omnes adiudicabuntur perpetuæ ignominiæ.

Porrò quoniam cupio extare teſtimonium animi mei erga te, vir clariſsime, ſub tuo nomine placuit in

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

lucem edere commentarios in vtramque Epiſtolam Petri, & in vnam Iudæ Apoſtoli, quorum lectionem ſpero tibi haud ingratam futuram. Hos vt accipias tāquam μνημόσυνον *perpetuum meæ erga te reuerentiæ & gratitudinis, etiam atq; etiam rogo. Deus te quàm diutiſsimè incolumem cum cariſsimis liberis in ſui nominis gloriam, in familiæ tuæ pium ornamentum, in Eccleſiæ Dei ædificationem, & in patriæ communis decus conſeruet, Amen. Vale ex Muſæo noſtro. Hafniæ primo Nouembris, Anno*

1566.

ARGV-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

ARGVMENTVM IN EPISTOLAM PRIOREM PETRI.

QVATVOR ILLA, quæ in initio enarrationis ſacrorum ſcriptorum examinare ſoleo, hîc quoque repetamus, ſunt autem hæc. Primum, quis ſit ſcriptionis autor. Secundum, quę fuerit ſcribendi occaſio. Tertium, quis ſit ſtatus. Quartum, quis ſit tractationis ordo ſeu methodus.

DE PRIMO.

Autorem huius Epiſtolæ D. Petrum Apoſtolorum Coriphæum fuiſſe, nemo vnquam dubitauit. Vnde quanta ſit huius Epiſtolæ autoritas, facilè eſt iudicare. Hic eſt enim ille diſcipulus, qui ab Andrea fratre ad Dominum adductus, ex piſcatore factus eſt Apoſtolus. In myſterijs regni cœlorum edoctus eſt voce filij Dei, antequam ipſe Dominus mortem pro humano genere ſubijt. Deinde mox poſt reſurrectionem Domini quadraginta diebus ab ipſo Domino inſtitutus eſt, qui illi cu-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

ram ſui gregis demandauit, ter dicendo: Petre amas me, paſce oues meas, ſignificans neminem aptum eſſe ad paſcendum gregem Chriſti, niſi qui amore Chriſti ſincero ducatur, adeò vt omnia poſtponat obedientiæ erga Chriſtum, quem diligit. Præterea ipſo die Pentecoſtes, accepto viſibiliter S. ſancto, plenius edoctus eſt, quo die vna concione tria millia hominum ad fidem Domini conuertit. Atq; ita completa eſt promiſſio Domini dicentis: Spiritus ſanctus arguet mundum de peccato, de iuſticia, & de iudicio. Hoc eſt, Spiritus ſanctus quinquageſimo die poſt meam reſurrectionem clarè & efficaciter conuincet peccatum eſſe, quod mundus non putat eſſe peccatum: clarè & efficaciter conuincet eſſe iuſticiam, quam mundus non putat eſſe iuſticiam: clarè & efficaciter conuincet eſſe iudicium, quod mundus non putat eſſe iudicium. Mundus, hoc eſt, Phariſæi & ſcribæ, cum maxima populi parte, non putat eſſe peccatum me Ieſum Mariæ filium contemnere, & in me non credere, vt in vnicum ſaluatorem, ſed Spiritus ſanctus, veniens ſuper vos in die Pentecoſtes, conuincet mundum ſui erroris, adeo vt plurimi agnoſcant ſe peccaſſe, quod me Ieſum

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

Mariæ filium cruci affixerint, & non potius in me, vt in vnicum ſaluatorem, crediderint. Mundus non putat iuſticiam eſſe abitum meum ad patrem, hoc eſt, obedientiam Legis in me, qua ſatisfit iuſticiæ Dei, mortem crucis, qua expiatur reatus, & reſurrectionem vitæ, qua conſummatur iuſticia credentium, eſſe iuſticiam, cuius imputatione credentes coram Patre meo conſiſtunt, ſed Spiritus ſanctus conuincet mundum huius pernicioſi erroris, quando teſtabitur me Ieſum verè victa morte reſurrexiſſe in iuſticiam & ſalutem omnium, qui me fide receperint. Mundus non putat iudicium vindictæ eſſe, victoriam meam ſuper Diabolo, ſed Spiritus ſanctus conuincet mundum etiam huius erroris, & in die Pentecoſtes apertè & efficaciter probabit, quod ego Ieſus ſim victor & deſtructor operum Diaboli, iuxta promiſſionem Adamo factam: Semen mulieris conteret caput Serpentis. Etſi autem hæc Domini prædictio completa eſt quinquageſimo die poſt Domini reſurrectionem, vt iam declaratū eſt: Tamen perpetua lex eſſe debet miniſtris Euangelij, vt prædicent fidem in Chriſtum, doceant quòd Chriſti obedientia ſit noſtra iuſticia,

oſtendant quòd Chriſtus ſit victor Diaboli. Hoc cum faciunt, ipſe Spiritus ſanctus efficaciter adeſt, & in multis verbum prædicatum obſignat. Hæc obiter adijcere volui, quia Petrus, de quo nobis hîc ſermo eſt, præcipuum inſtrumentum fuit, quo Spiritus ſanctus conuicit mundum ſui erroris die Pentecoſtes, vt patet ex ſecundo Actorum Apoſtolicorum capite. Porrò, cum de vocatione gentium quæſtio agitaretur, ſigno diuino edoctus eſt Petrus, quòd promiſſio Euangelij ad gentes quoque pertineret. Quarè diuinitus admonitus, & vocatus à Cornelio, eum prius donatum Spiritu ſancto, baptizat, apertè teſtificans nullam perſonarum acceptionem apud Deum eſſe. Hic eſt ille diſcipulus, cui Dominus dixit: Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam. Hic eſt ille, quem Paulus columnam Eccleſiæ agnoſcit. Hic denique eſt, quem Eccleſia perpetuo conſenſu ſummum Apoſtolorum appellat. Proinde quicquid in huius viri ſcriptis legimus, ita accipiendum eſt, ac ſi Spiritum filij Dei, cuius Apoſtolus eſt, ſonantem ſua verba audiemus. Iuxta illud: Qui vos audit, me audit.

DE SECVNDO.

Scribendi occaſio Petro hæc fuit. Gentes multæ, quas in epigrapha recitat Apoſtolus, non Petri, ſed aliorum miniſterio doctrinam Euangelij receperant. Inter has gentes fuerunt, qui dubitare cœperũt, an Petrus, quem ipſi non audiuiſſent, eadem doceret, præſertim cum paſſim propter ritus Moſaicos ingentia certamina mouerentur. His itaq; dubitantibus, Petrus ſcribit & teſtatur veram eſſe gratiam in qua ſtant, id eſt, veram eſſe Chriſti doctrinam, in qua fuerunt edocti. Scribit proinde ipſis hoc conſilio, vt & eos ſuo teſtimonio rectè inſtitutos eſſe confirmet, & ad perſeuerantiam in ſpe & pietate vſq; ad finem exhortaretur. Hanc occaſionem, hoc conſilium, hunc finem & ſcopum Petro fuiſſe propoſitum, apparet ex ipſius verbis, ita enim in fine huius Epiſtolæ ait: Hæc ſcripſi, adhortans uos & teſtificans ueram gratiam Dei eſſe, in qua ſtatis, Hoc eſt, verum Ieſu Chriſti Euangelium eſſe, in quo edocti eſtis voce & ſcriptis Pauli Apoſtoli & aliorum.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

DE TERTIO.

Tota hæc Epiſtola parænetica eſt, & ad duo capita reuocari poteſt. Quorum vnum hortatur gentes, ad quas ſcribit, vt perſiſtant in gratia, quæ ipſis per prædicationem Euangelij collata eſt. Alterum ſuadet, vt in hac gratia dignè ambulent ad finem vſq; huius caducæ uitæ.

DE QVARTO.

Ordo tractationis, quemadmodum in ſuaſorijs argumentis fieri conſueuit, eſt arbitrarius. Neq; enim ita vnam aliquam paræneſin tractat & abſoluit, quin rurſus data aliqua occaſione ad eandem redeat. Quare etſi artificialis & Didacticus ordo hîc non eſt quærendus: firmum tamen & neceſſarium fundamentum iacit, ex quo paræneſes omnes, quas tractat, optimè extruuntur. Ponit autem omnis piæ actionis fundamentum regenerationem ſeu ſemen illud diuinum, quo in nouos homines renaſcimur. Hoc fundamento poſito, varias exhortationes inde manantes extruit, quas, vt dixi, ita tractat, vt ſubinde ad eaſdem redeat. Verùm vt eas propius conſiderare poſſimus, ipſas diſcernamus

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

per obiecta, & ſingulas veluti ad ſuas proprias claſſes referamus. Quædam igitur ſunt, in quibus ad officia, quæ Deo immediatè debentur, inuitat, ut cum hortatur ad fidem, ſpem firmam, timorem, ſubiectionem ſeu veram coram Deo humilitatem, inuocationem &c. Quædam ſunt, quæ ad mores cuiuſque priuatos pertinent. Vt cum vel hortatur ad ſanctitatem, vel dehortatur ab impuritate & prophanitate. Quædam ſunt, quæ pertinent ad officia inter homines, & ſunt variæ. Aliàs enim hortatur ad præſtandum magiſtratui debitum officium. Aliàs analogum officium dominorum & ſeruorum inter ſe: Seniorum & iuuenum requirit. Aliàs communia Chriſtianis officia inculcat. Quædam ſunt, quæ ad ærumnas præſentis vitæ perferendas pertinent, vt cum hortatur Apoſtolus ad patientiam ſub cruce, & monet vt non ſuccumbant tentationibus. Poſtremò, quia Eccleſia habet hoſtem Diabolum, qui perpetuò in inſidijs eſt, hortatur Petrus Chriſtianos ad vigilantiam, vt tanto aduerſario reſiſtere poſſint. Ad has claſſes parænesſes omnes huius Epiſtolæ reuocari poſſunt, vnde facilè eſt videre, quanta ſit huius Epiſtolæ vtilitas, & quàm neceſſaria ſit eius lectio.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

SVMMA CAPITIS PRIMI.

ELecti & fidem Chriſti amplexi ſeu regeniti, præcinctis lumbis, ſpeq; gratiæ firma concepta, veræ ſanctitati ſtudeant, vt qui ex ſemine immortali, per ſermonem viuentis Dei & manentis in æternum, ſint regeniti.

ORDO ET PARTES CAPITIS PRIMI.

HVuius primi capitis tres ſunt partes. Prima eſt, ipſa epigrapha cum ſalutatione. Secunda, exordium euchariſticon, in quo cauſam ſalutis explicans, de fide Chriſti firmam doctrinam & apoſtolicam tradit. Tertia, exhortatio ad ſanctificationem vitæ, conſtans propoſitione & confirmatione, petita ex ipſis fontibus, quemadmodum fuſius in ipſa enarratione declarabimus.

EXEGESIS PRIMI CAPITIS, CVM OBSERVAtione *doctrinarum.*

Petrus Apoſtolus Ieſu Chriſti,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

ſti, aduenis diſperſis per Pontum, Gallaciam, Capadociam, Aſiam, & Bithyniam, electis iuxta præcognitionem Dei patris, in ſanctificationem Spiritus, in obedientiam & aſperſionem ſanguinis Ieſu Chriſti.

Hæc epigrapha diligenter eſt obſeruanda. Continet enim magnam copiam rerum ſpiritualium, ac ſummam doctrinæ Eccleſiæ mirabili compendio complectitur. Quare eam in ſuas quaſdam particulas retexam, & quid doctrinæ ex ſingulis hauriendum ſit, oſtendam. Primùm igitur, cum Autor huius Epiſtolæ Petrus nominetur & dicatur Apoſtolus Ieſu Chriſti, has quatuor concluſiones colligamus. Primam, quòd Petrus ab ipſo Chriſto ſit miſſus legatus. Secundam, quòd Petrus afferat doctrinam Chriſti, hoc eſt, Euangelium, iuxta mandatum: Ite in mundum vniuerſum, & prædicate Euangelium omni creaturæ. Tertiam, quòd nihil erroris ſit admixtum doctrinæ Petri. Quartam, quòd ipſi Petro, tanquam voci diuinæ,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

credendum ſit. Eſt enim Apoſtolus orator à Deo miſſus, vt ore negocium agat, quòd in mandatis habet. Cum igitur dicit Petrus: Ego ſum Apoſtolus Ieſu Chriſti. Perinde eſt ac ſi diceret: Ego habeo à Ieſu Chriſto mandatum, vt ipſius nomine vobis Euangelium de gratuita ſalute annunciem. Hîc proinde admoneamur, quanta cum reuerentia & attentione legenda ſit nobis hæc diui Petri Epiſtola, in qua nobis Petrus nomine filij Dei loquitur, ac Euangelium ſalutis annunciat. Sed quibus nam ſcribit Petrus? Aduenis. Hac voce ſignificat Apoſtolus, ſe gentibus & non Iudæis ſcribere. Nam illi, qui ex gentibus conuertebantur ad religionem Iudæorum, aduenæ & προσήλυτοι dicebantur. Hîc monemur Euangelium non tantum ad Iudæos, ſed etiam ad gentes pertinere. Vnde hæc cogitanda ſunt. Primum, quòd Euangelij annunciatio ſit gratuita. Secundum, quòd nullis præcedentibus meritis aut præparantibus operibus ad Euangelium recipiendum reddamur condigni. Tertium, quòd Euangelium ſit vniuerſalis doctrina, vt quæ omnibus hominibus promiſcuè in Chriſto ſalutem offerat. Quartum, quòd ad Euangelij perfectionem

nem

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

nem non requirantur ritus Moſaici. Quintum, quòd gratos nos eſſe oporteat, quibus indignis tanta conferantur beneficia. Enumerat autem hîc Petrus quinq; regiones, Pontum, Gallaciam, Cappadociam, Aſiam & Bithyniam. Hæ quinq; regiones cum quibuſdam alijs à Geographis vno nomine Antiochia dicuntur, & ſunt ad orientalem plagam ſitæ. Pontus ampla eſt regio & maritima. Proxima huic Cappadocia, à tergo Galatia eſt, à fronte ad mare Aſia & Bithynia. Paulus in his regionibus Euangelij ſemina iecerat, cuius doctrinam Petrus teſtatur eſſe veram. Quid hinc doctrinæ petendum eſt? Hæ regiones meritò nos ad timorem Dei & gratitudinem excitabunt, quæ olim quidem florebant, quando illic ſana Euangelij doctrina in omnibus vrbibus & pagis perſonabat. Nunc verò propter ipſorum ingratitudinem aduerſus Deum & Euangelium Chriſti, non ſolum amiſerunt doctrinam Euangelij, verum etiam Turcæ crudeliſſimo Chriſtiani nominis hoſti ſubiectæ ſunt. Adeò Deus non ferre poteſt diuturnum ſui Euangelij contemtum. Timeamus igitur DEVM, & ſimus grati, ne & nobis aliquando contingat,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

quod illis ſecuris & ingratis contigit.

Sequitur, quòd Aduenæ, quibus ſcribit Apoſtolus, dicantur electi ſecundum præcognitionem Dei patris, in ſanctificationem ſpiritus, quibus ſanè verbis duo ſignificantur. Vnum, quòd qui per Euangelium vocantur, ſint electi in ſanctificationem ſpiritus, id eſt, vt ſpiritu ſint ſancti & noui homines, effecti ſecundum imaginem Dei. Alterum, quòd vocatio iſta non temerè fiat, nec pendeat ex hominum arbitrio, ſed iam olim à Deo ordinata & præcognita ſit. Quod ideo addit Apoſtolus, ne quis hanc doctrinam Apoſtolicam, veluti recens natam aſpernetur. Tametſi enim iam recens erant Apoſtoli miſſi in vniuerſum orbem, vt docerent Euangelium: tamen hoc longè antea, videlicet ante fundamenta mundi iacta, conſtitutum erat, quod ſtatuto diuinitus tempore reuelandum fuit, iuxta illud Galat. 4. Quando venit plenitudo temporis, emiſit Deus Filium ſuum, natum ex muliere, factum ſub lege, ut eos qui ſub lege erant, redimeret. Sed de hac temporis circumſtantia plura mox dicentur.

DE ELECTIONE.

Porrò de electione huc pauca adijcere placet propter Stoicos, qui Parcarum tabulas Eccleſiæ Chriſti obtrudere moliuntur. Eſt itaq; Electio, quæ & prædeſtinatio dicitur, ordinatio Dei, qua ipſe ante conſtitutionem mundi, ſecundum beneplacitum & conſilium voluntatis ſuæ, per Chriſtum & in Chriſto elegit omnes in Chriſtum redemtorem credituros ad vitam æternam, vt ſint ſancti & inculpati coram ipſo, vtq; laudem gloriæ, gratiæ eius prædicent in omni æternitate. Hæc definitio extructa ex primo capite Epiſtolæ Pauli ad Epheſ: ſex circumſtantijs abſoluitur. Quarum Prima eſt, de tempore. Secunda, de cauſa electionis. Tertia, de modo & fundamento. Quarta, de conditione & euentu. Quinta, de vita æterna, ad quam poſſidendam eligimur. Sexta, de finibus electionis. His circumſtantijs explicatis, myſterium electionis conſpicietur, quarè de illis pauca adijciamus.

PRIMA.

Prima circumſtantia eſt temporis, quod electio hæc decreta ſit ante conſtitutionem ſeu creationem mundi, ex quo con

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

cluditur, quod ſit certa & immota. Nam cùm Deus præuideret lapſum hominis ante mundi conditionem, ordinauit & remedium, & decreuit ex lapſu reuocare omnes, qui remedium offerendum & gratuitum erant recepturi. Hinc Paulus Electionis verbum, quod eſt Euangelium, concludit non eſſe recens natum tempore Apoſtolorum, ſed longè antea decretum, ſuo tempore mundo reuelandum. Atq; ideo idem Paulus Euangelium definit eſſe reuelationem myſterij, quod à temporibus æternis tacitum fuit, quod nunc tandem manifeſtum factum eſt, & per ſcripturas Propheticas ex mandato Dei in obedientiam fidei apud omnes gentes declaratum, Roman. 16. Ex hac circumſtantia fides noſtra confirmetur de immoto decreto Dei, quo ſtatuit ante conditum mundum ſaluare credentes. Deinde etiam animetur & armetur aduerſus omnes hoſtes Euangelij, qui Euangelium tanquam fabuloſam doctrinam temporibus Apoſtolorum natam calumniantur.

SECVNDA.

Secunda circumſtantia eſt, de cauſa electionis, quam Paulus ſcribens Epheſijs

εὐδοκίαν

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

ἐυδοκίαν voluntatis Dei nominat. Auguſtinus autem miſericordiſſimam Dei voluntatem. De hac voluntate Dei & paterna miſericordia, vbi certò nobis conſtiterit, habet fides firmiſſimum ſuæ electionis fulcimentum. De hac miſericordia Dei ſeu miſericordiſſima uoluntate ipſe Dominus apud Eſaiam 54.cap.loquitur in hunc modum: Montes mouebuntur, & colles contremiſcent, miſericordia autem mea non recedet à te, nec fœdus pacis meę mouebitur, dicit miſerator tuus Dominus. Et Pſal:145.Miſerator & miſericors Dominus, tardus ad iram & multum miſericors.Bonus Dominus vniuerſis, & miſerationes eius ſuper omnia opera eius. Verum ne ſinamus hanc Dei voluntatem nobis vlla ſophiſtica obſcurari, intueatur fides noſtra hæc quatuor: Miſſionem filij Dei in mundum: Mandatum vniuerſale, vt audiamus Euangelium: promiſſionem gratię vniuerſalem: & obſignationem fœderis vniuerſalem. Hæc enim quatuor rectè cogitata ita certificabunt conſcientias noſtras de voluntate Dei, qua ex mera ſua miſericordia vult ſaluos nos facere, vt facilè contemnamus omnium Diabolorum & hominum ſtrophas & verſutias argutiarum.

PRI-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

PRIMVM itaq; intueamur miſſionem Filij, quæ ſanè locupletiſſimum eſt paternæ voluntatis in Deo erga omnes homines teſtimonium, iuxta hæc dicta Ioan. 3. Sic Deus dilexit MVNDVM, quòd Filium ſuum vnigenitum dederit, vt omnis qui credit in ipſum, non pereat, ſed habeat vitam æternam. Roman. 5. Commendat Deus caritatem ſuam erga nos, quòd cum adhuc eſſemus PECCATORES, Chriſtus pro nobis mortuus eſt. Matth. 11. Non veni vocare iuſtos, ſed peccatores ad pœnitentiam. Et Paulus 1. Timoth. 2. Fidelis ſermo & omni approbatione dignus, quòd Chriſtus Ieſus venit in hunc mundum, peccatores ſaluos facere. Et Ioan: *in* prima Epiſtola: Chriſtus apparuit, vt deſtruat opera Diaboli. Et ad Tit: 2. Apparuit gratia Dei ſalutaris omnibus hominibus. Luc. 9. Filius hominis non venit animas perdere, ſed ſaluare. Matth. 18. Venit filius hominis ſeruare quod perierat. Iam autem non pauci aliqui perierunt de genere humano, ſed totum genus humanum. Quemadmodum igitur in Adamo omnes lapſi ſumus: Ita cum Adamo omnibus datur promiſſio Seminis, contrituri caput ſerpentis. Hæc teſtimonia de miſſione Fi-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

ne Filij firmiter teneamus, quæ citra omnem ambiguitatem teſtantur, quòd Deus miſerit Filium, non vt paucos quoſdam ſelectos de genere humano, ſed vt omnes ſeruet. Quare autem euentus in hominibus non reſpondeat huic Dei voluntati, poſtea dicetur.

SECVNDO intueamur mandatum Dei vniuerſale, quod ſimiliter nos certificat de voluntate & miſericordia Dei, extendente ſe ad OMNES, fieri enim non poteſt, vt mandatum Dei cum ipſius voluntate pugnet, cum Deus ſit iuſtiſſimus. Quare cum iubet, vt omnes ſuum Filium audiant, vult profectò, vt omnes ipſum audiant, vult vt ex auditu fidem concipiant. Prædicatio enim Euangelij requirit fidem. Vult deniq;, vt omnes credentes ſaluentur. Deinde Filius, qui eſt imago Patris, amandat diſcipulos ſuos in omnem terram cum hoc mandato: Ite in mundum vniuerſum, & proclamate Euangelium omni creaturæ, Qui crediderit & baptizatus fuerit, ſaluus erit. Hîc particula vniuerſalis omnis, & vox creaturæ, conuincunt mandatum filij Dei ita vniuerſale eſſe, vt extendat ſe ad omnes homines abſq; omni conditione nationum, perſonarum

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

aut quarumuis qualitatum. Cum igitur hoc mandatum clarè teſtetur, Deum reuera omnium hominum ſalutem velle, Quis eſt, qui ſe vlla ſophiſtica huic mandato audet opponere? Quid dicemus de hac liberaliſſima inuitatione filij Dei Matth. 11. Venite ad me OMNES, qui laboratis & onerati eſtis, ego reficiam vos. Hîc vtrunque, hoc eſt, mandatum & promiſsio voluntatem Dei paternam eſſe teſtantur, quòd velit reuera omnes venire ad Chriſtum vocantem, vt omnes in eo ſalutem conſequantur. Firmiſſimè itaque & ſine omni hæſitatione fides noſtra ſtatuat, hoc mandatum Dei æternum & vniuerſale, infallibile voluntatis ipſius teſtimonium eſſe erga omnes homines, & procul abſit à Chriſtiano pectore cogitare, Deum externo miniſterio omnibus offerre ſalutem, ſed intus tamen aliam voluntatem incluſam habere. Hoc enim planè eſſet Deo iuſtiſſimo contradictorias voluntates tribuere. Quod quam ſit abſurdum, quis non videt?

TERTIO, intueamur promiſſionem gratiæ vniuerſalem, quam cum voluntate Dei congruere neceſſe eſt. Hæc eſt, dicit Dominus, voluntas Patris mei qui miſit

me,

me, vt omnis, qui videt Filium & credit in eum, habeat vitam æternam. Matth.18. Sic non eſt voluntas ante Patrem meum, qui in cœlis eſt, vt pereat vnus de puſillis iſtis. 1.Timoth. 2. Deus vult omnes homines ſaluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire. 1. Pet. 3. Deus longanimis eſt erga vos, non volens vllos perire, ſed omnes ad pœnitentiam recipere. Huc multa Prophetarum dicta pertinent, vt Ezechielis: Reuertatur vnuſquiſq; à via ſua peſſima, & propitius ero iniquitati & peccato eorum. Item, Cum auerterit ſe impius ab impietate ſua quam operatus eſt, & fecerit iudicium & iuſticiam, ipſe animam ſuam viuificabit. Conſiderans enim & auertens ſe ab omnibus iniquitatibus ſuis, quas operatus eſt, vita viuet & non morietur. Item, Conuertimini & agite pœnitentiam ab omnibus iniquitatibus veſtris, & non erit vobis in ruinam iniquitas. Proijcite à vobis omnes iniquitates veſtras, in quibus præuaricati eſtis, & facite vobis cor nouum & ſpiritum nouum. Item, Nolo mortem peccatoris, dicit Dominus, reuertimini & viuite. Hæc gratiæ promiſſio, vt eſt vniuerſalis: ita & gratuita ſola fide accipienda. Vtrumq; docet Apoſtolus ad

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

Rom.9. 10. & 11. vbi ſum̃am diſputationis de voluntate Dei & gratiæ promiſſione in hunc modum colligit. Non eſt diſtinctio Iudæi & Græci. Idem enim Dominus omnium, diues in omnes, qui inuocant ipſum. Quiſquis enim inuocauerit nomen Domini, ſaluabitur. Ex hiſce dictis fides noſtra firmiſsimam conſolationem concipiat aduerſus eos, qui tribuunt Deo προσωποληψίαν, & ſtatuat procul omni dubio de voluntate Domini ſentiendum eſſe, ex hac vniuerſali gratiæ promiſſione, quæ omnibus ſophiſmatis opponatur.

QVARTO, intueamur obſignationem fœderis vniuerſalem, qua nihil dulcius cogitari poteſt. Quis quæſo ſatis demirari poterit bonitatem & φιλανθρωπίαν Dei, qui non ſolum promiſcuè omnibus ſalutem promittit, verum etiam eandem mandat omnibus obſignari? Nam dum iubet omnes gentes baptizari, vult profectò, quod iubet, & veriſſimè omnibus ſuam gratiam obſignat. Qui enim fieri poſſet vt, cum ſit iuſtiſſimus Deus, omnes inuitaret ad Baptiſmum dulciſsimum ſui fœderis teſtimonium, niſi omnibus gentibus ſalutem, quam obſignat baptiſmo, impar-

tiri

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

tiri vellet? Quotieſcunq; igitur fides noſtra tentationibus de electione fatigatur, conuertamus cor noſtrum ad Baptiſmum, tanquam firmiſſimum ſalutis fulcrum, & immotum voluntatis Dei erga nos teſtimonium, ne noſtra culpa promiſſa & obſignata ſalute excidamus. Huc etiam pertinet ſacratiſſimæ Cœnæ inſtitutio, in qua Dominus eandem gratiam nobis obſignat, & teſtatur ſe precio ſuæ carnis & ſanguinis nos à morte æterna liberaſſe, modo nos ipſi hanc dulciſſimam σπονδὴν perfidè non violauerimus. Cum itaq; ex his demonſtrationibus euidenter nobis conſtat de voluntate Dei paterna erga omnes, quę cauſa noſtræ electionis eſt, firmiſſimam teneamus fiduciam ſalutis promiſſæ obtinendæ, & ad hæc quatuor teſtimonia miſericordiſsimæ voluntatis Dei, videlicet miſſionem Filij, mandatum Dei, promiſſionem, & obſignationem gratiæ nos conuertamus, quoties vel Satan vel propria caro noſtram fidem de miſericordia Dei erga nos labefactare ceperit.

TERTIA.

Modum & fundamentum electionis

noſtræ tenere oportet. Eſt autem is modus vnicus & uerißimus, quem Diuus Paulus Epheſÿs ſcribens nobis commonſtrat. Elegit nos, inquit, in Chriſto ante conſtitutionem mundi. Item, Prædeſtinauit nos in adoptionem per Chriſtum. Item, Gratos nos fecit in dilecto, in quo habemus redemtionem per ſanguinem eius. Hæc dicta Spiritus ſancti & ſimilia multa teſtantur, quòd Deus nos elegerit non exarando fatales libros cum Zenonis familia, ſed ſtatuendo iuxta conſilium voluntatis ſuæ modum ſalutis conſequendæ per Chriſtum & in Chriſto. Fides proinde noſtra non vagetur extra hunc modum & hoc fundamentum electionis noſtris, non quærat in parcarum tabulis certitudinem ſalutis ſuæ, ſed acquieſcat in filio Dei, in quo ſolo ſalutis noſtræ certitudo fundatur.

QVARTA.

Conditionis & euentus in definitione meminimus, quorum explicatio permultum faciet ad claram huius myſterÿ noticiam. Conditio itaq; requiritur, iuxta vocem Euangelÿ, pœnitentiæ ſeu conuerſionis, ſeu fidei, cuius loco propria eius adiun

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

ʹcta ſeu notæ ponuntur, vt ſunt regenera-
tio, ſanctificatio, patientia, inuocatio, &c.
Nam vbi hæc ſunt, certiſſima ſunt fidei in-
ditia, qua cùm inſerimur Chriſto, & eius
membra efficimur, electi dicimur, quia in
Chriſto ſumus, extra quem nemo electus
cenſendus eſt, & in quo quiſquis fuerit per
fidem vt membrum Chriſti, electus iudi-
catur. Hanc fidei conditionem adiecit Do-
minus mandato Marci vltimo: Euntes in
mundum vniuerſum, proclamate Euan-
gelium omni creaturæ, Qui crediderit &
baptizatus fuerit, ſaluabitur. At qui fuerit
incredulus, condemnabitur. Hoc Chriſti
mandatum & promiſſio requirit conditio-
nem fidei, quam conditionem Paulus ſæ-
piſsimè nobis commendat. Vt ad Rom. 9.
vbi de electione diſputat. Quid igitur di-
cemus, inquit, Gentes, quæ non ſectaban-
tur iuſticiam, apprehenderunt iuſticiam,
iuſticiam, inquam, quę eſt ex fide. Iſraël ve-
rò ſectans legem iuſticiæ, ad legem iuſti-
ciæ non peruenit. Quare? quia non ex fide,
ſed ex operibus legis. Et in 10. Si confeſ-
ſus fueris ore tuo Dominum Ieſum, & cre-
dideris in corde tuo, quod Deus illum ex-
citarit ex mortuis, ſaluaberis. Corde enim
creditur ad iuſticiam, Ore autem fit con-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

feſſio ad ſalutem. Dicit enim ſcriptura: Omnis qui credit in ipſum non pudefiet, non enim eſt diſtinctio Iudæi & Græci. Nam idem Dominus omnium, diues in omnes inuocantes ipſum. Quiſquis enim inuocauerit nomen Domini, ſaluabitur. Ad Coloſſ. 1. Si modo in fide permaneatis fundati & firmi, & non tranſmoueamini à ſpe Euangelij, quod audiuiſtis. Ad Ebræos. 3. Participes facti ſumus Chriſti, ſi modo incoatam fiduciam vſque ad finem firmam retineamus. 1. Tim. 2. Mulier ſaluabitur, ſi permanſerit in fide. 2. Corinth. 5. Si tamen veſtiti & non nudi reperiamur. Huc plurimæ conciones Domini pertinent. Veni vocare peccatores ad pœnitentiam. Ioan. 3. Quemadmodum exaltauit Moſes ſerpentem in deſerto: Sic exaltari oportet Filium hominis, vt omnis, qui credit in eum, non pereat, ſed habeat vitam æternam. Sic enim dilexit Deus mundum, vt Filium ſuum vnigenitum daret, vt omnis, qui credit in eum non pereat, ſed habeat vitam æternam. Iohan. 3. Si manſeritis in me, & verba mea in vobis manſerint. Hæc conditio etiam in Prophetis ſæpiſſimè inculcatur. Si, inquit Ieremias, pœnitentiam egerit gens illa à malo, quod locutus ſum

aduer-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

aduerſus eam, agam & ego pœnitentiam ſuper malo, quod cogitaui vt facerem ei. Si fecerit malum in oculis meis, vt non audiant vocem meam, pœnitentiam agam ſuper bono, quod locutus ſum vt facerem ei. Quod hæc conditio omnino neceſſaria ſit, apparet apud Lucam: Niſi pœnitentiam egeritis, omnes ſimul peribitis. Huc & illud Pauli pertinet. Væ mihi ſi non Euangelizem. Item, caſtigo corpus meum, & in ſeruitutem redigo, ne fortè cùm aliis prædicauero, ipſe reprobus efficiar. Teſtimonia hæc à nobis poſita, clariſsimè docent, quod electio noſtri ſit conditionata, vt quæ requirit conditionem pœnitentiæ, hoc eſt, conuerſionis ad Deum per fidem in Ieſum Chriſtum, cum qua fide & inuocatio & noua obedientia eſt coniuncta, ex quo fit, vt hæc conditio conuerſionis nunc fidei, nunc inuocationis, nunc nouæ obedientiæ, nunc ſanctificationis nomine ſignetur. Nam hæc natura coniuncta ſunt, Legis conditio, quæ noſtra culpa impoſſibilis eſt, longè diuerſa ab hac eſt. Nam illa non offert ſalutem, niſi cum conditione impletæ legis, quæ impletio cauſa ſit iuſticiæ & ſalutis Hæc cauſa, cum in nobis non ſit, ad Chriſtum mittit nos Euangelium,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

quod prædicat pœnitentibus remiſſionem peccatorum in nomine Chriſti, qui eſt finis & conſumatio legis in iuſticiam omni credenti. Ex his, quæ hactenus de conditione dicta ſunt, facilè eſt intelligere, quid de euentu ſentiendum ſit, propter quem multi quidem dicuntur vocati, pauci uerò electi. Nam quantum ad euentum attinet, ſoli electi dicuntur, qui fidem ex auditu verbi concipiunt, ſeu qui Chriſtum, quem prædicat Euangelium, fide recipiunt, vt eius iam membra cenſeantur, in quo ſolo rata eſt electio. Quod autem multi, proh dolor, audito Euangelio non credunt, & propterea damnati & non electi dicuntur, cauſa in ipſis quærenda eſt, & non in Deo, qui iubet vt omnes Filium audiant. Huc quoq; facit iuſtiſſima querela Domini: Quoties congregare volui filios tuos, quemadmodum congregat pullos ſuos gallina, & noluiſti, Ecce relinquetur domus veſtra deſerta. Hîc tria clarè exprimuntur. Primum, quòd Chriſtus reuera voluerit ſalutem Ieruſalem, id quod voce & lacrymis teſtatur. Secundum, quòd Ieruſalem oblatam ſalutem ſuapte malitia repudiarit. Tertium, quòd comminetur Dominus damnationis pœnam

contu-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

contumaci populo. Huius euentus reſpe-ctu, & non conſilio Dei creantis hominem & mittentis Filium in mundum, dici potuit Ieruſalem non electa. Hoc confirmari poterit verbis Apoſtoli, qui ita ait: Videte vocationem veſtram fratres, quod non multi ſapientes ſecundum carnem, non multi potentes, non multi nobiles. Hiſce enim rebus, ſapientia carnis, potentia & nobilitate veluti ineſcantur multi, vt nauſeent ad Euangelium, ac ita ſua culpa pereant. Huc & illa Domini querela bis repetita apud Matthæum pertinet: Multi ſunt vocati, pauci verò electi. Nam quemadmodum res ſe habet in vinea, in quam multi operarij vocantur, & in nuptijs, ad quas multi inuitantur: Ita ſe etiam res habet in regno Chriſti. Vt enim eijciuntur, qui vocati murmurant, & excluduntur qui inuitati venire recuſant, vel admiſſi veſtem nuptialem non habent: Ita è regno Chriſti, qui ſe, vt decet, non gerunt, exturbantur. Eſt igitur ſenſus querelæ Domini: Multi ſunt vocati, id eſt, multi inuitantur ad ſalutem per prædicationem Euangelij. Sed pauci ſunt electi, id eſt, ſinceri & geſtanti veſtem nuptialem, hoc eſt, verè pœnitentes, & ſeriam emendationem medi-

tan-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

tantes ſanctimonia vitæ. Quoties igitur in ſcripturis legimus de paucitate electorum, non reſpiciamus ad conſilium creatoris & redemtoris, volentis ex ſua miſericordiſſima voluntate omnes homines ſaluos fieri, ſed ad euentum, quo homines contumaces iuſtiſſimè abijciuntur, vt ſui furoris æternas pœnas luant. Fides proinde noſtra non ſinat ſe iſtis dictis, quæ ad euentum referenda ſunt, abduci ab vniuerſali gratiæ promiſſione, ſed potius intueatur modum & conditionem æternę electionis, & paternæ voluntatis Dei erga omnes.

QVINTA.

Circumſtãtia quinta eſt de eo, ad quod eligimur, hoc eſt, de vita æterna & beata. Quemadmodum enim primus homo conditus erat, vt ipſe cum ſua poſteritate beatus in Paradiſo viueret, ſeruata conditione obedientiæ erga mandatum, quod Dominus ei dederat, videlicet, ne de fructu certæ cuiuſdam arboris guſtaret: Ita in ſecundo Adamo Ieſu Chriſto, per quem à commerita damnatione redemti ſumus, promiſſionem habemus cœleſtis Paradyſi adeundæ. Sed, vt dictum eſt, cum condi-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

tione pœnitentiæ ſeu fidei. Hæc cœleſtis Paradiſus fruitio æterna Dei eſt, in ſocietate perpetua caſtorum angelorum & hominum, qui in inuocatione filij Dei ex hac ærumnoſa vita migrant. Nam vt in Adamo primo miſerias ſempiternas commeriti ſumus, in eo enim & rei & immundi inuenimur: Sic in Chriſto Ieſu ſecundo Adamo obtinebimus non noſtris meritis, ſed ipſius gratia ſempiternas voluptates in vita æterna. Nam & per illum à reatu abſoluimur, & eius Spiritu ſanctificamur, vt iam nouam vitam meditari incipiamus. Huius nouæ vitæ meditatio incoatio eſt æternæ vitæ, ad quam eligimur, in qua vita æterna, iuxta Pſalm. 16. erit abundantia deliciarum vultus Domini, & erunt iucunditates in dextera eius in æternum. Cum abundantiæ deliciarum meminit, ſignificat plenitudinem & ſaturitatem omnium rerum expetendarum, & ſtatum omnium bonorum copia perfectiſſimum. Vultus Domini, vt ſummum bonum, in quo acquieſcendum eſt, proponitur, vnde manant iucunditates in dextra Dei, id eſt, ſummæ deliciæ & ſpirituales voluptate ex contemplatione maieſtatis diuinæ, qua vt Pallio veſtiti, glorioſi apparebimus in o-

mni

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

mni æternitate. Horum bonorum, quæ nulla mens in hac vita capere poteſt, per exiguum quendam guſtum ſentiunt pij in hac vita, hoc eſt, qui verè credunt & aguntur ſpiritu Dei. Hinc fides noſtra accendatur, ac meditatione horum bonorum, quæ promittuntur perſeuerantibus vſq; ad finem, creſcat, vt inuicta ſe opponat obiectamentis omnibus Satanæ & carnis, ſtatuatque hanc vocem filij Dei præferendam eſſe omnibus argutijs Diabolorum & hominum. Qui credit in Filium, habet vitam æternam. Quiſquis enim credit, Chriſtum habet in ſe habitantem, qui eſt ſolus via vitæ æternæ.

SEXTA.

Sexta circumſtantia vltima eſt, de finibus Electionis, qui ſunt duo. Quorum primus eſt, vt ſimus ſancti & irreprehenſibiles coram Deo, ita enim Paulus loquitur, Epheſijs ſcribens. Alter eſt, vt laudetur gloria ipſius à nobis, cùm in hac vita tùm in omni æternitate. Quantum autem ad priorem finem attinet, qui eſt, vt ſancti ſimus & irreprehenſibiles coram Deo, rectè tempora diſtinguenda ſunt. Eſt enim

tempus incoationis, quo ſancti ſumus, non perfectione virtutis, ſed imputatione ſanctitatis Chriſti, & incoatione nouæ obedientiæ, qua ſegregamus nos à prophanitate mundi, & applicamus nos Deo, vt ſimus hoſtiæ placentes per Ieſum Chriſtum. Eſt & tempus conſumationis, quando actu ſancti erimus, & perfectione virtutis irreprehenſibiles. Mens enim perfectiſſima noticia Dei lucebit. Affectus omnes erunt puriſſimi. Cor ardebit perfecta dilectione Dei, atq; adeo totus homo anima & corpore integerrimus erit, in qua integritate conſeruabimur in omni æternitate.

Quantum autem ad alterum finem attinet, qui eſt, vt laudetur gloria ipſius, ſciendum eſt, quòd in hac vita iſte finis conſiſtat in puritate mentis, in agnitione Dei, in confeſſione, in cruce, atq; adeo in tota vita noſtra, vt multi noſtro exemplo inuitentur ad glorificandum Deum. At poſt reſurrectionem cum caſtiſsimis Angelis Dei perpetuas laudes Dei perſonabimus. Atq; ita recepta imagine Dei, pleniſſimè CHRISTO Domino corporibus & animis conformes erimus in omni æternitate.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

Hæc ſunt, quæ hoc tempore de Electione aſcribere placuit. Quæ omnia eò pertinent, vt excitent in nobis timorem Dei & perſeuerantiam in fide. Nam qui perſeuerauerit vſq; ad finem, ſaluus erit. Nemo proinde Deo imputet ſuum interitum, ſed potius cum Daniele confiteatur: Tibi Domine iuſticia, nobis autem confuſio faciei. Caueat igitur vnuſquiſq;, ne peccandi petulantia & conſuetudine mereatur abijci cum Pharaone, Iuda & ſimilibus. Iuſtè enim, vt ait Fulgentius, deſeritur à Deo, qui Deum deſerit. Relinquat proinde, vt idem ait, impius viam ſuam qua peccat. Relinquat iniquus cogitationem ſuam, qua de peccatorum remiſſione deſperat, & ſecundum Prophetæ dictum conuertatur ad Dominum, quia multus eſt ad ignoſcendum. In hoc multo nihil deeſt, in quo eſt omnipotens miſericordia, & omnipotentia miſericors.

In obedientiam & aſperſionem ſanguinis Ieſu Chriſti.

Hæc verba duplicem ſenſum recipiunt. Primum εἰς pro ב ponitur, & ב pro διὰ, vt in hunc modum reddi ſenſus poſſit: per inobedientiam & aſperſionem ſan-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

guinis Ieſu Chriſti. Atq; ita ad cauſas ſalutis noſtrę referenda ſunt hæc verba. Nam vt obedientia Chriſti, materialis ſalutis cauſa eſt: Ita aſperſio ſanguinis formalis eſt. Nam vt obedientia Chriſti nobis credentibus in iuſticiam imputatur: Ita aſperſione ſanguinis conſecramur Deo, vt ſimus ſancti. Videtur autem Petrus reſpicere ad ritum legis, qui deſcribitur Exod. 24. & accommodatur ἀντιτύπῳ Chriſto ad Hebr. 9. Atq; ita habemus in hac epigrapha omnes cauſas ſalutis noſtræ. Efficiens eſt prænotio & electio. Materia, obedientia Chriſti. Formalis cauſa, aſperſio ſanguinis Chriſti. Finalis, ſanctificatio ad vitam æternam. His iam ſeruit inſtrumentalis cauſa, Fides, quæ ſalutem accipit, quam offert Euangelium, in quo efficax eſt Spiritus ſanctus, & quam obſignant ſacramenta, Baptiſmus & Cœna Domini. Alter ſenſus, quem hæc verba recipere poſſunt, hic eſt, vt partes ſanctificationis noſtrę precipuæ exprimantur, quæ ſunt, obedientia, qua Deo iam regeniti obedimus: & aſperſio ſanguinis Chriſti, id eſt, fides remiſſionis peccatorum per ſanguinem Chriſti. Verum prior ſenſus præſenti loco magis conuenire videtur.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

Gratia uobis & pax multiplicetur.

Salutatio & fauſta precatio eſt, continens ſummam beneficiorum Euangelij. Gratia, cùm fauorem Dei gratuitum, tum dona, quæ Deus nobis fauens largitur, ſignificat. Pax, hoc loco, omnem poſteritatem notat. Hanc interpretationem pacis hoc loco requirit additum verbum, multiplicetur. Aliâs pax & gratia, diſtinguuntur vt cauſa & effectus, vt gratia ſit fauor Dei gratuitus, Pax verò recõciliatio noſtri cum Deo, fauoris effectus. Porrò cum optat Apoſtolus Chriſtianis gratiam & pacem, tria haud obſcurè ſubindicat. Primum, quòd natura neq; in gratia Dei ſimus, neq; cum eo pacem habeamus. Nam iuxta Apoſtolicam doctrinam, filij iræ ſumus, & non pacis. Secundum, quòd Deus ſit omnis gratiæ & pacis autor. Votum enim Apoſtoli dirigitur ad Deum, à quo petit gratiam & pacem dari hominibus. Tertium, quòd hæc bona, gratia & pax, exemplo Petri petenda ſint à Deo pijs votis, & nobis & alijs optanda.

Benedictus Deus, & pater Do-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

Domini noſtri Ieſu Chriſti, qui, ſecundum multam ſuam miſericordiam, regenuit nos in ſpem uiuam, per reſurrectionem Ieſu Chriſti ex mortuis, in hæreditatem incorruptibilem, & incontaminatam, et immarceſſibilem, conſeruatam in cœlis nobis, qui uirtute Dei cuſtodimur per fidem ad ſalutem, quæ præparata eſt patefieri tempore extremo.

Vt hoc exordium euchariſticon ſummam Euangelij proponit: Ita ſalutis cauſas optimo ordine enumerat. Summa Euangelij eſt, quòd Chriſti merito contingat ſalus omnibus in ipſum credentibus. Cauſa principalis ſalutis eſt, miſericordia Patris cœleſtis immenſa, qua Deus præcognoſcit & elegit & ſaluat. Hac enim nos in dilecto complectitur, quam ob rem εὐδοκία etiam dicitur ad Epheſ. 1. Materia ſalutis eſt reſurrectio Chriſti, qua Synecdochicôs totum opus redemtionis intelligitur, videlicet obedientia legis & crucis. Reſurrectio-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

nis autem præcipuè meminit, cum quia in ea potentia Chriſti clarius conſpicitur, tum quia vitæ æternæ infallibile eſt teſtimonium & cauſa. Via autem ſeu ratio conſequendi oblatam in Euangelio ſalutem, exprimitur cum ait: Qui regenuit nõs in ſpem viuam. Hîc actio Dei conſideranda eſt in hominis noua natiuitate, qua videlicet formatur nouus homo ſeu noua creatura ad imaginem Dei. Deus enim regignit hominem per prædicationem Euangelij, in qua Spiritus ſanctus efficax eſt, & operatur fidem, cum qua coniuncta eſt regeneratio, quæ eſt ſanctificatio noſtri, in alijs maior, in alijs minor, pro fidei menſura. Qui ergo credit, nouus homo eſt natus, idq; ex Deo per renouationem Spiritus ſancti. Huius nouæ natiuitatis finem addit, cum inquit: In ſpem viuam, cuius ſpei obiectum eſt hæreditas, quæ nec perire poteſt, vt mundi diuitiæ, nec contaminari abuſu, nec marceſcere antiquitate, vtpote quæ in cœlis ſeruetur, vbi nulla corruptio, nullus abuſus, nulla deniq; defectio inuenitur. Verùm quia omnibus hæc tanta hæreditas non obtingit, diſcernit inter huius hæreditatis veros hæredes, & alios, qui ab hac hęreditate excluduntur. Veros

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

ros hæredes ponunciat eos, qui virtute Dei per fidem cuſtodiuntur, donec ſalutem patefaciendam in extremo die conſequantur. Eſt proinde fides inſtrumentum, quo & hæc hæreditas apprehenditur, & quo ſeruatur & poſſidetur. Obſeruentur hoc loco ſalutis noſtræ cauſæ optimo ordine diſtinctæ, & admoneamur fidei, qua ſola tanta hæreditas apprehenditur & poſſidetur. Hanc qui habet, nouus homo eſt effectus, qui vt Chriſti vita viuit: Ita actiones huius nouæ vitæ edere debet. Hinc & illud manifeſtum redditur, quod planè vani ſint & mendaces, qui Chriſti ſe nomine ac fide iactant, ſed interim vitam viuunt ſceleratam, ſubinde contra conſcientiam impingentes. Nam cum fides ex verbo virtute Dei generatur, & ex fide fit natiuitas noua. Qui fieri poteſt, vt is veram fidem habere dicatur, qui nouæ vitæ nouas actiones nullas oſtendit? Etſi enim verè dicitur, Sola nos fide iuſtificari, & filios Dei naſci, noui tamen facti homines, vt nouæ vitæ actiones edamus oportet.

Qua in re exultatis triſtitia paululum, nunc (ſi opus eſt) per

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

uarias tentationes affecti.

Quis vſus ſit ſpei in ærumnis huius vitæ, quibus tentamur, exponit. Vult enim nos conferre præſentes ęrumnas cum futuro gaudio, & inde animum noſtrum confirmare & erigere, quoties tentationum procellis agitamur. Hîc quidem ſunt variæ tentationes, illic vero plena ſalus. Hîc ad breue admodum tempus cruciamur, illic perpetuo viuemus: modo vſq; ad finem in fide perſtiterimus, non fracti calamitatibus huius vitæ. Hic locus de cruce pleniſſimè tractatur ad Rom. 8. Et pluribus argumentis firmiſſimis munitur. Parentheſis, (ſi opus eſt) vtilem doctrinam continet, uidelicet, quòd nemo ſibi ipſi crucem accerſere debeat, ſed eam ferat patienter, quæ diuinitus ei impoſita fuerit.

Vt exploratio fidei ueſtræ multo precioſior auro, quod perit, & tamen per ignem probatur, inueniatur in laudem & honorem, & gloriam in reuelatione Ieſu Chriſti.

Exul-

Exultationis ſub cruce, id eſt, patientiæ affectum exprimit. Fides auro confertur, afflictio igni. Vt enim aurum igne exploratur purum'ne ſit an non: ita fides afflictionib. probatior redditur. Et quemadmodum aurum, ſi purum inueniatur, in magno precio habetur, etiſi tandem peribit: Sic fides, quæ immota ſub tentationibus perſtiterit, cedet ſuis poſſeſſoribus in laudem, in honorem & gloriam, quando videlicet filius Dei in ſecundo aduentu ſuo iudicaturus eſt viuos & mortuos. Exempla huiuſmodi fidei ad Hebr: 11. multa recenſentur, quæ faciunt ad huius loci declarationem. Atticiſmus eſt exploratio fidei pro explorata fide.

Quem cum non uideritis, diligitis; quem cum nunc non cernatis, ei tamen credentes, exultatis gaudio ineffabili & glorioſo.

Effecta viuæ fidei recitat, dilectionem Chriſti, & gaudium ſpiritus ineffabile. Fidelis enim homo, cum Chriſtum autorem ſalutis & fontem omnium bonorum cogi-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

tat, ad ipſum diligendum accenditur, & cum perpendit è quantis malis ſit liberatus, & ad quantam gloriam olim per illum euehendus ſit, ineffabili gaudio & glorioſo perfunditur. Cæterùm, vt dilectionis huius comes eſt obedientia erga Chriſtum, iuxta illud: Qui me diligit, verba mea ſeruabit: Ita gaudij huius ineffabilis fructus eſt inuicta animi fortitudo, & glorioſus in cruce triumphus, quem ſuo tempore ſequetur immortalitatis gloria. Obſeruetur hoc loco, quæ germanæ & veræ fidei natura ſit. Non eſt enim (vt hypocritæ exiſtimant) ocioſa, ſed verè actuoſa eſt, vt quæ edat fructus iuſticiæ dulciſſimos, internos & externos.

Reportantes finem fidei ueſtræ, ſalutem animarum.

Qualis tandem futurus exitus fidei exponit. Vt enim hîc Chriſtum autorem ſalutis apprehendit fides: ita exitus ſeu finis erit ſalus animarum. Hic locus apertè duos errores Papiſticos refellit. Vnum, quo aſſeritur, quòd fides ſit tantum initium ſalutis perficiendæ operibus. Alterum, quo ſtatuitur eſſe ignis purgatorius, quo Chriſtianorum animæ purgentur à

morte,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

morte, quod ſi verum eſſet, nequaquam rectè à Petro diceretur, quòd finis fidei ſit animarum ſalus.

De qua ſalute exquiſiuerunt & ſcrutati ſunt Prophetæ, qui de gratia uobis præſtita uaticinati ſunt, ſcrutantes in quem aut cuiuſmodi temporis articulum ſignificaret, qui in ipſis erat ſpiritus Chriſti, prius ſignificans uenturas in Chriſtum afflictiones, & quæ ſecutæ erant glorias, quibus reuelatum eſt, quod non ſibĳpſis, ſed nobis adminiſtrabant, hæc quæ nunc annunciata ſunt uobis, per eos qui prædicant uobis Euangelium, per Spiritum ſanctum miſſum è cœlo, in quæ deſiderant Angeli proſpicere.

Occupatio eſt, qua anteuertit obiectionem eorum, qui doctrinam Euangelĳ

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

tanquam nuper natam aſpernabantur,
quam longè antea à Prophetis propoſitam
fuiſſe teſtatur. Verùm quia in hac perico-
pa plures ſunt doctrinæ, eam in ſuas partes
retexam. Primum ergo cum dicit, Pro-
phetas exquiſiuiſſe & ſcrutatos fuiſſe de ſa-
lute, quæ per Euangelium annunciatur,
ſignificat doctrinam Euangelij non no-
uam eſſe, aut nuper natam, ſed iam inde
vſq; ab initio mundi fuiſſe propoſitam à
ſanctis Dei Prophetis. Eſt enim ſummus
conſenſus Moſis, Prophetarum & Apoſto-
lorum, qui omnes ſint interpretes primæ
promiſſionis de Semine mulieris, contri-
turo caput Serpentis. Secundò, ne quis
miretur cur iſto tempore potius, quàm a-
lio, placuerit Deo Filium mittere, dicit à
Prophetis articulum temporis & inquiſi-
tum & demonſtratum fuiſſe. Nam & Ia-
cob Patriarcha ſignum aduentus Domini,
ablatum ſceptrum de Iuda, propoſuit, &
Daniel annum peragendæ victimæ & ad-
ducendæ æternæ iuſticiæ indicauit. Ter-
tio, vt fides Prophetis adhibeatur, affir-
mat eos non proprio motu locutos, ſed
per Spiritum Chriſti, qui in ipſis erat, edo-
ctos, quemadmodum fuſius explicat Apo
ſtolus noſter in primo poſterioris Epiſto-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

læ. Quarto, ſummam doctrinæ Prophetarum de Chriſto colligit, cum eos vaticinatos eſſe pronunciat de eius in carnem aduentu, de paſſione & glorificatione, de miſſione Spiritus ſancti è cœlo, de confirmatione Euangelij, de inſtructione Apoſtolorum per Spiritum ſanctum, miſſum è cœlo die Pentecoſtes, & de Euangelio annunciando per vniuerſum orbem. Quinto, extrema exordij particula, in quæ Angeli cupiunt introſpicere, eò pertinet, vt humanam curioſitatem in examinandis diuinis myſterijs refrenet & corrigat. Nam ſi Angeli adhuc non intelligunt iſtorum myſteriorum rationem, ſed eam expectant, donec cum illis & nos in æterna vita erudiamur. Simus & nos contenti ea cognitione, quæ nobis voce Prophetarum & Apoſtolorum patefacta eſt. Præter has doctrinas nunc propoſitas ex verbis Apoſtoli duo colligamus: Primum, quæ in nouo teſtamento legimus, ex veteri ſtabiliri. Huc pertinet præceptum Domini: Scrutamini ſcripturas, illæ enim de me teſtificantur. Alterum, cordatè contemnere eos, qui vel ſcripturam aſpernantur, vel illi præferunt humanas doctrinas, quemadmodum in Papatu fieri videmus.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

Quapropter ſuccincti lumbis mentis ueſtræ, ſobrij, perfectè ſperate in eam, quæ ad uos defertur, gratiam, in reuelatione Ieſu Chriſti.

Ex eo quòd gratiam Chriſti, quæ offertur per Euangelium, iam longo exordio prædicauerat, infert propoſitionem ſuaſoriam, qua hortatur gentes, vt perfectè, id eſt, ſincere & ſine fuco ſperent in eam gratiam, quæ offertur illis per reuelationem Ieſu Chriſti, id eſt, per prædicationem, qua patefit ipſis Ieſus Chriſtus. Verùm, quia hanc ſpem impedit caro, vult vt ſuccinctis lumbis mentis, & ſobrij iter ingrediantur, vt ad ſalutem propoſitam perueniant. Metaphora lumborum ſumta eſt ex vetuſtiſſimis orientalium moribus, qui, cum prælongis vterentur veſtibus, non poterant niſi ſuccinctè iter facere. Hac metaphora vſus eſt Chriſtus, cum inquit: Sint lumbi veſtri præcincti, & lucernæ accenſæ. Vt autem lumborum cinctura impedimentis quibuſuis animi & corporis opponitur, & currendi alacritatem, donec ad metam peruenerimus, nobis commendat:

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

Ita ardentes lucernę ignorantiæ & tenebris opponuntur, & certam directionem ſequi monent, ne quis currendo à recta aberret via. Eſt autem lucerna verbum Dei, iuxta dictum Dauidicum: Lucerna pedibus meis verbum tuum, Et ad Philip: 2. Inter quos lucete tanquam luminaria in mundo, verbum vitæ prætendentes. Porrò quod Petrus addit, νήφοντες, id eſt, ſobrij, hoc Chriſtus vigilandi verbo expreſſit Matth.14.Marc.13.& Luc.12. Sed diuerſa metaphora. Vult vterq; carnis illecebras, mundi curas, falſas & vanas opiniones abijci, quibus homines ebrij & ſopiti in hoc mundo non ſunt idonei ad hoc gratiæ iter ingrediendum. Obſeruetur imprimis hæc Apoſtoli exhortatio, quam ex fonte ſapientiæ, hoc eſt, ex ore magiſtri ſui hauſit. Hac monemur, vt ad migrandum ſemper ſimus parati, nullamq; fixam quietamq; ſtationem alibi quæramus, quàm in cœlo, quod ſanè nequaquam fieri poteſt, priuſquam omnia impedimenta carnis & mundi ſublata fuerint.

Tanquam filij obedientiæ.

Prima ratio propoſitionis à debito officio. Cum vos iam ſitis filij Dei effecti

per

per gratiam, par eſt vt vos geratis, vt filios obedientes decet. Monebit igitur nos adoptionis gratia, vt ſanctitati & puritati vitæ ſtudeamus. Qui autem hoc non facit, contumax eſt, & adoptionis gratia excidit. Vtrunq; igitur nos inuitet ad ſtudium innocentiæ, adoptionis dignitas, & contumaciæ pœna.

Non conformantes uos priſtinis in ignorantia ueſtra cupiditatibus.

Secunda ratio à vitæ ſtatu ſumitur. Cum olim in ignorantia viueretis, cupiditatum malarum ſerui fuiſtis, at hic ſtatus veſter, in quo ex ignorantiæ tenebris exiuiſtis, aliam vitam & alios mores poſtulat.

Sed ut is, qui uocauit uos, ſanctus eſt, ipſi quoq; ſancti in omni conuerſione reddamini.

Tertia ratio eſt à vocantis Dei conditione. Is qui vocauit vos in ſuam familiam, videlicet Deus, ſanctus eſt. Igitur & vos ſanctos eſſe oporteat.

Pro-

Propterea ſcriptum eſt, ſancti eſtote, quia ego ſanctus ſum.

Teſtimonio ſcripturæ tertiam rationem munit. Habetur autem hoc teſtimonium in Leuitico, vbi ter hoc præceptum repetitur, nempe 11. 19. 20. capitibus, in quibus locis ſanctitas pollutioni opponitur.

Et, ſi patrem cognominatis eum, qui citra reſpectum perſonarum iudicat, ſecundum cuiuſque opus, in timore incolatus veſtri tempus tranſigite.

Quarta ratio à neceſſario ſumta. Si cœleſtis patris filij vultis nuncupari, vt eius veſtigijs in ſanctitate vera inſiſtatis neceſſarium eſt. Rationem ex eo confirmat, quòd Deus ſit ἀπροσωπολήπτης, vt qui non perſonarum qualitatem, ſed rerum exquirat differentiam. Habet ergo hæc ratio ſignificationem abdicationis, ſi patri non morem gerant filij. Hîc obſeruetur antitheſis, qua opus perſonæ, & reſpectus ſeu qualitas perſonæ veritati operis ſeu cauſæ opponuntur. Secundum opus

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

ſeu cauſam iudicat is, qui regulam legis in iudicando ſequitur, nulla habita perſonæ ratione. Secundum perſonam ſeu reſpectum perſonæ iudicat, qui regulam legis in iudicando negligit, & perſonæ tantùm rationem habet propter fauorem vel odium.

Porrò, quia hoc loco, & ſimilibus abutuntur Papiſtæ, vt euertant totius ſcripturæ conſenſum de gratuita iuſtificatione, & ſalute, breuiter hoc loco ſolutionem ſophiſmatis Papiſtarum aſcribam. Cùm ergo obĳciunt: Deus iudicat quemq; ſecundum opus, aut reddit vnicuiq; iuxta opera ſua, omnium primum huiuſmodi ſententias generales ſecundum normam iuſticiæ Dei (qua contumaces decreuit reĳcere, & credentes omnes in gratiam recipere) applicemus duobus generibus hominum, impĳs quidem legaliter, pĳs vero Euangelicè, quando impĳs reddet Dominus ſecundum opera eorum, non eſt dubium quin redditurus ſit ipſis infernum & damnationem. At cum de conuerſis quæritur, plura ſpectanda ſunt. Primùm, quòd vita æterna non ſit ſeruorum ſtipendium, ſed filiorum hæreditas. Rom. 6. Donum Dei vita æterna in Chriſto Ieſu domino

noſtro

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

noſtro. Deinde, analogia conſideranda eſt inter patrem terrenum, & patrem cœleſtem. Nam ſicut pater terrenus ſuis liberis, qui ſunt naturæ lege hæredes, promittit obedientibus hæreditatem: Ita Deus pater cœleſtis ſuis etiam filijs hæreditatem gratuitam promittit, quam tamen dicit ſe redditurum ſecundum opera illorum. Verùm ne hîc erretur, quatuor circumſtantiæ ſunt ſpectandæ. Prima, quòd pijs rigor legis ſit ſublatus per Chriſtum. Nulla enim eſt condemnatio ijs, qui ſunt in Chriſto Ieſu. Secunda, quòd perſona credens placeat propter iuſticiam Chriſti ſibi imputatam (credenti enim Chriſti imputatur iuſticia) & ſit hæres vitæ æternæ. Tertia, quòd Deus non ſolum à perſona credente, & placente propter iuſticiam Chriſti requirit obedientiam, verum etiam promittit mercedem, idq; non ex debito propter dignitatem operis, ſed ex gratia propter beneuolentiam paternam, qua promiſit operibus remunerationem. Quarta, quòd opera, ſic facta ex fide à perſona placente propter Chriſtum, ſint teſtimonia fidei, vt effectus proprij certiſſima ſuæ cauſæ ſunt indicia. Atq; ideo dicitur, Deus ſuis reddere mercedem ſecundum opera,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

quia vera indicia ſunt timoris Dei & fidei, & vt teſtetur tota creatura de iuſticia Dei in iudicando.

Cum ſciatis, quòd non caducis argento aut auro redempti ſitis, ex uana ueſtra conuerſatione, à patribus accepta, ſed precioſo ſanguine Chriſti, incontaminati agni, præordinati quidem ante mũdi conſtitutionem, manifeſtati uerò in extremis temporibus propter uos, qui excitauit Chriſtum à mortuis, ut fides ueſtra & ſpes ſit in Deum.

Quinta ratio à iure gentium ſumta. Serui debent obedire non ei, cuius olim fuerant ſerui, ſed ei, qui iam eos precio emerat. Chriſtiani non amplius debent eſſe ſerui mundi, ſed Chriſti, qui eos ſuo precioſo redemit ſanguine. Igitur Chriſtiani, renunciato mundi imperio, Chriſto domino obedientiam debent. Hæc argumenti ſumma eſt. Quod, quia præcipuum eſt, copio-

copioſè ab Apoſtolo exponitur, & amplificatur, idq; primum per collationem conuerſationis veteris (qua ſub patrum ſuorum legibus vixerunt) & noui ſtatus, in quo Chriſto nomina dederunt. Loquitur autem hîc de ijs patribus, de quibus Ezechiel cap. 20. vbi inquit: In præceptis patrum veſtrorum ne ambuletis, & iudicia eorum ne cuſtodiatis, & idolis eorum ne polluamini, ſed in præceptis meis ambulate. Deinde per collationem precij agni immaculati Chriſti, quod inæſtimabile eſt, & perpetuò durat, & precij caduci & momentanei auri & argenti. Si ergo illi ſerui, qui auro & argento emuntur, iure obtemperant illis, à quibus emti ſunt, multò magis par eſt, vt Chriſtiani Chriſto obtemperent, qui eos proprio redemit ſanguine. Præterea, per collationem promiſſi Chriſti, & exhibiti, in qua collatione hæc mihi videtur incluſa eſſe ratio. Sancti patres, qui Chriſtum olim promiſſum expectarunt, in eum crediderunt, eiq; obtemperarunt. Igitur vos quoq;, quibus iam Chriſtus exhibitus eſt, & qui ſcitis ipſum excitatum ex mortuis, & donatum gloria à Patre, debetis ipſi obedientiam, modo fides & ſpes veſtra in Deum ſit. Atq; ita

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

multæ particulares rationes ſæpe in vno principali argumento latitant, quæ explicatæ & illuſtrant & amplificant principale argumentum.

Poſtquam animas ueſtras purgaſtis obedientia ueritatis per ſpiritum, caritate fraterna abſq; ſimulatione, ex puro corde alij alios diligite impenſè.

Tranſit ad aliam paræneſin. Poſtquam enim portatus eſt ad ſpem gratiæ, oblatæ per Euangelium firmam, ad cincturam lorum mentis, ad ſobrietatem animorum & affectuum (Quæ omnia vno ſanctificationis nomine continentur) Iam ad proximos deſcendit, hortaturq;, vt nos inuicem fraterna complectamur caritate, quæ vt ex puro corde procedere debet: Ita aberit ab omni hypocriſi. Similis ſententia habetur 1. Timoth. 1. vbi ita inquit Apoſtolus: Finis præceptionis eſt dilectio ex corde puro, & conſcientia bona, & fide non ficta. Verùm quia Petrus nouit in noſtra corrupta natura, priuſquam noui facti fuerimus homines, nihil eſſe puri, nihilq; ſinceri, ante hanc

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

te hanc exhortationem ad fraternam caritatem cauſas enumerat, ex quibus hæc fraterna dilectio manat. Poſtquam inquit, purificaſtis animas obedientia veritatis per ſpiritum. Hæc verba duas cauſas fraternæ dilectionis continent, quæ nequaquam ſunt in prophanis hominibus. Sunt autem hæ cauſæ, obedientia veritatis, & Spiritus ſanctus, qui in verbo veritatis, quod eſt Euangelium, eſt efficax. Hæc verba Petrus ex pectore magiſtri ſui ſuxit: Ita enim ait Dominus Ioan. 15. Et vos mundi eſtis propter ſermonem, quem loquutus ſum vobis. Hæc ergo mundicies, tum demum contingit, quando audito & credito ſermone veritatis, Chriſto inſerimur. Atq; ideo Chriſtus in eadem concione ſubiungit: Manete in me, & ego in vobis. Sicut palmes non poteſt ferre fructum à ſeipſo: Ita nec vos, niſi in me manſeritis. Fons ergo & origo, non ſolum mutuæ dilectionis, verum etiam omnis operis boni, eſt ſpiritus Chriſti, quo aguntur fideles. Quicquid fit ſine hoc ſpiritu, qui eſt omnis bonæ actionis fundamentum & cauſa, hypocriſi & mentis impuritate inquinatum eſt, quantumuis præclarum & ſanctum coram oculis hominum appareat.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

Renati non ex ſemine mortali, ſed ex immortali, per ſermonem uiuentis Dei et manentis in æternum.

Ex virtute renaſcentiæ mutuum caritatis affectum elicit. Oportet renatum naturam ſeminis referre, vnde renatus eſt. Nos non ſumus renati ex mortali ſemine carnis, vnde fuit prior noſtra natiuitas, ſed ex ſemine immortali, videlicet ſermone viuentis & manentis Dei in æternum. Igitur iam non naturam mortalis ſeminis, ſed immortalis referre debemus. Proinde caritas iam pura in renatis eſſe debet ſine hypocriſi, quæ primæ natiuitatis noſtræ & mortalis ſeminis vicium eſt.

Nam omnis caro ut gramen eſt, & omnis gloria hominis ut flos graminis. Exaruit gramen, & flos eius decidit, at uerbum Domini manet in æternum. Hoc autem eſt uerbum illud, quod eſt euangelizatum uobis.

Men-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

Mentionem ſeminis mortalis & immortalis fecit: nunc per amplificationem illuſtrius diſcrimen vtriuſq; facit. Semen mortale ſeu corruptibile carnis nomine ſignificatum, inſtar graminis eſt, & quicquid inde pullulat, inſtar floris eſt, qui durat ad exiguum tempus. At ſemen immortate, ſeu incorruptibile, quod eſt verbum Euangelij, manet in æternum. Obedientia igitur, quæ præſtatur à conuerſis per prædicationem Euangelij, fructus eſt iuſticiæ, qui & placet Deo & durat in æternum, modò ne culpa noſtra gratia rurſus excideremus. Porrò ne gentes de illo verbo dubitent, quod definit eſſe ſemen immortale, addit Petrus illud ipſum verbum eſſe, quod ipſis antea ſit euangelizatum. Iam argumentum, quod in his verbis continetur, uideamus. Quicquid glorioſum, & pulcrum naſcitur ex ſemine mortali, id eſt, ex carne, tantùm ad breue tempus durat, & quicquid ex ſemine immortali naſcitur, nunquam marceſcit, ſed durat in perpetuum. Igitur, cum diuturniora bona præferenda ſunt minus diuturnis, debet caritas (qua nos mutuo complectemur) quæ huius immortatis ſeminis quidam flos eſt, perpetua eſſe & conſtans.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

CAPVT SECVNDVM.

SVMMA CAPITIS SECVNDI.

VT renunciata omni iniuria proximorum, & carnalibus concupiſcentijs abiectis, adoptione dignè & decenter in ſubiectione & patientia viuant Chriſtiani, hortatur Apoſtolus.

ORDO ET PARTES CAPITIS SECVNDI.

PLures ſunt huius capitis partes, quæ omnes inter ſe connexæ ſunt, & pertinent ad eundem ſcopum. Primo loco infert ex fine primi capitis dehortationem ab iniuria proximorum, & exhortationem ad innocentiam vitæ. Vnde occaſionem nactus, dilabitur in deſcriptionem Chriſti ex Iſaia Propheta, oſtendens prædictam fuiſſe defectionem populi Iudaici à Chriſto, & aſſumtionem gentium in gratiam. Id quod teſtimonio Oſeæ Prophetę confirmat. Tertio lo-

tio loco redit ad exhortationem. Hortatur enim conuerſos, vt abiectis carnalibus concupiſcentijs, decenter inter gentes viuant in gloriam Dei. Quartò, ad ſubiectionem inuitat, quo & alia quædam pietatis officia addit. Quintò, ſeruos compellat, eoſq; hortatur, vt ſuis dominis patienter obtemperent. Vnde ſexto loco, ab hypotheſi ad Theſin aſcendens, de patientia præcipit.

EXEGESIS SECVNDI CAPITIS, CVM OBSERVAtione doctrinarum.

Proinde depoſita omni malitia, & omni dolo, & ſimulationibus, & inuidentijs, et omnibus obtrectationibus, tanquam modò geniti infantes lac rationale & dolo uacuum appetite, ut per illud adoleſcatis.

Infert Apoſtolus ex fine proximi capitis hanc paræneſin, quæ hoc modo ſuperioribus accommodabitur. Vos ex immortali ſemine, videlicet verbo Dei, iam recens nati eſtis, Ergo lac appetite conueni-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

ens iſti noue geniture, hoc eſt, talem vitam viuite, qualem requirit hæc noua natiuitas. Atq; ita lactis nomine ſignificatur conſentanea ſimplici infantiæ viuendi ratio. Hūc eſſe ſenſum Apoſtoli manifeſtè ex antitheſi apparet. Nam lac, etſi aliàs pro ipſo verbo Dei ſumitur, hoc tamen loco vicijs quæ enumerat, vt infantia vetuſtati naturæ, opponitur. Cum autem hoc lac rationale & vacuum dolo vocat, requirit in vita Chriſtiana prudentiam & ſimplicitatem, iuxta preceptum Domini: Eſtote prudentes ſicut ſerpentes, & ſimplices ſicut columbæ. Vult quidem nos ſimplices & puros eſſe, ſed non malicia, & non ſenſibus, & vult nos lacte nutriri, ſed recta intelligentia condito, vt ſit temperata ſimplicitate prudentia. Cum vitia, quibus lac rationale & expers doli opponitur, enumerat, non quidem omnia recenſet, ſed quædam tantum exempli gratia, quorum poſteriora à prioribus naſcuntur, vt ſunt, malitia, (hoc eſt, nocendi cupiditas, quæ dilectionis fonti aduerſatur) dolus, qui à malicia oritur, eſt, cum alicui fallacia tenditur. Simulatio à malo dolo orta eſt, cum aliud foris apparet, quàm in animo latet. Inuidia ſimulationis comes eſt, cum quis alieno com-

modo

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

modo cruciatur. Obtrectatio inuidentiæ proles eſt, quæ alienæ famę inſidiatur. Auguſtinus inter maliciam & inuidiam ita diſtinguit. Malicia, inquit, malo delectatur alieno. Inuidia bono cruciatur alieno, & addit, dolus duplicat cor: adulatio duplicat linguam: detractio vulnerat famam. Porrò hic locus Petri clarè docet, quid apportemus nobiſcum ad Chriſtum, quando per Euangelium renaſcimur, videlicet tunicam maculatam, & onus graue non meritorum congrui & condigni cumulo, ſed peccatorum nos prementium pondere. Hoc onus, qui ad Chriſtum veniunt, deponere debent, quia cùm noui homines facti ſunt, nouos mores induant neceſſe eſt.

Siquidem guſtaſtis, quàm benignus ſit Dominus.

Cum ſeruorum alacritas ſæpe benignitate dominorum excitari ſoleat, rationem præſtandæ obedientiæ petit Apoſtolus ex conſideratione benignitatis Domini erga nos. Ac ſi dicat: Cum vos, qui ob veſtrum peccatum aliquando maledictioni & iræ Dei ſubiecti eratis, iam tandem ex

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

gratia Dei reconciliati eſtis, precioſo ſanguine Ieſu Chriſti Domini veſtri, vtiq; par eſt, vt tam benigno Domino obſequentes ſitis. Quid enim turpius eſt, quàm bene meritis gratiam non rependere? Guſtandi verbo vſus eſt Petrus propter metaphoram lactis, & ſimul alludit ad Pſalm: 34. in quo Dauid inſtituit exhortationem ad guſtandam bonitatem Dei hiſce verbis: Guſtate & videte quàm bonus ſit Iehoua. Beatus vir, qui ſperat in eo: niſi quòd Petrus ſecutus ſeptuaginta interpretes pro thob Ebraico, χρηστὸς poſuit. Eſt autem χρηστὸς, qui ſe alijs vtendum prębet, ſeu qui alijs eſt commodus, & ſuam bonitatem alijs communicat. Hoc modo & Paulus hac voce ad Titum ſcribens vſus eſt, vbi inquit: Quando χρηστότης & φιλανθρωπία Dei apparuit. Hanc χρηστότητα interpretatur, quòd Deus ex mera gratia nos per lauacrum regenerationis ſaluos fecerit.

Ad quem accedentes, lapidem uiuum (ab hominibus quidem reprobatum, apud Deum uerò electum & precioſum) & ipſi ueluti uiui lapides ædificemini

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

mini domus ſpiritualis, ſacerdotium ſanctum, ad offerendum ſpirituales hoſtias, acceptas Deo per Ieſum Chriſtum.

Alia eſt propoſitionis ratio, à deſtinatis ad finem ſumta. Qui ad Chriſtum accedunt lapidem viuum, ſimul virtute ipſius, & lapides viui efficiuntur, vnde domus ſpiritualis conſtruitur, & in ſacerdotes vnguntur, ad offerendum Deo ſpirituales hoſtias. Proinde par eſt, vt depoſita omni proximi iniuria, omniq; impuritate & prophanitate, piè ſanctéq; viuant. Hæc argumenti ſumma eſt, cuius antecedens veteris typi expoſitio eſt. Nam ad veteris templi ſtructuram reſpicit, quod templum Eccleſiæ Chriſti typus quidam fuit. Vt enim in illo fuit fundamentum, fuit ſuperextructum ex multis lapidibus ædificium, fuerunt ſacerdotes & hoſtiæ: Ita in Eccleſia Chriſti, Chriſtus ipſe fundamentum eſt, ſinguli fideles viui lapides, & ſacerdotes offerentes ſpirituales hoſtias. Sed vt illic omnia mortua & carnalia (ſi ſigna à veritate ſeparas) Ita hic viua & ſpiritualia o-

mnia virtute eius, qui ſua potentia diuina reſurrexit à mortuis.

Vt autem hoc argumentum plenius intelligatur, illud in ſuas partes, quæ particulares quaſdam rationes continent, retexam. Primo igitur loco affirmat Apoſtolos, quòd omnes accedentes ad Chriſtum (accedunt autem qui credunt) cum eo vnam domum ſpiritualem conſtituant, ſeu vnum templum efficiant, id eſt, vnam ſanctam & Catholicam Eccleſiam, adeo vt ſancti patres omnes, qui ante Chriſti aduentum vixerunt, & nos qui hodie credimus, vnum ſimus templum Dei. Verùm hoc interim eſt obſeruandum, quòd non ſolum omnes pij, qui fuerunt, & ſunt, et qui olim acceſſuri ſunt, unum templum, vnamq́ ſpiritualem domum conſtituant, verum etiam particulares cœtus piorum, atq́ adeo ſinguli credentes templa Dei rectè dicantur, Sed ad illud vniuerſale templum et Catholicum pertinentes, tanquam eius membra quædam ſeu viui lapides. Hoc confirmatur 1. Corinth: 6. An neſcitis, quòd corpus veſtrum templum ſit Spiritus ſancti, qui in vobis eſt, quem habetis à Deo? 1. Corint: 3. Templum Dei ſanctum, quod eſtis vos. Quiſquis tẽplũ Dei violauerit,

uerit, diſperdet illum Deus. Hinc ergo huiuſmodi ſumatur exhortatio. Nos credentes vnà cum Chriſto vnum templum Dei ſumus. Igitur non ſolum puros & ſanctos nos eſſe decet (Quid enim indignius quam ſanctiſsimum Dei templum vlla impuritate prophanare?) verum etiam vnius Dei cultores nos eſſe oportet, abiectis veteribus idolis, quæ coluimus ante conuerſionem ad Chriſtum. Huc pertinet illud Pauli ſecundæ Corinth: 6. Quæ eſt conſenſio templi Dei cum idolis? Huc dictum Barnabæ comitis Pauli, quod citatur à Clemente Stromathéon ſecundo, pagina 161. in Florentinis exemplaribus. Antequam, inquit, crederemus Deo, domicilium corruptibile & fragile cordis noſtri erat templum uerè manu factum, quia erat plenum idololatria, & erat Dæmonum, propterea quòd faceremus quæ erant Deo contraria. Sed attendite, vt templum Domini glorioſè ædificetur. Quomodo? Accipiendo remiſsionem peccatorum, & ſperando in nomen Chriſti, fiamus noui & denuo creati, eò quod in domicilio noſtro verè Deus habitat. Quomodo? Quando habitat in nobis ſermo Filij ipſius, uocatio promiſsionis ipſius, ſapientia iuſtificationum, & mandata doctrinæ.

Deinde, cum Chriſtum pronunciat viuum lapidem, cui adiuncti per fidem etiam viui efficimur lapides, eius nimirum virtute, indicat, quòd hæc vita Chriſti nunc in nobis efficax eſſe debeat ad piè ſanctèq; viuendum. Quod autem in parentheſi incluſi, occupatio eſt. Occurrit enim Apoſtolus ſcandalo crucis & defectionis Iudæorum à Chriſto, huic ſcandalo mederi conatur, concedens quidem Chriſtum reprobatum eſſe ab hominibus, ſed interim eundem electum, hoc eſt, eximium & precioſum apud Deum. Hîc Chriſtus dicitur lapis electus, non reſpectu reproborum, ſed comprobatione reliquorum lapidum eiuſdem ædificij, quibus multis modis excellentior eſt. Verùm cum Chriſtus dicit apud Matthæum: Multi ſunt vocati, pauci vero electi. Electi dicuntur comparatione ad illos, qui verbum quidem audiunt, ſed non vitam dignam Euangelio viuunt. Carent enim viua fiducia in Deum, indulgent ſuis cupiditatibus, & viuunt ſine pœnitentia. Præterea cum non ſolùm domum ſpiritualem Chriſtianos appellat Apoſtolus, verum etiam ſanctum ſacerdotium, hoc eſt, ſacerdotes ſanctos, vt qui ſanctitate induti, hoſtias Deo offerre debe-

debeant, addit illis acriores, ad piè ſanctèq; viuendum ſtimulos. Nam Aaronici ſacerdotes ab immundicia ſe meritò ſeruarunt puros in templo perituro miniſtraturi, multò magis par eſt, ut Chriſtiani, qui ſanctificati ſunt ſanguine Chriſti, ſe incontaminatos cuſtodiant. Addit & ſtimulum pĳs, quod ſubiungit Apoſtolus de hoſtĳs: Ad offerendum, inquit, ſpirituales hoſtias. Dicitur autem ſpiritualis hoſtia omnis obedientia, quam Chriſtiani ex ſpiritu fidei præſtant, ſiue ſit interna ſiue externa. Vnde Paulus ſuum laborem in prædicando Euangelio cultum ſpiritualem appellat. Non ergo ſpiritualis hoſtia dicitur ab operis qualitate, ſed ex qualitate animi operantis, à cauſa efficiente, & finali. Cum autem obedientia noſtra, quæ ex fide fit, hoſtia dicitur, ſignificatur quòd grata ſit Deo. Vnde ad Ebręos beneficentia erga proximum dicitur hoſtia, qua delectatur Deus. Verùm ne quis obĳceret, iſtam noſtram obedientiam vt imperfectam: ita multis modis contaminatam eſſe, ideoq; non eſſe adeo Deo acceptam, Apoſtolus occurrit iſti obiectioni, pronuncians hoſtias Chriſtianorum acceptas eſſe, non ſuæ perfectionis aut dignitatis reſpectu, ſed per & pro-

propter Ieſum Chriſtum, cuius cùm iuſticia ornati prodimus in templum Dei ſanctum, non apparemus vt peccatores, ſed placemus, vt dilecti filij in dilecto.

Propterea etiam continet ſcriptura: Ecce pono in Sion lapidem angularem, electum, preciosum, & qui crediderit in illo, non pudefiet.

Quia Chriſtum lapidem precioſum appellauit Apoſtolus, id ſibi probandum duxit ſcripturæ teſtimonio, petito ex 28. capite Iſaiæ, in quo teſtimonio non tam verba Prophetæ, quàm ſenſum ſpectat. Nam nec ſeptuaginta interpretes imitatur, nec Ebraicas voces ad verbum reddit, ſed ſolo ſenſu in genere contentus eſt, & probat Chriſtum lapidem electum & precioſum eſſe, adeo vt qui in ipſum crediderit, non pudefiat, id eſt, non ſuffundatur pudore fruſtratus ſua ſpe. Hæc ſumma ſententiæ eſt. Verùm quia Iſaiæ verba continent pulcerrimam Chriſti & Eccleſiæ deſcriptionem, ea aſcribam & breuiter declarabo.

Ecce,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

Ecce, inquit, ego ponam in Si-on lapidem, lapidem probationis, angulum precioſum, fundamentum fundatum, qui credit non feſtinabit. Hîc primum Chriſtus dicitur lapis probationis, cum, quia ad illum totum ędificium probandum eſt, tum etiam quia præ aliȷs probatus eſt, ſeu vt Petrus loquitur, electus. Deinde dicitur angulus, quia totam ædificiȷ molem ſuſtinet. Ad hæc fundamentum ſolidum appellatur, quo ſolo ædificiȷ pondus nititur. Sic ergo lapis eſt, vt totum angulum occupet. Sic eſt angulus, vt tota domus per illum contineatur. Sic eſt fundamentum, vt tota domus ſit in eo fundata. Tota igitur Eccleſia & ſingula eius membra ſolo Chriſto nituntur & fulciuntur. Porrò quod addit, QVI CREDIT NON FESTINABIT, modum oſtendit, quo hic lapis hominibus fit ſalutaris. Fides enim eſt inſtrumentum, quo homines, vt viui lapides, accommodantur fundamento Chriſto. Quòd autem ſubiungit, NON FESTINABIT, ſignificat, quòd credentes non debeant ad alia remedia confuge-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

re, quàm ad ſolum Chriſtum. Nam qui alia ſalutis remedia quærit, gratia Chriſti excidit, et extra fundamentum eſt. Solus.n. Chriſtus credentibus plena ſalus eſt. Hinc apparet Petrũ apoſtolum fideliter ſenſum Prophetæ reddidiſſe, tametſi verba non expreſſit. Septuaginta interpretes ſic habent, ἰδοὺ ἐγὼ ἐμβαλῶ εἰς τὰ θεμέλια σιὼν, λίθον πολυτελῆ, ἐκλεκτὸν, ἀκρογωνιαῖον, ἔντιμον, εἰς τὰ θεμέλια αὐτῶν, καὶ ὁ πιστεύων ἐπ' αὐτῷ οὐ μὴ καταισχυνθῇ, hoc eſt, Ecce ego mittam in fundamenta Sion lapidem precioſum, electum, ſummum angularem, honoratum, in fundamenta eorum, Et qui credit in illum, nequaquam pudefiet. Ex hoc Iſaiæ teſtimonio diſcamus in ſolo *Chriſto* ſalutem noſtram fundatam eſſe, cuius ſalutis fiunt participes omnes, qui *Chriſto* fide coniunguntur, in hoc mirando Eccleſiæ ædificio.

Vobis igitur honor eſt, qui creditis, incredulis uerò lapis, quem reprobauerunt ædificantes, hic factus eſt in caput anguli, & lapis offendiculi, & petra ſcandali his, qui impingunt in

ſermo-

ſermonem,nec credunt,ad quod etiam poſiti fuerant.

Diſcernit Apoſtolus inter duo genera hominum, quorum vni ſalutaris eſt Chriſtus, Alteri (quod tamen Chriſto accidentale eſt) exitialis. Vt enim credentibus eſt honor, id eſt, precioſus (ponitur enim hîc abſtractum pro concreto:) Ita incredulis eſt exitialis, non quidem ſua natura,ſed hominum culpa.Hęc ſūma ſententię eſt Apoſtoli.Nunc verba apoſtoli propius aſpiciamus. Cur Chriſtus lapis dicatur,ſuprà dictū eſt,cuiuspro cōditione hominū, variat efficacia. Vt. n.credentib.& amplectentib. euāgeliū,eſt lapis precioſus,& ſalutaris; Ita reprobantib.ipſū,& ſpernentib.euangeliū, eſt lapis offendiculi,& petra ſcandali.Nam in ipſum impingunt & offendunt omnes, qui rationis & carnis iudicium ſectantes Chriſtum repudiant,qui ipſis ſalutem gratuitam ex mera ſua bonitate obtulit. Fit ergo non natura ſua, ſed hominum vicio lapis offendiculi, & petra ſcandali. Hoc ita eſſe, declarant ſequentia verba.Hic,inquit, qui impingunt in ſermonem, id eſt, qui verbo prædicato fidem non adhibent, nec credunt,ad quod etiam poſiti fuerant, hoc

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

eſt, Etſi illis (loquitur enim hîc de incredulis Iudæis) deſtinata erat ſalutis promiſſio, tamen non crediderunt. Hanc interpretationem verborum Petri & periſtaſis loci, & verba requirunt. Quidam nouus interpres ita reddidit: Immorigeri, ad quod etiam conditi erant, & interpretatur quòd ideo conditi fuerint, vt eſſent immorigeri, hoc eſt, quòd creati fuerint ab optimo Deo ad certam damnationem. Verùm præter id, quòd ἐτέθησαν vertit conditi ſunt, contra vocis grecanicę naturam, vim facit huic loco. Nam ſuprà dixit Apoſtolus, hunc lapidem Chriſtum fuiſſe ab ædificantibus reprobatum, quod nequaquam verum fuiſſet, niſi hic lapis his oblatus antea. Deinde verbum Dei & promiſſionem factam populo Iudaico malè peruertit. Nam verbum Dei, & promiſſio teſtatur Iudaicum populum cum conditione fuiſſe electum. Ita enim Moſes Exod. 19. ait: Si audiendo audiueritis vocem meam, & cuſtodieritis pactum meum, eritis mihi in peculium de cunctis populis, quia mea eſt vniuerſa terra. Quis non videt conditionem hîc adiectam eſſe? Proinde audientes vocem Dei, & credentes Euangelio, quod proponitur vniuerſo orbi,
iuxta

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

iuxta hoc vniuerſale Chriſti mandatum: Ite in mundum vniuerſum, & prædicate Euangelium OMNI CREATVRÆ, ſunt Dei peculium. Qui vero non audierint, nec crediderint Euangelio, reprobi ſunt, & ſua culpa damnati. Qui cum hac ſententia putant pugnare nouum, decimum & vndecimum capita ad Romanos, prorſus non attendunt, quis ſit ſcopus iſtorum capitum, quem tamen ſcire poſſent, cùm ex fine tertÿ capitis eiuſdem Epiſtolæ, tùm ex propoſitione collecta in 10. eiuſdem, videlicet: Omnis qui credit in ipſum, non pudefiet. Non eſt enim diſtinctio Iudæi & Græci. Idem enim Dominus omnium, diues in omnes, qui inuocant ipſum. Omnis enim quiſquis inuocauerit nomen Domini, ſaluus erit.

Vos autem genus electum, regale ſacerdotium, gens ſancta, populus in acquiſitionem, ut uirtutes annuncietis illius, qui ex tenebris uos uocauit, in admirabilem ſuam lucem.

Antitheſis eſt proximæ ſententiæ. Vt enim incredulos impingere dixit in ſermo-

 nem:

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

nem: Ita hîc eorum, qui credunt, honorem definit & excellentiam monſtrat. Quia autem alludit Petrus ad verba, quæ mox ſequuntur, ea quæ heri de conditione adduxi ex 19. capite Exod. Nemini dubium eſſe poteſt quin hoc dictum Petri, **Vos eſtis ei genus electum &c.** ex conditione fidei pendeat. Ideo.n.dicuntur genus electum, quia credũt. Vt autem hoc clarius euadat, aſcribam Moſis verba: **Si audiendo audiueritis uocem meam, & cuſtodieritis pactum meum, eritis mihi peculium de cunctis populis, quia mea eſt uniuerſa terra** (Sequitur interpretatio peculij) **Et uos eritis mihi regnum ſacerdotale, gens ſancta.** Quis non videt cõditionem fidei huc pertinere? quæ fides omnis obedientiæ veræ initium eſt. Nunc verba Apoſtoli diligentius perpendamus. Primum dicit, fideles eſſe genus electum, id eſt, eximium præ omnibus alijs hominum generibus. Quod enim Moſis peculium, ſeu theſaurum præ alijs facultatibus carum appellauit, hoc

Petrus

Petrus genus electum nominat. Vt ſint ſynonima, genus electum & peculium, ſeu thesaurus præ aliis facultatibus charus. Ebraicè ad verbum populus theſauri precioſi ſeu peculii. Septuaginta reddiderunt λαὸς περιούσιος, id eſt, populus peculiaris. Paulus ad Titum imitatus ſeptuaginta, vocat credentes λαὸν περιούσιον, id eſt, populum peculiarem, qui loco theſauri precioſi habetur. Eſt enim περιούσιος theſaurus præ aliis dilectus. Hinc apparet, quo reſpectu electus dicatur in ſacris literis. Nam electus, περιούσιος, & peculium ſeu theſaurus eandem rem notat. Vt enim Chriſtus dicitur lapis electus, quia præ aliis lapidibus eximius eſt in ædificio Eccleſiæ: Ita credentes electi, quia præ aliis omnibus hominibus in mundo eximii ſunt, & in magno precio coram Deo, tanquam ſingularis quidam theſaurus. Neque mirum eſt credentes dici Electos, cum ſint filii Dei, & alii, quorum reſpectu dicuntur electi, ſunt filii Diaboli, id eſt, reprobi & damnati. Hæc eximia laus meritò Chriſtianis ad piè ſanctéque tranſigendam in hoc mundo vitam ſtimulum addere deberet. Deinde credentes à Petro dicuntur Regale ſacerdotium, hoc eſt, Reges, qui etiam in templo

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

Dei ſacerdotio funguntur. Quanta autem ſit hæc dignitas, diligenter conſiderandum eſt. Nam hæc dignitas meritò nos, qui Chriſtiani dici & eſſe volumus, excitare deberet, vt induti puris veſtibus, id eſt, vera ſanctitate & innocentia, ſeruiremus Deo in ſuo ſancto templo, omnib. diebus vitæ noſtræ. Poſſunt autem hæc verba de Regali ſacerdotio dupliciter exponi, videlicet ſimpliciter, & reſpectu hominum incredulorum. Simpliciter, quidem hoc modo: Credentes ſunt Reges & Sacerdotes, ſeu vt Moſes loquitur, Regnum ſacerdotium, id eſt, Regnum, quod ex ſacerdotibus, rebus ſacris, & diuinis Deo dicatis conſtat. Et prudenter obſeruandum eſt, quomodo vtrunque vocabulum alterum reſtringat. Chriſtiani quidem ſunt Reges, ſed ſacri non prophani. Sunt enim in Chriſto victores mundi & ſatanæ. Sunt ſacerdotes, ſed Regij, non vulgares, aut Typici, quales fuerunt Aaronici ſacerdotes. Hæc eminentia, hic honor, hæc ineffabilis gloria moneat Chriſtianos, vt opera edant Regibus ſanctis & ſacerdotibus Regijs digna. Deinde, Chriſtiani dicuntur Regij ſacerdotes hominum incredulorum reſpectu. Quemadmodum enim apud omnes populos,

pulos, reges & ſacerdotes ſunt honoratiores præ aliis: Sic etiam fideles ſunt præ omnibus populis honoratiores, vt qui Deo dicati ſint. Cum ergo ita ſit, meritò deberent Chriſtiani abſtinere à prophanorum hominum operibus, & in iis operibus totos occupari, quæ decent Regales ſacerdotes, ſacra adminiſtrantes in ſancto Dei templo. Dicuntur præterea Chriſtiani gens ſancta, id eſt, ſegregata ab aliis prophanis cœtibus, & dicata Deo, eique in hoſtiam oblata, vt ipſum in vera ſanctitate colat. Dicuntur & populus in acquiſitionem, hoc eſt, vt Paulus loquitur, peculiaris. Quapropter hæc dignitas meritò nos moueret ad ſtudium obedientiæ erga Deum. Huc addit Petrus finem huius eximiæ dignitatis, nimirum, vt pii annuncient virtutes eius, qui ſe à tenebris in admirabilem lucem vocauit. Per tenebras intellige ignorantiam, & eius pœnam maledictionem. Per lumen noticiam Dei, & benedictionem, ex qua conſolatio naſcitur. Hanc lucem propterea admirandam pronunciat, quia extra rationis captum poſita eſt. Hac periphraſi Chriſti ideo vſus eſt Apoſtolus, vt excitemur magis eius cogitatione, ad ambulandum dignè tanta luce. Huc

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

ce. Huc pertinet & illud Pauli: Eratis enim aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino, tanquam filij lucis ambulate.

Qui quondam eratis non populus, nũc eſtis populus Dei, qui quondam non conſecuti miſericordiam, nunc eſtis miſericordiam conſecuti.

Gentes ad fidem conuerſas populum peculiarem Dei dixit. Nunc, vt maius pondus huic aſſeuerationi accedat, eam Prophetico confirmat teſtimonio. Cum enim Hoſeas Propheta abiectionem populi Iudaici, propter ſuam contumaciam, propoſito mulieris fornicariæ & liberorum fornicationum paradigmate, prædixiſſet, addit vaticinium de vocatione gentium, quo & Paulus Rom. 9. vſus eſt.

Dilecti, obſecro uos, tanquã aduenas & peregrinos, ut abſtineatis à carnalibus cupiditatibus, quæ militant aduerſus animam, conuerſationem ueſtram

inter

inter gentes habentes honeſtam, ut in quo loquũtur aduerſus uos tanquam maleficos, ex bonis operibus ſpectantes uos glorificent Deum in die uiſitationis.

Poſtquam oſtendit Apoſtolus, quanta ſit Eccleſiæ gloria, quanta dignitas, & in quo ſit loco apud Deum, exhortationem rurſus aggreditur, quam ſuo more veſtit firmiſſimis quibuſdam rationibus. Quò autem res fiat dilucidior, exhortationis propoſitionem nudam proponam, & ordine rationes quibus veſtitur, ſubiungam. Propoſitio bimembris eſt: Abſtinete à carnalibus deſiderijs: Et honeſtam habete inter gentes conuerſationem. Prius membrum, quod eſt, Abſtinete à carnalib. deſiderijs, confirmatur duabus rationibus. Quarum Prior ſumitur à conditione Chriſtianorum, Poſterior ab effectu carnalium cupiditatum. Conditio hæc eſt, Chriſtiani ſunt aduenæ & peregrini in mundo, vt qui cœlum habeant patriam, iuxta illud Pauli ad Philip. 3. πολίτευμα noſtrum in cœlo eſt. Quare non decet, vt Chriſtiani mundanis ſordibus ſe inuoluant, & carni ſe

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

ni ſe ſubijciant, præſertim cum nemo debeat alienæ Reipublicæ negocijs ſe immiſcere, idq́ꝫ maximè, ſi pugnant cum ſuæ Reipublicæ inſtitutis. Effectus eſt, quòd carnales cupiditates militent aduerſus animam, hoc eſt, aduerſus ſpiritum. Nam animam hîc vocat Petrus, quatenus Spiritu Dei reformata eſt ad imaginem Dei.

Poſterius membrum propoſitionis, quod eſt: Honeſtam habete inter gentes conuerſationem, ſimiliter duabus veſtitur rationibus. Quarum Prior ſumitur ab vtili, Vt, inquit, veſtris bonis operibus obturetis ora eorum, qui vos pro maleficis habent. Poſterior etiam ab vtili ſumta eſt. Vt illi, inquit, veſtris bonis operibus moti, aliquando reſipiſcant, & vnà vobiſcum Deum glorificent, idq́ꝫ in die viſitationis eorum, hoc eſt, cum per Euangelij prædicationem ad fidem conuertuntur. Hæc ergo nos, qui Chriſtiano nomine gaudemus, moneant, vt ita purgatis animis inter homines viuamus, ne malè propter nos audiat Euangelium Chriſti. Qui enim malè & flagitioſè viuunt, triplici peccato inuoluuntur. Primum, legem Dei contumaciter violant. Deinde, exemplo nocent.

cent. Tertio, doctrinæ Euangelij notam infamiæ inurunt, vt interim taceam, quòd regnum Satanæ dilatent & augeant.

Subiecti igitur eſtote omni humanæ creaturæ, propter Dominum, ſiue Regi tanquam ſupereminenti, ſiue præſidibus tanquam his, qui per ipſum mittuntur, in uindictam quidem maleficiorum, in laudem uerò rectè agentium.

De generali exhortatione in ſpecialem deſcendit. Generalis fuit hæc. Habere honeſtam conuerſationem inter gentes. In hac continetur, vt hypotheſis in ſua theſi: Eſtote ſubiecti ſuperioribus veſtris. Nam, qui hoc non facit, honeſtatem publicam lædit. Veſtit autem hanc hypotheſin triplici ratione. Prima notatur hoc dicto, Propter Dominum, videlicet, qui vt hoc ſuo præcepto efflagitat: Ita ſibi quoq; gratum officium eſſe lege oſtendit, qua iubet vt honoremus ſuperiores. Secunda eſt, quia Reges & præſides ſunt conſtituti in ſuperiori loco, vt in inferiores imperium habe-

habeant. Tertia à fine magiſtratus ciuilis, qui hîc duplex ſtatuitur. Vnus quidem, quòd ſint vindicens ſcelerum. Alter verò, quòd ſint honeſtatis & virtutis defenſores, vt qui præmium virtuti tribuant, dum bonos armis & legibus defendunt.

Quia aliâs ſæpè de magiſtratu dictum eſt, hîc ſolũmodo vnam ſententiam Xenophontis de affectu Magiſtratus erga ſubditos aſcribam. Xenophontis verba hæc ſunt in Hierone. Νόμιζε τὴν μὲν πατρίδα, οἶκον: τοὺς δὲ πολίτας, ἑταίρους: τούς τε φίλους, τέκνα σεαυτοῦ: τοὺς δὲ παῖδας, ὅτιπερ τὴν σὴν ψυχήν. καὶ τούτους πάντας πειρῶ νικᾶν εὐεργετῶν. Hoc eſt, Patriam quidem exiſtima domum, ciues ſocios, amicos filios tuos, filios verò tanquam propriam animam, atque hos omnes beneficentia ſuperare contende. Eurip: μέγας φίλος καὶ εὐεργέτης βροτοῖς.

Sic enim eſt uoluntas Dei, ut benefaciendo obſtruatis hominum ſtultorum ignorantiam.

Propoſitionis ratio eſt à voluntate Dei ſumta. Vult enim Deus, vt benefaciendo vincamus improborum ignorantiam,

am, qua victoria nulla præclarior eſſe poteſt. Huc illud Pauli præceptum: Vince in bono malum. Hîc tria notentur. Primum, quòd homines ignari Euangelij iudicio Spiritus ſancti ſtulti habeantur. Secundum, quòd hæc ſtulticia proueniat ex ignorantia. Tertium, quòd vera ſapientia & vera prudentia in cognitione Dei ſit ſita.

Vt liberi, & non uelut uelamen habentes maliciæ libertatem, ſed ut ſerui Dei.

Alia ratio à conditione Chriſtianorū, videlicet, quòd Chriſtiani per filiū Dei libertatem ſunt cōſecuti. Hæc ratio illuſtrior fit Antitheſi hoc modo. Qui facit peccatū, ſeruus eſt peccati. Chriſtiani ergo, quos filius libertate donauit & redemit à iure peccati, debent peccato renunciare & iuſticiæ, ut Paulus loquitur, militare. Præterea anticipat hîc Apoſtolus eorum obiectionem, qui abuſi Chriſtiana libertate ſibi quiduis libertatis prætextu permiſerunt. Quorum ſtulticiam hoc argumento refellit Apoſtolus noſter. Chriſtiani ſunt ſerui Dei, Ergo illorum libertas non prætexanda eſt mali-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

tiæ, imò magis eos ad bene agendum incitabit, vt Dei imaginem referant, cuius & filij & ſerui ſunt.

Omnes honorate, fraternitatem diligite, Deum timete, Regem honorate.

Suprà poſuit generalem exhortationem de honeſta conuerſatione inter gentes: Nunc illam in quatuor retexit hypotheſes, quæ modum honeſtæ conuerſationis continent. Harum prima eſt, Omnes honorate, id eſt, omnes caritate & debitis officijs proſequimini. Secunda, Fraternitatem diligite, hoc eſt, fratrum cœtum & coniunctionem fouete & complectimini. Eſt enim fraternitas fratrum cœtus, vt habetur Zachariæ vndecimo. Tertia, Deum timete, id eſt, non ſolum intus in animo Dei timorem habere debetis, verum etiam vita, moribus & confeſſione verum Dei timorem præ vobis ferre debetis, vt alij homines ex veſtris externis moribus diſcere poſſint, qua ſitis pietate animi erga Deum. Quarta, Regem honorate, id eſt, omnes ſuperiores debita obſeruantia complectimini. Poſuit enim ſpeciem pro genere. In his quatuor

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

tuor præceptis, honeſtas vitæ in conuerſa-
tione hominum continetur.

. Famuli ſubiecti ſint cum omni timore Dominis, non ſolum bonis & humanis, uerum etiam prauis.

Alia hypotheſis, quæ etiam continetur in generali dicto, de honeſta ſeruanda inter gentes conuerſatione. Præcipit autem hîc Petrus de ſubiectione domeſticorum miniſtrorum, quos vult ſubiectos eſſe ſuis dominis, cum omni timore, id eſt, cum ſumma obedientia & reuerentia. Eſt enim metonymia ſiue ſynecdoche. Verùm, ne quis excipiat indignum eſſe Chriſtianos famulos impijs Dominis ſubijci, diſtributione occurrit, cum inquit: Non ſolum bonis & humanis, verum etiam prauis, hoc eſt, improbis & duris, qui iuxta rigorem ſummum omnia agunt. Opponitur enim σκόλιος, bono & humano. Humanus autem quis ſit, ex græca voce manifeſtum eſt. Vtitur enim Petrus hoc loco vocabulo ἐπιεικὴς, & dicitur propriè ἐπιεικὴς, qui de ſummo iuris rigore deflectit ad mitigationem, propter aliquam circumſtantiam fa-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

ɫti aut perſonæ. Verum hîc vna exceptio obſeruanda eſt de obedientia. Nam cum Domini imperant aliquid, quod à famulis bona conſcientia præſtari non poteſt, hoc eſt, cum imperant aliquid, quod vel cum lege Dei manifeſta pugnat, vel cum lege naturæ & publica honeſtate. Locum habet illud Petri: præſtat obedire Deo, quàm hominibus. In eandem ſententiam Athenienſibus reſpondet Socrates, cum iuberetur ſententiæ magiſtratus cedere: Complector vos, inquit, Athenienſes amanter, ſed magis Deo quàm vobis obtemperabo. Simile quoque fuit reſponſum Antigonæ datum Chreonti Tyranno: Iuſtius eſt, inquit, vt ijs obtemperem, apud quos perpetuò manſura ſum, quàm vobis, cum quibus admodum breue tempus viuam.

Ratio huius exceptionis eſt, quòd omnis obedientia, quæ præſtanda eſt homini, debeat proficiſci ex obedientia Deo debita. Siquidem homini obtemperamus propter Deum. Huc pertinet præceptum Pauli ad Epheſ. 6. Serui obedite Dominis veſtris carnalibus cum timore & tremore, in ſimplicitate cordis veſtri, tanquam Domino. Et Coloſſ. 3. Serui obedite per omnia Dominis carnalibus, non ad oculum

ſerui-

ſeruientes, quaſi hominibus placentes, ſed in ſimplicitate cordis, timentes Dominum. Quodcunq; feceritis, ex animo operamini ſicut Domino, & non hominibus, ſcientes quòd à Domino accipietis retributionem hæreditatis. Nihil proinde ad iuſſum hominis faciendum eſt, quod lege Dei eſt prohibitum. Nam quiſquis hoc fecerit, naturæ ordinem inuertit, & ſacrilegè hominem Deo præfert, omni timore Dei abiecto.

Hoc enim eſt gratia, ſi propter conſcientiam Dei ſuffert quis moleſtias, iniuſtè patiens.

Ratio eſt, cur iugum Dominorum prauorum non ſit excutiendum à fidelibus famulis. Hoc eſt, inquit, GRATIA, id eſt, gratum Deo (ponitur enim hic abſtractum pro concreto) ſi propter conſcientiam Dei ſuffert quis moleſtias, hoc eſt, gratum Deo eſt, quòd famulo religio ſit Deum offendere, cuius voluntate intelligit hoc onus ſeruitutis ſibi impoſitum eſſe. Eſt autem conſcientia Dei, non quam ipſe Deus habet, ſed quam homo coram Deo

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

habet, qua cauet, ne illum vlla ratione offendat.

Quæ enim laus, ſi cum peccantes colaphis cedimini, ſuffertis? ſed ſi cùm benefacitis, afflicti, & moleſtiam tamen toleratis, hoc gratia apud Deum.

Amplificat eandem rationem collatione cauſarum. Qui affligitur, aut ſuapte culpa affligitur, aut præter omnem ſuam culpam. Si ſua culpa affligitur, digna pœna dolenda venit. At ſi præter ſuam culpam affligitur, patientia Deo eſt grata. Chriſtianus igitur famulus ita componat ſe, vt ſi quid moleſtiæ ferendum ſit, ne id fiat ſua culpa.

Nam ad hoc uocati eſtis.

Alia ratio à genere ſumta, ſiue à communi omnium Chriſtianorum conditione. Omnes pij vocati ſunt, vt patienter iniuriam ferant. Quarè etiam Chriſtianos famulos patienter iniuriam ferre oportet.

Quoniam & Chriſtus paſſus eſt pro nobis, reliquens nobis

bis exemplum, ut inſequerimi ueſtigia eius.

Exemplo Chriſti probat Chriſtianorum omnium eſſe patienter iniuriam ferre. Chriſtus eſt caput noſtrum, cuius actio noſtra eſt inſtructio. Cum igitur paſſus ſit ille cum ſumma patientia, decet & eius membra, id eſt, Chriſtianos patienter crucem ferre, tametſi cauſæ afflictionis Chriſti & noſtræ diuerſæ ſunt. Ille enim eſt paſſus pro noſtro peccato expiando. Nos autem patimur pro eodem, non quidem expiando, ſed in carne noſtra mortificando, ad Rom. 6. Porrò imitatio Chriſti in cruce magis nobis dulceſcet, ſi eius neceſsitas, vtilitas, dignitas & modus ſpectentur. Neceſſitas imitationis indicatur Matth: 6. vbi Dominus ita ait: Si quis vult poſt me venire, abneget ſemetipſum, & tollat crucem ſuam quotidie, & ſequatur me. Qui enim voluerit animam ſuam ſaluam facere, perdet eam. Et Luc. 14. Et qui non baiulat crucem ſuam, & venit poſt me, non poteſt meus eſſe diſcipulus. Hæc dicta teſtantur, quàm ſit neceſſaria imitatio Chriſti in cruce. Nam & mandatum Chriſti vrget, & conuerſionis conditio poſtulat conformi-

tatem ſanctorum cum Chriſto in cruce. Vtilitas imitationis duplex eſt. Vna in hac vita, de qua Paulus ad Rom. 6. Hoc ſcientes, quòd vetus noſter homo vnà crucifixus eſt, vt deſtruatur corpus peccati, vt vltrà non ſeruiamus peccato. 2. Corinth: 4. Semper mortificationem Ieſu Chriſti in corpore noſtro circumferentes, vt & vita Ieſu manifeſtetur in corporibus. Altera in futura vita, de qua idem Apoſtolus ad Rom. 8. Si vnà cum eo patimur, ſimul etiam cum eo regnabimus. 2. ad Timoth. 2. Nam ſi commortui ſumus, & conuiuemus. Dignitas imitationis crucis Chriſti indicatur Matth: 10. Qui non accipit crucem ſuam & ſequitur me, non eſt me dignus, Hoc eſt, non eſt dignus, vt membrum meum cenſeatur. Ad Galat: 6. Stigmata Domini Ieſu in corpore meo geſto. Item, Abſit mihi gloriari, niſi in cruce Domini Ieſu Chriſti. Ad Rom. 8. Quos præſciuit, eoſdem etiam prædeſtinauit conformes fieri imagini Filij ſui. Modus imitationis non conſiſtit in quantitate, non in qualitate, & non in fine principali crucis Chriſti: ſed in his quinque. In fiducia erga Deum. In obedientia ſpontanea. In patientia vera. In inuocatione & gratiarum actio-

actione. Et in ſpe glorioſæ liberationis. Fiduciæ vox eſt in Pſalm. 16. Poſui Dominum in conſpectu meo ſemper, quoniam à dextris eſt mihi, ne commouear. De obedientia & patientia ſimul Philip. 2. Humiliauit ſeipſum, factus obediens vſq; ad mortem, mortem autem crucis. Item Eſaiæ 53. Oblatus eſt, quia voluit & non aperuit os ſuum. De inuocatione & gratiarum actione Pſalm. 16. & 22. & multi alij concionantur. Item Matth. 26. & Iohan. 17. de inuocatione & gratiarum actione Chriſti in cruce plurima leguntur. De ſpe liberationis ita loquitur Pſal. 16. Propter hoc lætatum eſt cor meum, et exultauit lingua mea, inſuper & caro mea requieſcet in ſpe. Huc iam accōmodentur exempla imitationis, vt Abrahæ, Iſaac, Iacob, Iob, Dauid, Daniel, Petri, Pauli & aliorum, quos & nobis imitandos proponamus.

Qui peccatum non fecerat, nec inuentus eſt dolus in ore eius, qui conuicijs petitus non uiciſſim conuiciabatur, cum pateretur non minabatur, ſed com-

miſit uindictam ei, qui iudicat iuſtè.

Exemplum Chriſti, quod imitandum propoſuit, amplificat, vt oſtendat quo animo nos, qui eius diſcipuli ſumus, iniuriam̃ ferre debeamus. Quod autem addit, Chriſtum vindictam commiſiſſe ei, qui iuſtè iudicat, non ad cupiditatem vindictæ in Chriſto referendum eſt, ſed ad obedientiæ cauſam. Vt igitur ipſe obediens fuit ſub cruce, Deo commendans & ſe & ſuam cauſam: Ita & nos ipſius exemplum imitari debemus, commendantes nos & noſtram cauſam Deo, & ſimul iuxta mandatum Chriſti orantes pro perſequentibus nos.

Qui peccata noſtra ipſe pertulit in corpore ſuo ſuper lignum, ut peccatis mortui iuſticiæ uiuamus, cuius liuore ſanati fuiſtis.

Alia ratio à fine afflictionum Chriſti. Chriſtus afflictus eſt propter peccata noſtra expianda. Ergo non amplius peccatis indulgebimus, ſed viuemus potius iuſticiæ eius, cuius liuore ſanati ſumus. Proinde, non

de, non decet vt impatienter nos crucem feramus.

Eratis uelut oues errantes, ſed conuerſi eſtis nunc ad paſtorem & Epiſcopum animarum ueſtrarum.

Ratio à conditione ſtatus Chriſtianorum. Olim ante conuerſionem fuiſtis vt oues errantes, nunc autem eſtis conuerſi ad paſtorem & epiſcopum animarum veſtrarum. Decet igitur, vt veſtri paſtoris exemplum in cruce patienter ferenda imitemini.

TERTIVM CAPVT.

SVMMA CAPITIS TERTII.

MOnſtratis coniugum officijs, communia omnium ordinum hominibus officia præſcribit Apoſtolus. Vnde ad ſanctitatem & conſtantiam in fide & ſpe horta-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

hortatur, propoſitis cum pręmiorum obedientiæ, tum pœnarum inobedientiæ exemplis.

ORDO ET PARTES CAPITIS TERTII.

QVatuor ſunt huius capitis partes præcipuæ. In quarum prima, inſtruit mulieres. In ſecunda, maritos docet. In tertia, communia omnibus hominibus præcepta commendat. In quarta, ad ſanctitatem, conſtantiam in fide & ſpe, & patientiam in cruce hortatur, propoſita collatione temporis Noë & temporis, quo hæc Apoſtolus ſcripſit, Significans ſimiles pœnas manere incredulos omnibus temporibus, quantumuis multi fuerint, cum contrà pij, quorum numerus eſt perexiguus, potentia Dei ſaluentur.

EXEGESIS TERTII CAPITIS, CVM OBSERVAtione doctrinarum.

Similiter uxores ſubiectæ ſint uiris.

Pertinet & hæc hypotheſis ad honeſtam inter homines conuerſationem, & conti-

tinetur in illa: Omnes honorate. Qualis autem hæc ſubiectio eſſe debeat, alibi expoſuimus, & ſumma huc redit, vt hæc ſubiectio ſit liberalis, & non ſeruilis, vt quę potius ex caritatis lege, quàm ex dominationis imperio pendere debeat.

Vt etiam, ſi qui non obediunt ſermoni, per mulierum conuerſationem ſine ſermone lucrifiant, conſiderantes puram ueſtram in timore conuerſationem.

Exhortationis ratio eſt ab vtili. Honeſta vxoris conuerſatio per debitam ſubiectionem, interdum facit vt mariti ſeueriores veluti cicurentur, ac tandem piarum coniugum conſuetudine conuicti, aures verbo præbeant, à quo alioqui abhorrerent prophani & ridigi homines. Cùm autem Apoſtolus dicit: Vt ſine ſermone lucrifiant, ad præparationem referendum eſt, ne quis putet quemquam ſine verbo ſaluari poſſe.

Quarum ſit non externus in

pli-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

plicatura capillorum, & circum-
poſitione auri, & amictu pallio-
rum, ornatus, ſed occultus cor-
dis homo in incorrupto (orna-
tu) lenis & quietus ſpiritus, quod
eſt coram Deo precioſum.

De ſubiectione mulierum dixit, nunc earum ornatum per antitheſin deſcribit Apoſtolus. Nam cum mulieres pleræq; externi ornatus & cultus auidiores ſint, fit vt ſæpiſſimè modum tranſgrediantur. Confert autem hîc duplicem ornatum, Quorum vnus eſt externus & caducus, Alter internus & conſtans. Ille ſuperbiæ & intemperantiæ: hic lenis & manſueti ſpiritus inditium eſt. Cæterum hîc ſeruandum eſt τὸ πρέπον perſonarum, ne quid ſuperſtitione temerè contra honeſtam conſuetudinem peccetur. Neq; enim decorum eſſet, ſi honeſta matrona, in ſuperiori aliquo ſtatu conſtituta, ſe vilium ancillarum more veſtiret religionis gratia. Quare diligenter ſpectandum eſt, quid & ſtatus hominis, & conſuetudo patriæ patiatur. Huc pertinet pulcerrimum Cratetis dictum, quid de

orna-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

ornatu muliebri in hanc ſententiam loquitur: Ornatus eſt quod ornat, ornat autem, quod mulierem ornatiorem facit. Sed nec aurum, nec ſmaragdus mulierem ornatiorem facit, ſed quæcunq; grauitatis, modeſtiæ & pudicitiæ ſignificationem habent.

Sic enim olim etiam ſanctæ mulieres, quæ ſperabant in Deum, ornabant ſeſe, ſubiectæ proprijs maritis, ſicut Sara obediuit Abrahæ, Dominum eum uocans, cuius factæ eſtis filiæ cum benefacitis, & non metuitis ullum terrorem.

Sanctarum matronarum exemplo confirmat Apoſtolus, quod de mulierum ornatu & ſubiectione præcepit. Et vt certam regulam pręſcribat, Saram vxorem Abrahæ proponit, quæ Deum timuit, quæ ornabat ſe pudicitia, quæ ſubiecta erat marito, Dominum eum appellans. Vt non ſolum facto, verum etiam voce ſuam ſubiectionem teſtaretur. Huius Saræ filias dicit eſſe Chriſtianas matronas, quæ ipſius vir-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

tutes imitantur, quæ ipſius exemplo benefaciunt, quę ſpontè & vltro officium ſuum præſtant, nullo ad id compulſæ timore. Ita enim ait: Cuius filiæ factæ eſtis cum benefacitis, & non metuitis vllum terrorem. Vult ergo mulieres benefacere, vt non ad id terrore maritorum cogantur, ſed proprĳ potius animi promtitudine impellantur ad officium præſtandum. Hæc ſimpliciſſima ſententia eſt verborum Apoſtoli, & maximè exemplo propoſito congruit. Vt enim ſua ſponte benefecit Sara, non compulſa viri imperio: ita & aliæ mulieres non terrore pœnæ, ſed amore virtutis probæ eſſe debent.

Viri ſimiliter cohabitantes (ſint) ſecundum ſcientiam, tanquam infirmiori uaſi, muliebri tribuentes honorem, tanquam etiam cohæredes gratiæ uitæ, ne interrumpantur preces ueſtræ.

Analogum officium requirit à maritis, videlicet vt cohabitent vxoribus ſecundum ſcientiam, id eſt, ſanctè & honeſtæ.

Ex

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

Ex cauſa enim effectum intelligit. Siquidem ſcientia ex verbo Dei percepta, cauſa eſt ſanctitatis, & omnis honeſtatis. Verùm, quia hæc pauca Apoſtoli verba multa continent, ea retexam & illuſtrabo. Primum ergo vox cohabitationis, ſignificat Synecdochicôs omnia maritorum officia in familia. Deinde quod additur, ſecundum ſcientiam, modum præſtandi officij & regulam continet. Nam, vt vult Apoſtolus maritos vera ſcientia agendi præditos eſſe: Ita requirit ab ipſis, vt ſanctè & honeſtè iuxta regulam verbi Dei cum vxoribus viuant, & tribuant eis debitum honorem, hoc eſt, caritate eas complectantur, facientes quæ requirit maritorum conditio, & quæ poſtulat vocationis ratio. Tertio, cum vxores infirmum vas appellat, monet Primum, vt mariti, quos fortiores eſſe decet, meminerint infirmitatis muliebris, & imbecillitate earum admoniti, benignius eas tractent. Deinde, appellatio vaſis (qua ſignificatur, quod coniunx comes ſit viro, & adiutrix ad fideliter coram Deo & in familia tranſigendam vitam adiuncta) rationem continet officij mariti erga vxorem. Eſt enim vxor adiutrix viro. Quarè par eſt, vt eam tanquam adiu-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

tricem, & eiuſdem iugi ſociam complectatur. Quarto additur ratio à communi piorum coniugum conditione, videlicet, quòd ſint cohæredes æternæ vitæ. Proinde decet, vt hîc ſe mutuo honore proſequantur. Quinto & vltimo argumentum à neceſſario opponit, cum inquit: Ne interrumpantur preces veſtræ. Vbi enim non cõuenit inter coniuges, interrumpitur hoc neceſſarium officium, quod eſt inuocatio Dei. Quare, ne id fiat, mariti ſtudere debent, vt ſit cohabitatio eorum cum honeſtis vxoribus pia, honeſta & quieta.

In ſumma uerò ſitis omnes concordes, compatientes, fraternè uos diligentes, miſericordes, affabiles.

A particularibus officijs aſcendit ad communia Chriſtianorum officia, & iuſticiæ quaſdam partes recitat. Concordes ὁμόφρονας, vocat eos, qui ſunt eiuſdem animi & ſententiæ. Qua virtute vinculum pacis & tranquillitatis Chriſtianis commendatur. Cum contrà, qui diſſentiendi libidine laborant, ſchiſmata faciant, & rumpant dilectionis vinculum, præbeantq; occaſio-

caſionem Satanæ ad euertendas Eccleſias Chriſti. Verùm hoc interea ſciendum eſt, quòd concordia Chriſtianorum in Eccleſia debeat eſſe ſancta, in rebus pijs & licitis, facientibus ad ædificationem mutuam. Nam alioqui nullus eſt conſenſus Chriſto & Belial. Compatientes græcè συμπαθεῖς vocat eos, qui mutuo moleſtiarum ſenſu tanguntur. Eſt enim συμπάθεια πάθος τινὸς διὰ πάθους ἑτέρου. Huc pertinet illa pulcerrima pictura apoſtoli Pauli Rom. 12. & 1. Corinth: 12. in qua pictura totam Eccleſiam corpori varijs conſtanti membris comparat. Huius συμπαθείας fons eſt ſincera dilectio ex corde, fide purificato, proficiſcens. Finis autem huius ſympathiæ eſt incolumitas totius corporis Eccleſiæ. Fraternè ſe inuicem diligere, ideo vult pius Apoſtolus, quia ex eodem ſemine immortali per Spiritum ſanctum ſunt regeniti in filios Dei. Vnde Chriſtus excitatus à mortuis, iuſsit nunciari diſcipulis: Aſcendo ad Deum meum & Deum veſtrum, ad patrem meum & patrem veſtrum. Miſericordes εὔσπλαγχνοι. Sunt autem εὔσπλαγχνοι quaſi bonorum viſcerum, id eſt, affectuum. Viſcerum enim vocem pro affectibus vſurpant ſacræ literæ. Non

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

igitur tantum ad miſericordiam referenda eſt vox εὐσπλαγχνίας, ſed etiam ad omnē pietatis affectum, quo mores externi ueluti condiuntur. Affabiles græcè φιλόφρονες (amicabiles) ſunt, qui ad vitæ conſuetunem faciles ſunt & commodi, autore Budæo. Quantum autem hæ virtutes ad honeſtè tranſigendam vitam inter homines habeant momenti, nemo non videt, præſertim, ſi ea comparauerit cum oppoſitis viciјs, quibus nihil in vita nocentius & turpius eſſe poteſt.

Non reddentes malum pro malo, aut conuicium pro conuicio, ſed contrà benedicentes, ſcientes quòd in hoc uocati ſitis, ut benedictionem hæreditatis poſſideatis.

Corrigit Apoſtolus vitia veteris hominis, quæ ſunt inter multa alia: Malum pro malo reddere, conuicium pro conuicio, maledictum pro maledicto. Vult enim, vt benè precemur ijs, qui nobis maledicunt, & ex animo condonemus offenſam ijs, qui nos læſerunt, id quod ex vocationis

tionis noſtræ conditione confirmat. Ac ſi diceret: Nos toties Deum offendimus, & fuimus digni, quibus æternum malediceret Deus, verum cum ipſe, condonata omni offenſa, vocat nos ad poſſeſſionem perpetuæ benedictionis, par eſt, vt eius exemplum imitemur, modo ipſius filij germani eſſe velimus. Hoc quia commune eſt officium Chriſtianorum, nequaquam tollit aut euertit illorum officium, quorum eſt alios in timore Dei caſtigare & coërcere, ne ſcabies paucorum totum inficiat gregem. Hoc confirmatur Chriſti, Prophetarum & aliorum multorum ſanctorum exemplis.

Qui enim uitam uult diligere & uidere bonos dies, coherceat linguam ſuam à malo, & labia ſua ne loquantur dolum, declinet à malo & faciat pacem, & ſectetur eam. Quia oculi Domini ſuper iuſtos, & aures eius in deprecationem eorum, ac uultus Domini in facientes mala.

Ex Pſalmo 35. id quod dixerat de hæ-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

reditate benedictionis, hoc eſt, felicis immortalitatis, confirmat. Etſi autem, quantum ad ſenſum attinet, fideliter expreſſit Petrus mentem Dauidis, tamen nec Ebraicam veritatem, quantum ad verba attinet, nec verſionem ſeptuaginta interpretum eſt ſecutus. Solent enim Apoſtoli non tàm verborum, quàm rerum curam habere. Locus hic inſignis obſeruandus eſt, qui docet omnia cùm præſentis tùm futuræ vitæ commoda à Dei timore pendere, quemadmodum etiam promiſſiones additę primo & quarto præcepto clariſsimè docent. Quare eos fugiendos moneo, qui conantur homines abducere à claris Dei promiſſionibus ad Satanicas illuſiones, vt quærant futurorum euentum, & felicitatem hominum ex horoſcopis & prædictionibus hominum quæſtum mendacio quærentium, quos ſecundum Imperatorum leges olim iuſtè puniuit magiſtratus. Ac ſi quis contra hanc diuinam promiſſionem obijciat multos pios contraria experiri promiſſionibus illis magnificis, reſpondeo pios ſemper habere quantum ſatis eſt, ſi tentationis exitum ſpectes. Imò in medijs afflictionibus felices & beati exultant. Contrà autem, qui mala conſcientia torquentur,

tur, nihil inueniunt in quo poſſint acquieſcere. Vocabula, quibus vſus eſt Apoſtolus, per ſe ſunt clara, vt noſtra interpretatione non indigeant, niſi fortè hoc admonendum eſt, quòd quemadmodum per oculos Domini fauor & gratuita beneuolẽtia: Ita per vultum ira idiotiſmo hebraico ſignificetur. Porrò hic locus Petri contra eos etiam militat, qui negant bona opera in renatis neceſſaria eſſe, firmiſſima eſt enim ratio hæc: Qui vult & expetit vitam abſtineat à malo, & faciat bonum. Proinde, qui non abſtinet à malo, nec facit honum, vita & gratia excidit, & conſuetudine peccandi tandem obdureſcit. Sicut enim ex conſuetudine laboris callus obducitur loco affecto: Ita ex conſuetudine peccandi omnis ſenſus doloris & omne συντηρήσεως iudicium amittitur, & mens fit reproba.

Et quis eſt, qui affliget uos, ſi boni imitatores fueritis?

Ratio exhortationis à fructu vitæ piè & ſanctè tranſactæ. Nam piæ & ſanctæ vitæ, in qua conamur de omnibus benemereri, fructus eſſe ſolet quieta & tranquilla in mundo conuerſatio, cum contrà turbu-

lenti ſæpe ſibijpſi exitium accerſunt. Verùm quia hæc habet exceptionem, ſubiungit Apoſtolus,

Sed etſi quid perpetiamini propter iuſticiam, beati.

Afflictionum in hac vita duæ ſunt cauſæ. Vna, culpa propria eius qui affligitur: Altera, non culpa, ſed iuſticia potius & benefacta. Qui ſuam ob culpam affligitur, iuſtè patitur, qui verò ob benefactum ſeu iuſticiam, beatus eſt, idq; non propter ſenſum crucis, quæ ſemper moleſta eſt, ſed propter euentum. Nam glorioſa futura eſt liberatio omnium piorum, qui, cum patiuntur, fidem retinent & ſpem gloriæ promiſſæ. Hanc interpretationem confirmat concio Chriſti Matth. 5. vnde hæc Petrus deſumſit.

Cæterùm, terrore illorum ne terreamini, neq; turbemini: ſed dominum Deum ſanctificate in cordibus ueſtris.

Quia omnes, qui volunt piè in Chriſto viuere, iuxta Pauli dictum, perſecutionem in mundo patienter, animat Petrus

pios

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

pios aduerſus crucis acerbitatem, ac primum vult, vt deponamus metum eorum, qui nos perſequuntur, iubetq́ꝫ vt ei opponamus promiſſiones diuinas. Nam Deus, qui promiſit ſuis liberationem, fallere non poteſt, cum ſanctus ſit. Atq́ꝫ hoc eſt, quod dicit Apoſtolus: Sanctificate Deum in cordibus veſtris, hoc eſt, omnem laudem veritatis & iuſticiæ Deo tribuite. Fieri enim non poteſt, vt promiſſiones ſuas non ſeruet. Quarè certi eſtote, quòd vos ſuo tempore ex omnibus malis ſit ereptu- rus, modo vos conſtantes in fide perſeueraueritis. Hanc interpretationem huius generalis dicti: Sanctificate Deum in cordibus veſtris, requirit περίστασις. Hoc pacto rex Dauid in exilio Deum ſanctificauit, cum diceret ſe paratum eſſe, ad ferendum præſens exilium, ſi ita Domino videretur. Hoc pacto Iob ſanctificauit Deum cum diceret: Scio quòd redemtor meus viuat. Huiuſmodi plurima ſunt exempla, cum in veteri, tum in nouo teſtamento, qualia multa recitat Epiſtola ad Hebræos cap. 11. Quæ omnia exempla monent, vt in cruce & perſecutione intueamur iudicium Dei & miſericordiam. Atq́ꝫ ita inuicto animo, & viua in Chriſtum fiducia perferamus crucem.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

Parati autem ſemper ſitis ad reſpondendum cuilibet petenti rationem ſpei, quæ eſt in uobis, cum lenitate & timore.

Quia confeſsionis chriſtianiſmi comes eſt in hoc mundo perſecutio, monet Apoſtolus pios, ne propter perſecutionis metum abijciant confeſsionem, aut diſſimulent, ſed potius parati ſint ad reſpondendū cuilibet interroganti. In reſpondendo autem Petrus duo requirit, videlicet manſuetudinem, & timorem Dei. Manſuetudo quidem opponetur iracundię & impatientiæ. Timor verò Dei veritatis, conſtantiæ & bonæ conſcientiæ cuſtos eſt, monetq́; vt in ipſa confeſſione ad Deum ipſum reſpiciamus.

Verùm hîc plura perpendenda ſunt. Primum enim diſcernendum eſt inter neceſſaria & ἀδιάφορα. Neceſſaria eſt omnium hominum obligatio ad primum præceptum, vt verum Deum vero timore & vera fide colant, & vt fugiant idola omnia, & quarumcunq; ſectarum portenta, pugnantia cum verbo Dei. Matth. 4. Dominum Deum tuum adorabis, & illi ſoli

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

ſeruies. Nec tantum interior cultus neceſſarius eſt, ſed etiam externa ſignificatio, & confeſſio ſeu profeſſio. Matth. 10. Qui negauerit me coram hominibus, negabo eum coram Patre meo cœleſti. Negat autem qui vel corde, vel corpore & externis ſignis ſeu geſtibus ſe non teſtatur vnius Dei cultorem eſſe in Chriſto Ieſu vnico Mediatore. Hinc concludo neminem ſalua pietate poſſe intereſſe Miſſis Papiſticis aut aliȷs ritibus, in quibus ſunt manifeſta idola, vt inuocatio ſanctorum, circumgeſtatio panis, & adoratio ſimulacrorum. Neq; hic vlla excuſatio valet. Nam neque propter vocationem, neq; propter vxorem, aut amicos, neq; propter vllas alias res decedendum eſt ab æterno Dei præcepto de fugiendis idolis. Αδιάφορα ſunt decantationes Pſalmorum, matutinæ & veſpertinæ preces, præcipuè illæ, quæ ab ipſis Papiſticis de tempore vocantur. His intereſſe per ſe non eſt impium, ſed imprimis cauendum eſt, ne exemplo tuo infirmioribus ſis ſcandalo, & illa videaris probare, quæ cum primo præcepto pugnant. Secundò cauendum eſt, ne intempeſtiua ſit noſtra confeſſio extra publicum conuentum. Quarè præceptum Petri diligen-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

ter perpendendum eſt, ad reſpondendum, inquit, omni petenti. Aliud eſt enim reſpondere, ſi interrogatus fueris, aliud eſt citra neceſſitatem apud impios ſe temerè in pericula conijcere, præſertim vbi non expetitur confeſſio. Tertiò, perpendendum eſt & hoc, ne extra cœtum Eccleſiaſticum, vbi colloquia oriuntur de religione, & aduerſarij blaſphemias loquuntur, tacitus videaris approbare impietatem. Quarè ab huiuſmodi colloquijs abeſſe tutius eſt, ne tacendo conſcientiam vaſtes, atq; ita naufragio fidei facto, reus fias defectionis à Deo. Proinde, ſi quando contigerit te voces in Deum blaſphemas audire, potius mors oppetenda eſt, quàm vt tacitus feras contumeliam Dei.

Conſcientiam habentes bonam, ut in eo, quod loquuntur aduerſus uos tanquam maleficos, pudefiant, qui inceſſunt ueſtram bonam in Chriſto conuerſationem.

Confeſsionis duplicem fructum ponit: nempè bonam conſcientiam apud Deum,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

um, qua re nulla alia iucundior eſſe poteſt: & bonam famam apud homines. Nam vt honor ex confeſsione Deo tribuitur, vnde tranquilla redditur conſcientia: Ita vitæ integritas bonum nomen adfert, adeò vt qui parum honeſtè antea de pijs iudicarunt, nunc conuicti piorum confeſſione (quæ in veritatis defenſione, & in vitæ ſanctimonia poſita eſt) pudefiant, agnoſcentes ſe iniuſtè pios traduxiſſe. Quid autem ſit bona conſcientia, ex 13. capite ad Hebræos colligi poteſt, vbi ita inquit autor eius Epiſtolæ: Confidimus, quia bonam conſcientiam habemus, in omnibus rectè conuerſari volentes. Proinde, bona conſcientia erit in renatis, voluntas rectè faciendi, vt ſciens & volens non ruas contra voluntatem Dei. Huiuſmodi conſcientia Actor: 14. dicitur ἀπρόσκοπος, in hoc, inquit Paulus, ipſe me exerceo, vt conſcientiam habeam ἀπρόσκοπον apud Deum & apud homines ſemper, hoc eſt, talem, qua caueam perpetuò, nec vel Deum ſciens & volens offendam, vel hominibus ſim ſcandalo. Obſerua hoc loco, quò omnes conatus piorum in hac vita referri debeant, nimirum, vt bonam conſcientiam apud Deum habere, & bonam

famam

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

ſamam coram hominibus tueri poſſint. Contrà verò obſerua nihil triſtius eſſe mala conſcientia, & mala fama. Illa enim intus cruciantur homines: hac foris contemnuntur, & veluti expuuntur, tanquam res fœdiſſima & abiectiſſima.

Melius enim eſt benè agentes, ſi ita uelit uoluntas Dei, pati, quam malè agentes.

Ratio à collatione cauſarum crucis (alij enim affliguntur propter peccata ſua, alij præter merita ſua) quaſi dicat: Etſi grauis crux eſt, tamen melius eſt propter bonam cauſam affligi, quàm propter malam. Nam qui affligitur ob bonam cauſam, beatus eſt, quemadmodum ſuprà Petrus ex concione Chriſti probauit. Interponitur autem hîc argumentum à voluntate Dei ſumtum: Si ita, inquit, velit voluntas Dei, ac ſi dicat: Cum crux non caſu aliquo nobis imponatur, ſed ex conſilio Dei, æquius ferenda eſt. Nam clementiſsimus pater non caſtigat filios ſuos, vt perdat eos, ſed potius vt caſtigatos ſeruet, dum in ipſis crucis onere opprimitur & mortificatur corpus peccati. Imprimis ergò

gò obſeruandum eſt, quòd cauſam crucis piorum affirmat eſſe uoluntatem Dei. Hęc, quia ſemper bona, iuſta & ſancta eſt, par eſt, vt ei nos ſubijciamus in timore Dei per patientiam, præſertim cum tendat in noſtrum profectum. Nam ideò, vt Paulus 1. Corinth. 11. teſtatur, corripimur, ne cum hoc mundo damnemur. Nihil enim procliuius eſt, quàm à Deo deficere, cum omnia nobis ex votis cedunt, ſiquidem ea eſt naturæ noſtræ prauitas, vt ſecundis rebus vti non poſsit, niſi in ſuam pernitiem. Quare rectiſsimè à Poëta dictum eſt:

Neſcia mens hominis fati ſortiſq; futuræ,
Et ſeruare modum rebus ſublata ſecundis.

Dauid ſua experientia edoctus ait: Priuſquam humiliarer, erraui. Item, Bonum eſt mihi Domine, quòd humiliaſti me, vt diſcam ſtatuta tua. Hinc patet, quod'nam ſit Dei conſilium, quando ſuos cruce examinat, videlicet, vt & in doctrina pietatis proficiant, & in vitæ innocentia perſeuerent, ſeu vt Paulus loquitur, vt abundent magis magiſq; in omni cognitiõe & ſenſu. Feramus igitur æquo animo crucem, cogitantes bonam Dei voluntatem eſſe, vt cruce coërceamur, ne caro ferociat aduerſus ſpiritum.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

Nam & Chriſtus ſemel pro peccatis paſſus fuit, iuſtus pro iniuſtis, ut nos adduceret Deo.

Aetiologia eſt ab exemplo Chriſti. Chriſtus, etſi iuſtus fuit, malis tamen affectus eſt. Proinde nos quoq; Chriſti exemplo patiamur potius benè agentes quàm malè agentes. Obſerua hoc loco diſcrimen inter noſtram crucem, & crucem Chriſti. Chriſtus enim paſſus eſt pro iniuſtis, vt eos Deo adducat, hoc eſt, vt eos ſua victima redemtos à reatu & obligatione damnationis abſolueret, & veſtitos ſua iuſticia reconciliaret Deo, iuxta illud 2. Corinth. 5. Eum qui non nouit peccatum, fecit peccatũ, ut nos fieremus iuſticia Dei in ipſo. Nos autem patimur Dei conſilio, vt in nobis vetus homo crucifigatur, & nouus quidam formetur. In huius veteris hominis mortificatione, & in noui formatione ſita eſt ſanctificatio noſtri, quæ in nobis peragitur virtute mortis & reſurrectionis Domini.

Mortificatus quidem carne, uiuificatus uerò ſpiritu.

Quem-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

Quemadmodum in Chriſto commendatur nobis crucis ferendæ exemplum: Ita ſpes glorioſæ liberationis in eodem exemplo nobis proponitur. Nam vt ille poſt mortem in gloriam ſuam per reſurrectionem à mortuis intrauit: Ita & nobis poſt crucem, ſi modo in fide Chriſti vſqꝫ ad finem perſeuerauerimus, gloria expectanda eſt, iuxta illud Pauli Roman: 8. Si patimur cum illo, ſimul cum illo regnabimus. Vt enim ille ſua diuina natura excitatus eſt, poſtquam ex infirmitate carnis eſt paſſus: Ita nos eadem ſua diuina virtute olim excitabit & viuificabit, vt beati æternùm cum illo regnemus. Hic ſenſus verborum Apoſtoli eſt, vnde patet, quòd carnis vocabulo humana natura Chriſti tota intelligatur: Sicuti ſpiritus appellatione eiuſdem diuina natura. Nam vt ſecundum humanam naturam eſt paſſus: Ita ex potentia diuina eſt excitatus, quemadmodum Paulus docet 2. Corinth. 13. hiſce verbis: Crucifixus eſt ex infirmitate, ſed uiuit ex Dei potentia. Perperam igitur quidam ſpiritus nomen ad animam Chriſti referunt, contra apertum Pauli teſtimonium. An non plena eſt partitio, qua hic dicitur, Chriſtus mortificatus carne, & viuificatus

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

ſpiritu? Significat ergo'ne hîc Petrus Chriſtum totum conſtare ex carne & ſpiritu? vbi animæ mentio, ſi ſpiritus nomen diuinitatem notat? Ad hoc ſuprà reſponſum eſt, & nota eſt ſcripturæ phraſis, qua carnis nomine integer homo ex anima & corpore conſtans intelligatur. Si ſic eſt, animam Chriſti mortuam fuiſſe fateris? Nequaquam, ſed dolores mortis fuerunt communes corpori & animæ, adeò quidem ut anima propriè paſſa dicatur, ſicut corpus propriè mortuum dicitur, anima ex ipſo egreſſa.

In quo etiam ſpiritibus, qui ſunt in carcere, profectus prædicauit, immorigeris olim cum ſemel expectabat Dei patientia in dieb. Noë, dum appararetur arca, in qua paucæ, hoc eſt, octo animæ ſeruatæ ſunt, per aquam. Cui nunc reſpondens exemplar etiam nos ſaluat Baptiſma, non ſordium carnis depoſitio, ſed con-

conſcientiæ bonę ſtipulatio cum Deo, per reſurrectionem Ieſu Chriſti, qui eſt in dextra Dei profectus in cœlum, ſubiectis ſibi angelis & poteſtatibus & uirtutibus.

Quia maxima vis ineſt ſuaſorijs argumentis, quæ petuntur ab exemplis, in quibus pręmia virtutum & ſupplicia contumaciæ referuntur: Petrus proponit collationem temporis Noë, & Chriſti exhibiti in carne, ſeu temporis, quo hæc Apoſtolus ſcripſerat. Quemadmodum itaq; tempore Noë ſpiritus Chriſti prædicauit hominibus, quorum pleriq; quidem verbo prædicato non crediderunt, & proptereà eorum ſpiritus nunc detinentur in carcere exteriorum tenebrarum, vbi luunt ſuæ contumaciæ pœnam. Alij verò vt Noë cum ſua familia, hoc eſt, octo homines, & verbo obtemperârunt, & ſunt propterea per medias diluuij aquas ſeruati in Arca, reportantes ſuæ obedientiæ præmia: Ad eundem modum nunc idem Chriſti ſpiritus in Apoſtolis, & eorum ſucceſſori-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

bus prædicat hominibus, quorum pleriq; prædicato verbo non obtemperant, pauci verò obtemperant. Verùm vt illi non Euangelio obtemperantes, olim in diluuio ſuorum peccatorum abſordebantur: Ita hi pauci, qui verbo Euangelij credunt, ſaluabuntur per Baptiſma, quod eſt bonæ conſcientiæ cum Deo ſtipulatio, confirmata per reſurrectionem Ieſu Chriſti, cui omnia ſubiecta ſunt. Cum igitur triſtiſsimus ſit futurus exitus impiorum, & fœliciſſimus piorum, ſanctè & piè viuendum eſt, & cauendum eſt, ne propter præſentis crucis acerbitatem abijciamus confeſſionem, aut languidiores reddamur ad benefaciendum. Hactenus ſimpliciſsimè argumentum Petri recitauimus, ſingula ſingulis conferendo, vt à quouis argumenti uis & ratio intelligi poſsit. Hanc interpretationem noſtram facilè probabit is, qui ſcopum Apoſtoli, & argumentorum ſeriem diligentius examinauerit, & perpenderit. Verùm ne quid coactum videatur in noſtra explicatione, verba Apoſtoli particulatim perpendamus.

In quo etiam, ſcilicet, ſpiritu. Spiritum hîc non ſignificare animam Chriſti, ſed Chriſti diuinitatem, ex ſuperiori verſu ap-

ſu apparet. Loquitur enim de eo ſpiritu, quo Chriſtus excitatus eſt ex mortuis, quem Paulus 2. Corinth. 13. potentiam Dei definit. Quod autem hoc ſpiritu Chriſtus ante aſſumtam humanam naturam adfuerit ſanctis Prophetis & prædicauerit, ipſe Petrus teſtis eſt, qui ſuprà in primo capite Chriſti ſpiritum teſtatur prænunciaſſe Chriſti paſſionem, & conſecuturam gloriam. Cum ergo Chriſtus ſpiritu profectus dicitur, & prædicaſſe immorigeris, nequaquam poteſt intelligi de corpore aut anima Chriſti. Nam carni, id eſt, humanæ naturæ, opponit ſpiritum, id eſt, diuinam naturam ſeu Spiritum ſanctum, qui ſpiritus Chriſti & Dei dicitur. Neq; offendere poteſt, quòd dicatur profectus eſſe ſpiritus Chriſti, quod non videtur conuenire diuinæ naturæ, quæ vbiq; præſens eſt. Eſt enim vſitata ſcripturæ phraſis, tribuere Deo membra, actiones humanas & affectus, vt iſta ratione conſulatur infirmitati ac captui noſtro. Hinc eſt, quòd nunc dicatur aſcendere, nunc deſcendere, nunc aduenire, nunc recedere, viſitare &c. Hanc figuram vocant theologi ἀνθρωποπάθειαν, qua Deo tribuuntur ſimilitudine quadam humanæ affectiones & actiones. Sed qui-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

bus profectus prædicauit ille Chriſti ſpiritus: τοῖς ἐν φυλακῇ πνεύμασι, hoc eſt, ijs qui ſunt in carcere, ſpiritibus. Qui autem vertunt, ijs, qui erant in carcere, ac ſi iam ibi non eſſent, vim faciunt verbis Petri, & eorum ſententia in ipſo textu refellitur. Nam Petrus apertè affirmat, eos fuiſſe immorigeros prædicationi ſpiritus Chriſti. Quarè eos manere in carcere manifeſtum eſt, iuxta hoc Chriſti dictum: Qui non credit, ira Dei manet ſuper eum. Deinde, anthiteſis temporis obſeruanda eſt in his duobus membris, τοῖς ἐν φυλακῇ, ἀπειθήσασί ποτε, Ac ſi dicat Apoſtolus, ijs prædicauit, qui olim fuerunt inobedientes, & nunc ſunt in carcere, quantum ad animas attinet. Sed cur non dicit Petrus, ſpiritum Chriſti prædicaſſe hominibus? Quia Petrus ſui ſeculi reſpectu loquitur, quando impiorum corpora putrefacta fuerunt, ſed ſpiritus, hoc eſt, animæ in carcere tenebrarum detinebantur, vbi pœnas ſuæ contumaciæ luunt. Commodius igitur Apoſtolus ſpiritus dixit, quàm homines, vt propoſita pœna, quam luunt ſpiritus impiorum, ad reſipiſcentiam homines inuitet.

Cum ſemel expectauit Dei patientia in

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

in diebus Noë, dum appararetur Arca. Quid quæſo clarius eſſe poteſt hac tēporis aſsignatione, quo ſpiritus Chriſti dicitur prædicaſſe īmorigeris? Tēpus Noë nominatur, quādo patientia Dei expectauit impiī mundi reſipiſcentiam annos ferè centum & viginti, quemadmodum Geneſ. 6. habetur. Quicunq; autem ad prædicationem ſpiritus Chriſti non egerunt pœnitentiam, in diluuio perierunt, & qui ſpiritui Chriſti prædicanti crediderunt, per arcam ſunt liberati à diluuio. Huc vſq; antecedens argumenti extenditur, ſequitur conſequens.

Cui nunc correſpondens exemplar etiam nos ſaluat baptiſma. Aquam diluuiī, in quo ferebatur Arca, figuram Baptiſmi fuiſſe pronunciat, qui Baptiſmus etiam nos hodie ſaluat, quando ſpiritui Chriſti nobis prædicanti credimus, quemadmodum Noë fecit. Sed quomodo quæſo Baptiſmus ſaluat? Chriſtus ſaluat, miniſter verbi rectè docens ſaluat, vt Paulus ait, ſcribens Timotheo, Baptiſmus ſaluat, quemadmodum hîc Petrus apertè docet, hæc ſtare non poſſunt ſine implicatione contradictionis, niſi diuerſos ſaluandi modos intelligamus. Chriſtus proinde

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

ſolus ſaluat, vt ſalutis autor & mediator, qui ſoluit λύτρον pro nobis, placat iram Dei, remittit peccatum, imputat credenti ſuam iuſticiam, & acceptat eum ad vitam æternam. Hunc ſaluandi modum vel miniſtro verbi tribuere, vel baptiſmati, ſumma eſt in filium Dei contumelia. Quomodo igitur ſaluat miniſter? vt ſalutis viam monſtrans, non ſalutis autor aut effector. Ab hoc ſaluandi modo differt etiam baptiſmus. Nam baptiſmus ſaluat, vt pacti & fœderis Dei de ſalute hominis obſignatio & applicatio. Hæc tria vno uerſu ad Epheſ. 5. coniunguntur, vbi ita ait Apoſtolus: Chriſtus dilexit Eccleſiam, & ſeipſum tradidit pro ea, vt eam ſanctificaret, purgans lauacro aquæ per verbum. Hîc Chriſto, lauacro aquæ, & verbo tribuitur purgatio & ſanctificatio, id eſt, ipſa ſalus. Chriſto vt autori, lauacro aquæ vt efficaci teſtimonio fœderis de ſalute, & verbo, quo promiſſio ſalutis offertur, fide accipienda, quæ fides etiam ſaluare dicitur, vt inſtrumentum recipiens oblatam gratiam & ſalutem. Quod autem relatiuum cui, ad aquam refero, & non ad arcam, cogit græca lectio, quæ iuxta emendatiora exemplaria ſic habet, ᾧ ἀντίτυπον

C

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

ϗ ἡμᾶς σώζει. Si enim ad arcam debuiſſet referri, dixiſſet ᾧ ἀντίτυπον (proprijſſimè quod typo reſpondet.) In ſcriptura duo habet ſignificata, ad Hebræos 9. ſignificat figuram, imagine ſua aliquid præſignantem, vt cum dicitur, ſancta manufacta fuiſſe ἀντίτυπα verorum. At hoc loco ſignificat ipſam veritatem, prius typo figuratam, ſed reſpondentem ſimilitudine quadam ſeu analogia typō ſeu figuræ, vt baptiſmi aqua reſpondet aquæ, in qua ſaluatus eſt Noë in arca. Quemadmodum enim aqua per ſe non ſaluauit Noë, ſed mediante arca, ita aqua Baptiſmi per ſe non ſaluat, ſed mediante arca, hoc eſt, Chriſto Ieſu. Porrò, ne quis in elementum aquæ, tanquam ſalutis cauſam efficacem, animum intendat, addit Apoſtolus definitionem baptiſmi per abnegationem & affirmationem. Primùm enim dicit, baptiſmum non eſſe ſordium carnis (hoc eſt, humani corporis) depoſitionem ſeu ablutionem, hoc eſt, non eſſe deſtinatum baptiſmum, vt eo externæ ſordes, quæ in hominis carne hærent, abluantur. Deinde definit baptiſma eſſe ſtipulationem bonæ conſcientiæ cum Deo, per reſurrectionem Ieſu Chriſti. Hæc definitio, ut rectè intelligatur, ſacramento-

rum ratio excutienda eſt, quod vt facilius fiat, proponam circumciſionem, quam omnes fatentur ſacrametum eſſe, in cuius locum ſucceſſit baptiſmus. Dominus Abrahamo fecit hanc promiſſionem: Ego ero Deus tuus, & ſeminis tui poſt te in ſempiternum, hoc eſt, Ego te & ſemen tuum in gratiam recipio. Requirit deinde ab Abrahamo Dominus promiſſionis fidem & obedientiam, cum ait: Ambula coram me, & eſto perfectus, id eſt (obtempera mihi, quod & fecit Abraham, paratus ad mactandum filium.) Hæc ergo ſe mutuò reſpiciunt, promiſſio & fides promiſsionis, à qua obedientia ſeparari nequit. Sunt autem hæc duo veluti pactio mutua inter ſe ſtipulantium, Dei ſcilicet promittentis gratiam, & Abrahami credentis promiſsioni. Ad huius pacti ratificationem & obſignationem mandatur circumciſio, quæ proptereà dicebatur ſignum fœderis à Moſe, à Paulo verò σφραγις, id eſt, ſignaculum iuſticiæ fidei. Huius fœderis teſtimonio conſcientia Abrahami certificabatur, quaſi autentico quodam ſigillo, de gratia & fauore Dei erga ſe. Ex his concluditur, quòd quatuor requirantur ad integram rationem ſacramenti, videlicet promiſſio, fides reſpondens promiſſioni, mandatum

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

Dei, & externa actio ſeu ſignum ſymboli-
cum. Hæc cum ad Petri definitionem ac-
commodantur, erit multò planior. Cum
ergo dicit Petrus, baptiſmum eſſe ſtipula-
tionem, id eſt, ſolennem pactionem, quæ
fit præcedente interrogatione & ſequente
reſponſione, ſignificat promiſſionem ſalu-
tis offerri in Baptiſmo, quam cum homo
fide apprehendit, rata eſt pactio, quæ cer-
tificatur per baptiſma diuinitus inſtitu-
tum, quod baptiſma huius pactionis teſti-
monium & ſigillum eſt, adeo vt hominis
conſcientia iam tranquilla reddatur apud
Deum, quem ſibi reconciliatum ſtatuit per
reſurrectionẽ Ieſu Chriſti, id eſt, per victi-
mã & obedientiã Chriſti, nã reſurrectionis
uoce συνεκδοχικῶς tota Chriſti obediẽtia
comprehenditur. Ex hac definitione Petri
ortũ eſſe exiſtimo, ꝙ in celebratione bapti-
ſmi ſtipulandi forma ſeruetur. Nam facta
interrogatione ad baptizandum, & data
reſponſione à teſtib. baptiſmi, conferebatur
ſacramentũ baptiſmus in promiſſionis cer-
titudinem. Nam cum dicit miniſter bapti-
ſmi : Ego baptizo te in nomine Patris, &
Filij & Spiritus ſancti, amen, ſenſus eſt : ſti-
pulatio eſt inter æternum Deum & te, vt
ipſe ſit Deus tuus, & tu viciſſim in illum
vera fide recumbas. Hac igitur merſione
ſtipu-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

ſtipulationis mutuæ obſignaculo teſtificor & pronuncio, te à Deo propter Filium receptum eſſe, vt ſpiritu eius ſanctificeris ad vitam æternam.

Porrò, vt & pios conſoletur, & impijs, non agentibus pœnitentiam, terrorem incutiat, ſubiungit: Qui (Chriſtus) eſt in dextra Dei, hoc eſt, æqualis Deo patri, profectus in cœlum, ſubiectis ſibi angelis, poteſtatibus & virtutibus. Hîc omnia Chriſto ſubijcit, vt ſignificet ipſum poſſe quos vult tueri ſaluareq́;, & poſſe quos vult perdere. Qui, vt vult ſemper ſeruare credentes ſpiritui ſuo in prædicatione Euangelij: Ita contumaces vult ſupplicijs æternis punire. Quod autem interponit hîc vetus interpres: Diglutiens mortem, vt vitæ æternæ hæredes efficiamur. Etſi nunc in græcis codicibus non eſt ſcriptum, tamen minimè ocioſum videtur. Significatur enim his verbis, virtus reſurrectionis, quæ eſt reſurrectio credentium ad immortalem & beatam vitam, quam Apoſtolus vult nos intueri, vt eius cogitatione retineamur in officio.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

QVARTVM CAPVT.

SVMMA QVARTI CAPITIS.

QVemadmodum ad mortificationem carnis, vt piè & in dilectione viuant Chriſtiani: Ita ad patienter ferendam crucem, modo ne vt malefici, ſed vt Chriſtiani patiantur, hortatur Apoſtolus.

ORDO ET PARTES CAPITIS QVARTI.

PArtes huius cap: principales duę ſunt, & vtraq; parænetica. In priori hortatur Apoſtolus ad mortificationem carnis, vt conuerſi, renunciatis Ethnicis turpitudinibus, in pietate & caritate reliquum vitæ tempus degant. In poſteriori hortatur ad patientiam ſub cruce, idq; multis argumentis, iubetq;, vt conuerſi caueant, ne vt malefici fures & latrones patiantur, ſed vt Chriſtiani, ſpe futuræ gloriæ ſe erigentes.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

EXEGESIS QVARTI CAPITIS, CVM OBSERVAtione doctrinarum.

Cum igitur Chriſtus paſſus ſit carne, uos etiam eadem cogitatione armemini.

Dixit Apoſtolus in ſuperiori capite, Chriſtum mortificatum eſſe carne, & viuificatum ſpiritu: Nunc inde infert & extruit præſentem exhortationem, ſumto argumento non ſolùm ab exemplo Chriſti, verum etiam à virtute mortis Chriſti. Virtus enim mortis Chriſti eſt, quæ facit vt nos quoq; moriamur peccato, id quod ſymbolo baptiſmi ſignificatur, quemadmodum Paulus eleganter docet Rom: 6. vbi ita ait: An ignoratis, quòd quicunq; baptizati ſumus in Chriſtum Ieſum, in mortem eius baptizati ſumus? Vnà ergo ſepulti ſumus cum illo, per baptiſmum in mortem, vt quemadmodum Chriſtus excitatus eſt à mortuis per gloriam Patris: ſic & nos in nouitate vitæ ambulemus. Armari eadem cogitatione, eſt induere eandem cogitationem, vt, quemadmodum Chriſtus eſt paſſus carne, id eſt in humana

natura,

natura, quæ conſtat anima & corpore: Ita etiam carnem veſtram, hoc eſt, vicioſitatem naturæ mortificare & abolere debetis. Notetur hoc loco, quòd mortificatio noſtri, quæ in vera pœnitentia ſita eſt, proficiſcatur ex virtute mortis Chriſti, quæ nobis in baptiſmo obſignatur, & eſt efficax in omnibus ijs, qui fidem habent. Nam Chriſtus per fidem in cordibus noſtris habitat, ad Epheſ. 3.

Quoniam qui paſſus eſt in carne, deſtitit à peccato, ut non amplius cupiditatibus hominum, ſed uoluntati Dei, quod reliquum eſt temporis in carne, uiuat.

Ratio exhortationis à definitione, ſeu effectu mortificationis. Definitur enim hîc mortificatio, quòd ſit ceſſatio à peccato, ita vt homo non amplius viuat iuxta cupiditates hominum non conuerſorum, ſed potius ex præſcripto voluntatis Dei. Paſſio enim carnis, eſt abolitio cupiditatum.

In Carnis vocabulo figura eſt antanaclaſis.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

claſis. Priori enim loco pro vicioſitate naturæ accipitur, in poſteriori pro præſentis, & infirmæ huius vitæ conditione & ſtatu.

Porrò, quia vocabulum carnis ſæpe in ſcriptura occurrit, & non ſemper eadem ſignificatione, placet hoc loco eius varia ſignificata recenſere.

Caro itaq; bifariam in ſcriptura accipitur. Aliâs enim propriè, aliâs figuratè ponitur. Propriè, caro eſt maſſa carnea ſeu ſubſtantia, vt cum Paulus dicit: alia caro piſcium, alia volucrum. Item cum dicitur: Homo conſtat carne & anima. Figuratè, idq; nunc per Synecdochen, & ſignificat hominem plerumq;, vt cum dicitur: Omnis caro corruperat viam ſuam, & interdum quoduis animal, vt in hoc dicto: Finis vniuerſæ carnis venit coram me. Verùm cum Chriſti fit mentio, vt in hoc loco Petri, & in tertio capite, ſignificat naturam humanam, quæ conſtat anima & corpore. Nunc per Metonymiam, idq; tripliciter. Primum enim vicioſitatem naturæ humanæ ſignificat, ſeu quicquid eſt in homine ſine regenerationis gratia, vt in his dictis Iohan. 3. Quod natum eſt ex carne, caro eſt, Roman. 8. Si vixeritis ſecundum carnem, morie-

moriemini, Caro & ſanguis regnum Dei non poſſidebunt. Deinde, notat externam rerum ſpeciem, ſeu apparentiam, vt in illo dicto: Vos iudicatis ſecundum carnem. Tertiò, ſignificat conditionem, & ſtatum huius vitæ. Galat: 2. Quòd autem nunc viuo in carne, in fide viuo, quæ eſt in filium Dei. Item, hoc loco: Quod reliquum eſt temporis in carne. His animaduerſis ſignificatis, facilè eſt animaduertere quodnam ſignificatum hoc in loco congruat.

Sat enim eſt nobis, quòd anteacto uitæ tempore, uoluntatem gentium patrauerimus in laſciuijs, concupiſcentijs, uinolentijs, comeſſationibus, potationibus & nefarijs idolatrijs ambulantes.

Aetiologia eſt à vitæ genere ſumta, per collationem. Gentes, id eſt, non renati homines feruntur, quò mala libido ſuadet. Vos autem renunciaſtis gentibus, & Chriſto nomina dediſtis. Ergo poſthac non decet, vt gentium vicijs polluamini. Enumerat autem Apoſtolus quædam carnis

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

membra exempli gratia, quæ omnia carnis nomine ſuprà intellexit Apoſtolus.

Laſciuia ἀσέλγεια, facit vt depoſito omni pudore, homo ſe totum omni incontiæ & libidini proſtituat, indeq́ ſummam voluptatem capiat.

Vinolentia, οἰνοφλυγία, eſt continua ebrietas ſeu eructatio, ex aſſiduo & immodico vini vſu, qua laborant, qui perpetuis heluationibus indulgent.

Comeſſatio, κῶμος. Propriè κῶμος dicebatur Deus præſes nocturnorum conuiuiorum, & ſaltationum laſciuarum. Vnde metonymicè ſignificat conuiuium laſciuum, petulans & immoderatum. Ab hac græca voce ortum eſt latinum vocabulum, comeſſari, id eſt, laſciua conuiuia & nocturnas ſaltationes exercere, & comeſſatio nequitiæ & intemperantiæ exercitatio.

Potatio πότος græcè, certamen potandi notat. Cum hæc vitia gentium eſſe Petrus pronunciat, ſatis oſtendit, quòd qui illis indulgeant, nondum ſunt in familia Chriſti, niſi ſolo nomine. Nulla in illis virtus mortis Chriſti apparet, nullum imperium ſpiritus, imò toti imperio carnis ſe ſubmittunt, in quorũ numero vtinam non

eſſent

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

eſſent pleriq; illorum, qui alijs ſobrietatis & continentiæ regula eſſe deberent.

In quo peregrinantur, quod non concurratis uos in eandem luxus profuſionem, blaſpheman tes, qui reddent rationem ei, qui paratus eſt iudicare uiuos & mortuos.

Amplificatio eſt impietatis gentium, & indicatio pœnæ, quam olim ſuſtinebunt prophanæ gentes, contemnentes Euangelium. Impietas quidem maxima eſt, quòd poſtquam impij vident renatos priſtinæ impietati, in cuius profuſionem anteà cum gentibus proruerant, renunciaſſe, tanquam peregrini, vt qui aliquid anteà non viſum contemplantur, admirantur, & ſimul de ijs malè loquuntur, varias obloquendi vias excogitantes, adeò nemo vel inculpatiſsimæ vitæ à Sicophantarum morſibus immunis eſſe poteſt. Pœnæ indicatio eſt, quòd prophanæ gentes reddituræ ſint rationem ei, qui paratus eſt iudicare viuos & mortuos. Viuos vocat, vt in ſymbolo Apoſtolico, eos quos viuos ad-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

huc Dominus ad iudicandum veniens, reperiet. Mortuos verò, qui anteà mortui erant, ſed tunc viui coram tribunali Chriſti apparebunt. Tametſi enim, qui in aduentu Domini adhuc erunt ſuperſtites, in momento commutabuntur, & induent immortalitatem, non tamen mori dici poſſunt, propterea quòd animæ à corporibus non decedent.

Verbum peregrinandi, per Metalepſin ponitur, pro eo quod peregrinantibus in alienis regnis accidere ſolet. Vt enim illi pallacia, arces, portus, monumēta, aliaque non prius viſa contemplantes, quaſi res ſibi inſolens acciderit, admirantur: Ita prophanæ gentes ſubitam admirabantur mutationem vitæ eorum, qui ad Chriſtum conuerſi erant. Anteà enim nefarias idolatrias cum gentibus habuerunt communes, nunc verò eaſdem deteſtantur, & extremè abominantur. Anteà habuerunt ipſos ſocios omnis laſciuiæ & nequitiæ, nunc eoſdem vident omnem laſciuiam & nequitiam auerſari. Hanc cum vident ſubitam mutationē, tanquam in alienis regnis peregrinantes, admirantur abditis conuitijs, quibus virtuti vitij laruam induunt. Proinde atq; noſtro tempore fieri ſolet.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

ſolet. Qui enim verè ad Dominum conuerſus, à craſſioribus uitijs abſtinet, quibus aſſuetus fuit olim, à veteribus socijs deridetur, & contemnitur, tanquam indignus honeſtorum hominum ſocietate. Verùm nos ſciamus eos fruſtrà de religione gloriari, quicunq; vitam in melius non mutant. Vocati enim ſumus non ad immundiciem, ſed ad ſanctificationem. Hæc, inquit Paulus, eſt voluntas Dei, ſanctificatio veſtri. Item, Eratis aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino, tanquam filij lucis ambulate.

Nam, idcirco mortuis quoq; eſt prædicatum Euangelium, ut iudicentur quidem ſecundum homines in carne, uiuant autem ſecundum Deum in ſpiritu.

Dixit iudicandos eſſe mortuos, nunc eius iudicij rationem reddit, videlicet, quòd non habeant quod obtendant. Prædicatum enim ipſis Euangelium, dum adhuc viuerent, non omnes receperunt. Addit finem prædicati Euangelij, quem accommodat ſuo propoſito: vt damnarentur, inquit, ſecundum homines, Carne, hoc

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

eſt, vt mortificaretur vetus homo in ipſis, & aboleretur corpus peccati, et uiuerent ſecundum Deum ſpiritu, hoc eſt, vt nouam vitam renunciantes vitijs, meditarentur. Hunc eſſe ſenſum huius loci, ipſe contextus & ſcopus diſputationis conuincit. Quòd autem mortuis prædicatum fuiſſe Euangelium dicit, intelligendum eſt reſpectu temporis, quo Petrus hæc ſcripſit, quando mortui erant, quibus olim prædicatum fuit Euangelium.

Omnium autem finis imminet.

Argumentum à temporis circumſtantia ductum, quaſi dicat: Cum prudentis ſit, non tantum ea videre quæ ante pedes ſunt, verum etiam ea quæ futura ſunt proſpicere, decet profectò, vt qui iudicis iram euadere volunt, maturè reſipiſcant, præſertim, cum dies iudicij ſit præ foribus. Huius proinde temporis ſeu finis cogitatio, meritò in officio nos retinere deberet. Ex hoc enim fine ſæpiſſimè à Prophetis ſuaſoria ducuntur argumenta. Eccleſiaſt: 11. Sanè ſi annis multis vixerit homo, & in omnibus illis lætatus fuerit, meminiſſe debet tenebro-

nebroſi temporis, & dierum multorum, quia cum venerit vanitatis, arguentur pręterita. Et Ieſus Syrach: In omnibus operibus tuis memorare nouiſſima tua, & in æternum non peccabis. Debet itaq; finis, qui imminet, perpetuò nobis in conſpectu eſſe, vt nos à peccato reuocet, metu pœnæ: in bono detineat, ſpe promiſſionum: in aduerſis ſoletur, cogitatione gloriæ: in proſperis humiliet, cogitatione beatæ immortalitatis, cuius illi ſolummodo erunt participes, qui in timore Dei perſeuerant, hoc eſt, qui fidem & bonam conſcientiam vſq; ad finem retinent. Qui enim iſto pacto finem vitæ fecerint, habebunt Deum finem deſideriorum ſuorum, qui ſine fine videbitur, ſine faſtidio amabitur, ſine fatigatione laudabitur. Atq; tum demum complebitur canticum illud: Beati, qui habitant in domo tua Domine, in ſecula ſeculorum laudabunt te.

Sitis ergo ſobrij, & uigilantes ad orandum.

Ex fine prædicati Euangelij infert Apoſtolus paræneſes quaſdam de nouitate vitæ, & oſtendit quibus in rebus viuifi-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

catio, quæ eſt altera ſignificationis pars, ſita eſt. Nam de mortificatione priore ſanctificationis parte à principio capitis huc vſq; actum eſt. Quarè, hic oportunè de viuificatione agit, quæ ex aduerſo respondet mortificationi. Quantum enim vetus homo mortificatur, tantum nouus viuificatur & creſcit. Coniungit autem hîc Apoſtolus tria, Sobrietatem, Vigilantiam, & Orationem. Sobrietas, ſi græcæ vocis vim reſpicis, ad mentem refertur, & vt Plato docet, opponitur μανίᾳ. Eſt enim prudentiæ quædam conſeruatrix, quæ ſita eſt in mentis, affectuum & volũtatis harmonia. Vigilantia, iuxta ἔτυμον græcum, opponitur ebrietati, & eſt corporis ſobrietas, videlicet, cum corda non grauentur crapula & ebrietate. Requirit igitur Apoſtolus ad orationem cùm mentis, tùm corporis ſobrietatem. Orationis vocabulo intellige quatuor illas formas, quas Paulus enumerat 1. Timoth: 2.

Ante omnia uerò caritatem, alij in alios, propenſam habentes. Nam caritas operit multitudinem peccatorum.

Vt ad orationem & pietatem erga Deum requiritur cùm mentis tùm corporis caſtitas: Ita officiorum quæ proximis debemus fundamentum & caput eſt caritas, quæ eſt vinculum pacis & perfectionis, cùm quia errata fratrum aut corrigit aut tegit, tùm quia officiorum effectrix eſt mutuorum. Papiſtæ, qui hoc loco abutuntur ad ſtabilienda merita operum, vim faciunt verbis Petri. Non enim loquitur hîc Petrus de abolendis ſeu tegendis peccatis coram Deo, quaſi hominis caritas vim tegendi peccata coram Deo haberet: ſed de hominibus agit, qui incidentes fratrum lapſus, & errata per caritatem tegunt, & non traducunt calumnioſè alienam vitam. Hunc eſſe verum ſenſum dicti Petri, apparet ex Salomone, vnde hoc dictum mutuatus eſt Apoſtolus. Nam ibi odium & caritas opponuntur, vt cauſæ contrariæ in contrarijs effectibus. Ita enim ait: Odium ſuſcitat rixas, & vniuerſa delicta operit caritas. Sed quomodo operit caritas delicta? Non defendendo, ſed tegendo: non approbando, ſed occultando: non augendo, ſed curando. Breuiter, fides & caritas, quomodo agendum ſit cum lapſis fratribus, ſatis docere poſſunt. Fides

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

auertit contumeliam Dei, caritas quærit ſalutem proximi.

Hoſpitales eſtote alij erga alios, ſine murmurationibus.

Effecta quædam caritatis recitat, ac primo loco ponit hoſpitalitatem φιλοξενίαμ, quæ propriè eſt humanitas, qua amanter peregrinos complectimur. Ab hac vult abeſſe murmurationem, vt quæ cum vera caritate pugnet.

Porrò, cum hic locus hoſpitalitatem nobis commendat, non erit inutile huc aſſcribere, quid ſit de hoſpitalitate ſentiendum. Rectè numerantur quatuor hoſpitalitatis genera, quorum Primum pompoſum & ſplendidum eſt. Secundum, ſordidum & auarum. Tertium, ciuile & ἠθικὸμ. Quartum, Chriſtianum & ſanctum.

Pompoſum & ſplendidum eſt, de quo Cicero in officijs loquitur in hunc modum: Rectè à Theophraſto laudata eſt hoſpitalitas. Eſt enim valde decorum patere domos hominum illuſtrium, hoſpitibus illuſtribus. Hoc genus hoſpitalitatis Lactantius teſtatur detortum eſſe à vera iuſticia, & raptum ad proprium commodũ.

Sor-

Sordidum & auarum eſt eorum, qui peregrinos quidem excipiunt hoſpitio, non tam ſpectantes peregrinorum neceſſitatem quàm proprium lucrum, non accepturi, ſi nulla ſpes lucri appareret. Etſi autem hoſpitalitatis hoc genus, hominum vicio contaminatur, tamen omnino eſt neceſſarium. Nam tametſi huius cauſa eſt auaritia, tamen peregrini eo carere non poſſunt.

Ciuile & ἠθικὸν diuiditur in προξενίαν & ἰδιοξενίαν. προξενία eſt ea hoſpitalitas, qua aliæ gentes ſeu populi alios hoſpitio excipiunt, propter amicitiam ſeu fœdus interpoſitum. Huiuſmodi hoſpitalitas nuſquam non locorum vſitata eſt, præſertim in Legatis excipiendis. Sic Galli Danorum & viciſſim Dani Gallorum legatos humaniter excipiunt, & amicè propter fœdera interpoſita, tractant. ἰδιοξενία eſt, qua priuati ſe inuicem excipiunt propter amicitiam, quæ inter eos eſt. Qualis autem hæc ἰδιοξενία eſſe debeat, docet Homerus cum ait, χρὴ ξεῖνον παρεόντα φιλεῖν, ἐθέλοντά τε πέμπειν. Id eſt, Oportet hoſpitem amanter tractare, volentem autem dimittere. Quàm autem diu ſit grata à vulgo hæc ἰδιοξενία, oſtendit Euripides in Hercule,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

cule, cum ait: ὥςτὰ ξένων πρόσωπα φεύγουσι φίλοι, ἐν ἦμαρ βλέμμα ἔχειν φασὶ μόνον.

Chriſtianum & ſanctum hoſpitalitatis genus eſt, quo Chriſtiani peregrinos ſanctos ex caritate excipiunt, eoſq; benignè & amanter communis religionis gratia complectuntur & fouent, tanquam membra Chriſti. In hoc hoſpitalitatis genere ſpectentur cauſæ, partes, præmia ſanctæ hoſpitalitatis, & pœnæ contemtus ſanctorum hoſpitum.

Cauſæ ſunt præcipuæ quatuor. Prima, mandatum Dei, cui omnes creaturas obtemperare par eſt. Præceptum enim dilectionis hoſpitalitatem, vt partem in ſe continet. Petrus hoc loco, dictante Spiritu ſancto, hortatur nos, vt amanter complectamur hoſpites, eoſq; humaniter foueamus. Epiſtola ad Hebræos capite 13. dicit, Hoſpitalitatis ne ſitis immemores. Secunda, eſt mutua caritas, qua Chriſtiani omnes ſibi inuicem deuincti ſunt. Hæc caritas cum proficiſcatur ex fide ſincera, bona conſcientia & puro corde, non poteſt aliud quàm ſanctos pauperes & exules amanter complecti & humaniter fouere. Hinc eſt, quòd ſanctæ viduæ, quæ ſanctos hoſpitio exce-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

exceperunt, & eorum pedes lauerunt, dignæ iudicentur, vt recipiantur, & in ſuis neceſſitatibus alantur ſumtibus Eccleſiæ. Tertia eſt conditio communis ſanctorum. Nam cum ſancti peregrini in hoc mundo ſæpe ſuis pelluntur ſedibus, opus habent mutua refocillatione. Nemo eſt, qui ſtatuit Deum timere, præſertim ſi munus docendi in Eccleſia ſuſtineat, qui certum poteſt ſibi polliceri hoſpitium ad vitæ ſuæ terminum. Nam principes mutantur vt aura, & alij alias religiones ſectantur, & pro libidine ſæpe religiones mutant. Fit etiam interdum, quòd pij alioqui principes ab adulatoribus & ſophiſtis decipiantur, vt piam cauſam tanquam impiam & contumelioſam aduerſus Deum, perſequantur. Vnde fit, vt pij doctores & alij, qui cordatè tuentur veritatem, cogantur exulare cum miſeris vxoribus & teneris pueris, noua ſibi quærere hoſpitia, id quod habent commune cum ſanctis Dei Prophetis, & Apoſtolis Domini. Quarta eſt neceſſitas, qua omnes pij obſtricti ſunt ad fouenda & refocillanda membra Chriſti. Nam qui membrum Chriſti reijcit, quid Chriſto faceret, ſi coràm conſpiceretur? Hæ cauſæ ſunt ſatis graues, quæ nos ad humaniter

exci-

excipiendos ſanctos inuitabunt, modo iure de Chriſtiano nomine gaudere velimus.

Partes hoſpitalitatis, ſeu partes officij eorum, qui ſanctos hoſpitio excipiunt, ex 18. & 19. capitibus Geneſios, colligam. Domine, ait Abraham Geneſ. 18. ſi inueni gratiam in oculis tuis, ne tranſeas à ſeruo tuo, ſed afferam puſillum aquæ & lauentur pedes veſtri, & requieſcite ſub arbore, ponamq; buccellam panis, & confortetur cor veſtrum, poſteà tranſibitis. Et capite 19. Geneſ: Et obuiam iuit ijs (ſcilicet Lot) & dixit, Obſecro domini, declinate in domum ſerui veſtri, & manete ibi, lauate pedes veſtros, & manè conſurgetis & proficiſcemini in viam veſtram. Vterq;, hoc eſt, & Abraham & Lot, ſuo facto docent tres partes eſſe officij pij hoſpitis. Quarum Prima eſt, benigna & amica inuitatio peregrinorum. Secunda, humana tractatio & refocillatio defatigatorum itineris moleſtia. Tertia, pacifica dimiſſio hoſpitum, cum fauſta imprecatione.

Præmia ſanctæ hoſpitalitatis, hoc eſt, eorum qui ex vera pietate peregrinos fouent, hoſpitio exceptos, Matth: 10. Quicunq; iuſtum receperit, nomine iuſti, mer-

cedem

cedem iuſti accipiet. Pſalm.40. Beatus, qui intelligit ſuper egenum & pauperem, in die malo liberabit eum Dominus. Ambroſius: Tanta eſt apud Deũ hoſpitalitatis gratia, vt ne potus quidem aquæ frigidæ à præmijs remunerationis ſit immunis. Vides quòd Abraham Deum recepit hoſpitio, dum hoſpites quærit? Vides quod Lot angelos recepit: vnde ſcis tu cum receperis hominem, ſuſcipias Chriſtum. Licet in hoſpite Chriſtus ſit, quia Chriſtus in paupere eſt, ſicut ipſe ait: Hoſpes fui, & collegiſtis me. Loth hoſpitum beneficio liberatur ab incendio Sodomæ. Raab cum ſuis parcitur, eò quod hoſpites piè tractauerit & dimiſerit. Helias excitauit à mortuis filium mulieris, quæ ſe hoſpitio exceperat. Mulier Sunamitis præmium piæ hoſpitalitatis accepit. Nam Heliſæus hoſpes ei filium impetrauit, & ipſum poſteà defunctum miraculoſè ad vitam reuocauit. Quid multis opus eſt? Pia hoſpitalitas, vt inquit Ambroſius, duplicem mercedem habet, videlicet, humanæ gratiæ, & remunerationis diuinæ.

Pœnæ contemtus ſanctorum hoſpitum grauiſſimæ ſunt, Matth: 10. Qui vos non recipit, me non recipit. Iacobi 2.

Iudi-

Iudicium ſine miſericordia erit ei, qui miſericordiæ fuit expers. Ambroſius:Caueamus, ne, ſi nos duri ac negligentes fuerimus in recipiendis hoſpitibus, etiam nobis poſt huius uitæ curſum ſanctorum hoſpitia denegentur. Chriſtus inter alia impietatis opera in extremo die exprobrabit impijs: Hoſpes eram,& non collegiſtis me.

Vt quiſq; accepit donum:ita alius in alium illud adminiſtrantes,ut boni Oeconomi uarię gratiæ Dei.

Hoc etiam caritatis eſt,dona quæ quis habet, in aliorum commodum & vtilitatem conuertere, cuius rei duplicem ponit rationem. Primam, Quia donum eſt, quicquid habes, datum in communem vtilitatem.Secundam, Quia ſumus Oeconomi, & non veri domini rerum, quæ nobis traditæ ſunt.

Si quis loquitur, ut eloquia Dei (loquatur) Si quis miniſtrat,tanquam ex uiribus (miniſtret) quas ſuppeditat Deus, ut

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

in omnibus glorificetur Deus, per Ieſum Chriſtum, cui eſt gloria & imperium in ſecula ſeculorum, Amen.

Exempli cauſa quædam pauca officia recitat, eaq; in adminiſtratione Eccleſiaſtica ſummè neceſſaria. Si quis, inquit, loquitur, id eſt, ſi quis docendi munus in Eccleſia ſuſtinet, Loquatur ut eloquia Dei, hoc eſt, vt decet eum, qui legatum Dei agit, & ipſius Dei nomine verba facit, quod ſanè fieri oportet in timore Dei, cum ſumma grauitate & reuerentia, vt in conſpectu Dei. Si quis miniſtrat, hoc eſt, Diaconum agit, faciat officium ſeduló, vt in omnibus glorificetur Deus per Ieſum Chriſtum. Obſeruetur diligentiſsimè, quò in omnibus officijs, quæ in hac vita præſtamus alij alijs, reſpiciendum ſit, nempè vt glorificetur Deus. Quoniam autem Deus glorificari non poteſt, niſi officium ſit legitimum, & fides in agente luceat, à qua caritas abeſſe non poteſt (nam hæc ſymbolum ſanctorum eſt,) Sequitur in omni vocationis officio, requiri verbum de vocatione, fidem & caritatem, actio-

num regulas & finem, quæ eſt gloria Dei. Iuſtinus martyr pulcram & vtilem regulam tradidit, cum inquit: πρακτέον, πᾶν τὸ κατὰ πίστιν ὀρθῷ κανόνι. Hoc eſt, Agendum eſt, quicquid eſt ſecundum fidem, recta regula. Duo requirit in opere, videlicet fidem, à qua proficiſci, & regulam ad quam exigi opus debet. Fidem intelligo & præcepti operis, & fiduciæ in Mediatorem. Nam vtrumq; neceſſariò requiritur, videlicet, vt & opus ſit præceptum, & fiducia in Mediatorem prȩluceat. Nam quicquid non fit ex fide, peccatum eſt. Regula eſt, qua opus ad propriũ & verum finem recta veluti linea dirigitur. Eſt autem finis proprius & verus, videlicet glorificare Deum per Ieſum Chriſtum, ad quem omnes actiones piorum, tanquam ad ſcopum, referri debent. Etſi autem ſæpe multi fines intermedij ſunt, ordinentur tamen ad hunc vltimum, idq; recta regula, vt nec hypocriſi deflectas, nec ignauia torpeas, nec πολυπραγμοσύνῃ ſubſiſtas, ſed vt ſincero corde opus aggrediare, grauiter progrediare, & quietè agendo opus perficias in gloriam Dei.

Dilecti, ne peregrinemini ea,

quæ in uobis eſt exploratione per ignem, quæ ad experimentum uobis fit, ac ſi peregrinum uobis aliquid accideret.

Hortatur Apoſtolus ad patientiam ſub cruce. Ne, inquit, peregrinemini, id eſt, ne perinde ſitis attoniti, vt qui in rem aliquam incidunt, de qua nunquam cogitarunt. Figura eſt metalepſis, qua pro conſequente antecedens ponitur. Crucem vocat πύρωσιν, id eſt, explorationem, quæ per ignem fit. Quemadmodum enim aurum igne probatur: Ita fides hominis cruce examinatur & exploratur, quò probatior euadat. De hac exploratione fidei in primo capite ſuprà copioſius à nobis dictum eſt.

Imo in hoc, quòd conſortes eſtis afflictionum Chriſti, gaudete, ut etiam in reuelatione gloriæ eius gaudeatis exultantes.

Quemadmodum propoſito fine crucis, qui eſt exploratio fidei noſtræ, ad patientiam proximo verſiculo eſt hortatus: Ita

hîc conſolatur pios ſub cruce, ex eo quòd conſortes reddantur afflictionum Chriſti. Nam vt Chriſtus, qui caput noſtrum eſt, varijs afflictionibus expoſitus in hac vita, tandem glorioſè inde eluctatus eſt: Ita nos, qui cum illo ſocietatem habemus in cruce, dum in hac vita verſamur, olim gloriæ ipſius erimus participes. Hanc ſocietatem noſtri cum Chriſto cùm in cruce tùm in gloria figurat nobis Baptiſmus, & ſacra Chriſti Cœna commendat.

Si probris afficimini in nomine Chriſti, beati eſtis, quia ipſe gloriæ, & ipſe Dei ſpiritus ſuper uos requieſcit.

Ratio exhortationis ad patientiam ſub cruce ab euentu ſumta. Si probris afficimini ob nomen aut confeſſionem Chriſti, beati eſtis. Quarè probra patienter ferenda ſunt. Opponit autem probris ſpiritum gratiæ, & ſpiritum Dei patris, quibus ſignificatur gloria & adoptio. Gloria quidem, qua Spiritus ſanctus ornat fideles. Adoptio verò, quam idem ſpiritus fidelibus obſignat in afflictionibus, quibus conformes imagini Dei reddũtur. Huc illud Pau-

li: Si cum illo patimur, cum illo etiam glorificabimur.

Porrò, duo modi ſunt obſeruandi, quibus filij Dei in hoc mundo exercentur, videlicet, opprobrium & cruciamentus. Sapient: 2. Contumelia & cruciatu eum examinemus. 1. Timoth: 4. In hoc laboramus, id eſt, perſecutionem patimur, & probris afficimur, quia ſperamus in Deo viuente.

Qui, quòd ad illos quidem attinet, blaſphematur, quòd ad uos autem, glorificatur.

Prolepſis eſt. Anticipat enim obiectionem illorum, qui poterant dicere: nihil minus quàm ſpiritum gloriæ & adoptionis in cruce apparere, & reſpondet per diſtinctionem, hoc ſenſu: Probris vos afficiant improbi quantum lubet, gloriam veſtram & adoptionem aſpernentur, vos tamen ſcitote illa probra gloriæ & adoptionis vobis eſſe teſtimonia. Etſi mundus exiſtimet ea eſſe iræ diuinæ & reiectionis ſigna, tamen non ſunt. Quarè non iudicio improborum cedendum eſt, ſed patienter acquieſcendum eſt in Dei conſilio,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

cui placet cruce eos hîc explorare, quos ſtatuit olim glorificare.

Ne quis enim ueſtrum patiatur, ut homicida aut fur, aut maleficus, aut tanquam alienorum inſpector, ſed ſi ut Chriſtianus, non pudefiat, imo glorificet Deum in hac parte.

Quid faciendum ſit Chriſtianis, monet, ne videlicet quis ob facinora ſua mala plectetur. Verum ſi obtigerit afflictio ob Chriſti confeſſionem, patienter ferenda eſt, & non ut probrum, ſed potius vt gloria & magnum decus filiorum Dei accipienda, quæ nos ad glorificandum Deum inuitabit. Maleficus græcè κακοποιὸς in genere dicitur, qui ſtudet alijs damna inferre quouis modo. In ſpecie verò maleficus dicitur incantator ſiue magus, vnde maleficæ dicuntur fœminæ incantatrices, ſeu veneficę. Alienorum inſpector græcè ἀλλοτριεπίσκοπος, hoc eſt, curioſus alienarum rerum appetitor. Nam qui frequentius & curioſius res alienas inſpicit, eas appetere videtur. Poterit vocabulum hoc etiam ad

vitam

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

uitam et actiones referri, ut ἀλλοτριεπίσκοπος idem ſit, quod πολυπραγμονικὸς, qui ſua negligit, & aliena malignè obſeruat, duplici nomine pœna dignus.

Quia tempus eſt, ut incipiat iudicium â domo Dei.

Ratio exhortationis à conſilio Dei ſumta. Deus ſuam domum, id eſt, Eccleſiam ſuam, primum caſtigare conſtituit, idqꝫ in hoc mundo. Imitatur enim Deus pium patrem, qui ſuos liberos ideo caſtigat, vt eos in officio retineat, ne degeneres aliquando exhæreditare cogatur. Hîc obſeruandum eſt diſcrimen inter crucem piorum & ſupplicia malignorum. Nam differunt tempore & loco. Pij enim primum caſtigantur, idqꝫ in hac vita. Maligni plerumqꝫ in hac vita fortunati videntur, & ad extremum vſqꝫ in delitijs viuunt, ſed mortuorū animæ cum diuite epulone punientur vſqꝫ ad iudicium, & poſteà æternis pœnis afficientur, & in corpore & in anima. Plura diſcrimina inter crucem piorum & ſupplicia impiorum à cauſis efficientibus, finalibus & effectis petita alibi explicantur.

Quòd ſi primum à nobis, quis erit finis eorum, qui non obtemperant Dei Euangelio?

Ne fideles impiorum ſucceſſu offenſi, deficiant à confeſſione, admonet de ſupplicijs æternis, quæ olim ob ſua ſcelera ſuſtinebunt impij.

Et ſi iuſtus uix ſeruatur, impius & peccator ubi comparebit?

Argumentum à maiori ad minus. Iuſtus in hac vita varijs obiectus eſt malis, adeò vt difficilimè inter huius vitæ procellas vitam traducere queat, idq; Dei conſilio & iuſto iudicio fit. Quantò minus euadet impius æternas pœnas, qui in hac vita delitijs affluit. Atq; ita hoc Petri dictum ad præſentem vitam pertinet, quantum ad pios attinet. In hac enim vita vix vnus inter omnes pios inuenietur, qui non magnas difficultates ſuſtineat Nam quando corpus non affligitur, ſpiritus grauius carnis concupiſcentijs exercetur, & varijs Satanæ artib. oppugnatur, aduerſus quas difficultates Paulus armat Chriſtianos ad Epheſ. 6.

Itaq;

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

Itaq;, qui affliguntur ſecundum uoluntatem Dei, tanquam fideli conditori commendent animas ſuas in beneficentia.

Concluſio eſt exhortationis ad patientiam cum admonitione, vt pij ſe totos Deo commendent, qui ita eorum ærumnas moderabitur, vt exitus ſit futurus lætiſſimus. Nam, cum ipſe ſit conditor noſter fidelis, habebit profectò curam pro nobis, ne crucis acerbitate victi ſuccumbamus.

QVINTVM CAPVT.

SVMMA QVINTI CAPITIS.

QVemadmodum presbyteros & iuniores ad debita præſtanda officia hortatur Apoſtolus: Ita omnibus ſubiectionem & humilitatem commendat, monens, vt Diabolo fortiter reſiſtant, non fracti præſentis vitæ erumnis.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

ORDO ET PARTES CAPITIS QVINTI.

QVatuor ſunt huius capitis partes. Prima eſt hortatio ad presbyteros & iuniores. Vt enim presbyteros hortatur, vt fideliter ſuum gregem paſcant, expectantes coronam, quam ipſis ſuo tempore paſtorum princeps donaturus eſt: Ita iuniores monet, vt presbyteris ſubditi ſint. Secunda, generalis eſt exhortatio ad ſubiectionem & humilitatem, & ne quis ſe contemtum fore nimia ſui deiectione obijciat, iubet vt iſtam curam in Dominum reijciat. Tertia, grauiſſima eſt admonitio, vt pij inuicto animo ſe Diabolo opponant, & non frangantur animis, propter perſecutionum fluctus. Quarta eſt indicatio ſcriptionis huius Epiſtolę, quam ideo ſe ſcripſiſſe affirmat, vt ipſos Chriſtianos adhortaretur ad conſtantiam, & teſtificaretur, veram eſſe gratiam in qua ſtarent. Huc addit ſalutationes, & fauſta imprecatione claudit Epiſtolam.

EXEGESIS QVINTI CAPITIS, CVM OBSERVAtione *doctrinarum.*

Pres-

Presbyteros, qui inter uos ſunt, hortor ego, qui ſimul ſum presbyter, & teſtis afflictionum Chriſti, atq; idem gloriæ, quæ reuelabitur cõſors, paſcite eum, qui apud uos eſt, gregem Dei, curam eius agentes, non coactè ſed libenter: non turpis lucri gratia, ſed liberaliter: neq; ut dominantes gregi, ſed ut ſitis exemplaria gregis.

Hortatur presbyteros & omnes, qui ſunt in Eccleſiaſtico ſenatu, vt gregem Chriſti ſibi commiſſum fideliter paſcant. Atq; hæc ſimplex adhortationis propoſitio eſt, quam primùm ſuo exemplo fulcit, dum ſe in presbyterorum ordinem includit, dum ſe teſtem afflictionum Chriſti teſtatur, dum ſe conſortem gloriæ olim patefaciendæ profitetur. Idq; facit, vt alij ſecum ad vigilantiam in tam arduo officio excitentur. Deinde modum paſcendi gregem Chriſti pulcerrima antitheſi declarat. Vt enim vult procul ab Epiſcopis & paſtori-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

bus abeſſe coactionem, turpis lucri affectationem, & dominandi in Eccleſia libidinem: Ita requirit, vt libenter & liberaliter, vt tanquam exemplaria gregis officium faciant. Hic locus apertè primatum Papæ, qui ſe ſucceſſorem Petri iactat, euertit. Petrus ſe vnà cum aliјs presbyterum agnoſcit: ſed Papa ſe caput Eccleſiæ eſſe gloriatur. Petrus paſcit gregem Chriſti, & curam ipſius gerit: ſed Papa à vero pabulo gregem Chriſti arcet. Petrus turpem quæſtum prohibet, & illi aduerſatur: Papa turpiſſimo meretricum lucro diteſcit. Petrus non vult dominari cleris, id eſt, Eccleſiјs Chriſti: ſed Papa vendicat ſibi vtrumque gladium. Petrus cum aliјs ſubiectus eſt Eccleſiæ: ſed Papa Imperatoribus & Regibus dominatur. Ex his facilè apparet, quòd Papa nullo iure Petri ſucceſſor dici poſſit.

Et cum apparuerit ille paſtorum princeps, reportabitis immarceſſibilem illam coronam gloriæ.

Propoſito præmio, hortatur presbyteros ad diligentiam in officio. Coronæ nomen

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

nomen de duobus admonet nos: quorum Vnum eſt certamen, quod non exiguum miniſtris verbi propoſitum eſt. Nemo enim coronatur, niſi qui legitimè certauit. Alterum, quod poſt certamen gloriæ corona ſit expectanda, vtrumq; incitamentum eſſe debet ad acrem in officio curam. Transferendum eſt quoq; ad ipſos auditores Euangelij, vt ipſi ſimiliter ſtrenuè militent in hac ſpirituali militia aduerſus carnem, ſatanam & mundum.

Similiter iuniores ſubiecti eſtote presbyteris.

Requirit ius analogum iuniorum erga presbyteros, quorum alij in verbo docendo occupantur, alij iuuentutis mores diſciplina regebant.

Omnes autem alij alijs ſubiecti, humilitate intus ornemini.

Hypotheſin ad theſin transfert, & adhortatur omnes, vt humilitate, veluti ornatu quodam interno, ſe ornent, & nemo ſe alijs ſuperbè præferat. Hoc præceptum non ad euertendos ordines & gradus di-

gnitatum in politica, œconomica & eccleſiaſtica adminiſtratione pertinet, ſed ad animorum affectionem, videlicet, vt nemo alterum ſuperbè contemnat, ſed potius vt conſortem eiuſdem hæreditatis foueat & complectatur. Vocabulum ἐγκομβώσασθε variè redditur, vetus interpres videtur legiſſe ἐγκολπόσασθε. Nam vertit inſinuate. Eraſmus, infixam habete. Eſichius vertit ςολίσασθε, id eſt, oremini, quę ſignificatio hîc optimè quadrat.

Nam Deus ſuperbis reſiſtit, humilibus autem dat gratiam.

Ratio exhortationis à conſequentibus contrariorum. Vt illud fugiendum eſt, quod iram Dei prouocat: Ita expetendum eſt, quod gratiam Dei conciliat. Sed vt ſuperbia iram Dei prouocat: Ita vera humilitas Dei gratiam conciliat & auget. Ergo illa fugienda, & hæc expetenda eſt. Notanda eſt emphaſis vocabuli ἀντιτάσσεται. Eſt enim militare verbum, quo ſignificatur, quòd Deus tanquam ex aduerſo contra ſuperbos aciem inſtruat, cum contrà humiles in gratiam recipiat, & eorum defenſionem ſuſcipiat.

Humi-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

Humiliamini igitur ſub potenti manu Dei, ut uos extollat in tempore.

Concluſiuncula adhortationis ad humilitatem, & perſiſtit in metaphora militari. Omnes homines aciem veluti ex aduerſo, contra Deum inſtruunt, quos oppugnat Deus, humiles quidem ſe ſub ipſius potenti manu ſubmittunt, quos etiam in ſuam fidem & tutelam recipit, Superbi verò ex aduerſo arma mouentes, potenti manu Dei proſternuntur & pereunt. Obſeruetur igitur hoc loco finis vtriuſq;, videlicet humilitatis & ſuperbiæ. Vt enim humilitatis finis eſt gloria: Ita finis ſuperbiæ eſt ignominia. Qui ergo ſapit, tanquam peſtem pernicioſiſſimam fugiat ſuperbiam, & tanquam matrem omnium virtutum amplectatur humilitatem.

Cum addit, Vt vos in tempore extollat, ſignificat tempus huius vitæ humiliationis eſſe, ſed ſecuturam eſſe gloriam in reſurrectione vitæ, idq; prorſus Chriſti exemplo, qui in hoc mundo humiliatus eſt vſq; ad mortem crucis, ſed victa morte potitur gloria.

Omnem

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

Omnem curam ueſtram con ijcientes in ipſum, quia illi cura eſt de uobis.

Prolepſis eſt. Anticipat enim obiectionem, ne quis ſe contemtum iri nimia ſui deiectione exiſtimet, & iubet vt iſtam curam in Dominum reijciat. Huius dicti rationem ſubijcit cum inquit: Quia illi cura eſt de vobis. Hic locus, vt commendat nobis prouidentiam Dei, qui ſuorum curam habet: Ita non adimit pijs ſanctam curam, ſiue vocationis, ſiue ſalutis, ſed vt, cùm noſtrum defectum ſentimus, ad ipſum Deum precibus confugiamus. Nam cum Chriſtus mandat, vt caueamus, vigilemus & oremus, requirit ſanè ſingularem curam ſalutis noſtræ, & cum iubemur propria agere, ſancta quædam cura officij noſtri poſtulatur.

Sobrij eſtote & uigilate.

Rurſus ad ſobrietatem & vigilantiam hortatur, alludens ad mandatum Chriſti: Vigilate & orate, ne grauentur corda veſtra crapula & ebrietate. Cum iubet nos vigilare, vult vt non ſegneſcamus in pie-

tatis curſu, vult vt obſeruemus excubias, vult vt attenti ſimus omni ex parte, vult ſtratagemata Satanæ prudenter caueamus. Breuiter, vult vt fide pugnemus aduerſus aduerſarium noſtrum Diabolum.

Nam aduerſarius ueſter Diabolus, tanquam Leo rugiens obambulat, quærens quem deuoret.

Ratio exhortationis à periculi magnitudine. Aduerſarius noſter Diabolus nunquam quieſcit, ſed in perpetuis eſt inſidijs. Proinde vos ſobrij ſitis, & vigilate, ſpiritualibus armis inſtructi, ne vos incautos opprimat. Confertur autem hîc Diabolus leoni, ob ferociam in alia animantia, quæ ſibi famelico & ſpoliato catulis obuiam feruntur. Verùm, ſicut galli cantus leonem terret & trepidare facit: ita pia precatio & ſobria Diabolum abigit, atq; ideo Dominus ait: Orate, ne intretis in tentationem. Oratione itaq; tentator & aduerſator noſter Diabolus terretur & vincitur.

Cui reſiſtite firmi per fidem.

Modum reſiſtendi Diabolo tradit.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

Nam fide omnia ipſius ignita tela extinguuntur. Hinc eſt, quòd Ioannes ait: Hæc eſt victoria, quæ vincit mundum, fides veſtra, quod ſanè mirum non eſt, quia vt fides victorem Satanæ poſſidet: ita eiuſdem potentia nititur. Reſiſtemus autem Diabolo per fidem, quando ex fide imploramus defenſionem à duce noſtro Ieſu Chriſto, qui eſt victor Diaboli.

Scientes eaſdem paſsiones, ueſtræ, quæ eſt in mundo, fraternitati impleri.

Quia Diabolus cruce Eccleſiam potiſſimùm ad defectionem ſolicitat, proponit exemplum totius Eccleſiæ, cuius cœtum fraternitatem appellat. Hæc fraternitas cum tota ſit cruci ſubiecta, ſpe redemtionem expectans, debemus & nos ſimilem patientiam præſtare, qui volumus eſſe membra Eccleſiæ. Cum dicit eaſdem paſſiones impleri, ſignificat eas quæ deſunt paſſionibus Chriſti adimpleri. Nam vt Chriſtus paſſus eſt in corpore ſuo: ita etiam in membris ſuis vult pati. Quarè, tantiſper deeſt aliquid paſſionibus Chriſti, donec vnum eius membrum ſuperfuerit in mundo.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

Hîc duo loci ſunt obſeruandi. Primus, qualiſnam eſſe debeat affectio & conſenſio Chriſtianorum inter ſeſe, nimirum fraterna. Siquidem Petrus hoc loco cœtum Chriſtianorum per totum mundum diſperſum, fraternitatem appellat. Si igitur fratrum iuxta carnem concordia eſt naturalis, vt quæ à lege naturæ requiratur, multò magis hæc ſpiritualis fraternitas requirit ſanctam concordiam. Sed vnde illa fraternitas? Communem habemus patrem in Chriſto, communem habemus fratrem Ieſum Chriſtum. Sicut ipſe ait: Aſcendo ad patrem meum, & patrem veſtrum. Per hunc Ieſum Chriſtum adoptamur, cùm in eum credimus, & adoptati diligimur, quia ſumus caro de carne eius, & oſſa de oſſibus eius. Huius Chriſti ſpiritu multò magis, quàm ſanguinis neceſſitudine inter nos deuincti ſumus. Habemus & communem matrem Eccleſiam, caſtiſſimam Chriſti ſponſam, quæ nos è ſemine cœleſti & incorruptibili conceptos, peperit, & natos fouet, alit verbo, ſpiritu, ſacramentis, & ſalutaribus monitionibus & diſciplina gubernat, vt ſimus ſancti & irreprehenſibiles coram Deo. Habemus præthereà communem hæreditatem in cœ-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

lo, cuius erimus participes in omni æternitate, ſi modo ad finem vſq; conſtantes perſtiterimus. Hanc fraternitatem turpiter ſcindunt, qui aut hæretica doctrina Eccleſiam vaſtant, aut odijs & ſimultatibus ſchiſmata faciunt.

Secundus locus eſt de communi ſorte totius Eccleſiæ, videlicet, quòd propter ſocietatem, quam habet cum Chriſto, in hoc mundo ſubiecta ſit cruci. In hac cruce præcipuè ſpectanda ſunt conſilium Dei, neceſſitas, finis & euentus.

Conſilium Dei eſt, quòd velit omnia Chriſti membra capiti fore conformia, unde Paulus ad Rom: 8. Quos præſciuit, eoſdem & prædeſtinauit conformes fieri imagini filij ſui, vt is ſit primogenitus inter multos fratres. Huc illud, quod ſuprà dixit: Iudicium à domo Dei incipit. Item illud: Caſtigat omnem filium, quem recipit. Item, Omnes qui piè volunt viuere in Chriſto, perſecutionem patientur.

Neceſſitas maxima eſt. Nam tanta eſt humanæ naturæ peruerſitas, tanta ferocitas, vt in recto pietatis curſu contineri nequeat ſine flagellis. Atq; hoc vult Dauid cum inquit: In camo & freno maxillas eorum conſtringe, qui nôn adproximant ad

te. Cum

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

te Cum hac neceſſitate vtilitatem coniun-
go. Nam crux pijs eſt ſancta quædam di-
ſciplina, iuxta illud Dauidis : Priuſquam
humiliarer ego erraui. Item: Bonum eſt mi-
hi Domine quòd humiliaſti me, vt diſce-
rem ſtatuta tua.

Finis proinde crucis eſt, vt continea-
mur in timore Dei, ne ferocientes abijcia-
mus confeſſionem, vt ſub cruce ingemiſca-
mus, cogitantes de iudicio & miſericordia
Dei. De iudicio quidem, quòd reliquias
pecccati in carne noſtra paternè punit, vt
corpus peccati eneruetur, quò plenum ſit
ſpiritus imperium. De miſericordia ve-
rò, qua nos caſtigat vt filios, ne contuma-
ces effecti cum hoc mundo pereamus. Bre-
uiter, vt exploratio fidei noſtræ multò pre
cioſior exploratione auri comperiatur.

Euentus deniq; crucis ſanctorum eſt
ſumma & æterna conſolatio. Beati, ait Do-
minus, qui perſecutionem patiuntur iuſti-
ciæ cauſa, quoniam ipſorum eſt regnum
cœlorum. Item, Gaudete & exultate, quo-
niam merces veſtra multa eſt in cœlis. Ab
hoc lætiſſimo euentu potiſſimum petenda
eſt conſolatio ſub cruce. Huc reſpexit Pau-
lus, cùm ſcriberet diſcipulo ſuo Timotheo:
Memento Ieſum Chriſtum reſurrexiſſe à

mortuis, quaſi dicat: Quemadmodum Chriſtus ſibi viam ad gloriam cruce parauit: Ita etiam nobis non contigit gloria, niſi per viam crucis. Nemo enim gloriam reſurrectionis percipiet, niſi qui in hac vita acerbitatem guſtauit.

Sed Deus omnis gratiæ, qui uocauit nos ad uitam æternam in Chriſto Ieſu, paululum afflictos ipſe uos perfectos reddat, confirmet, corroboret, ſtabiliat, ipſi gloria in ſecula ſeculorum, Amen.

Tempori breui æternitatem opponit, & afflictioni præſenti futuram gloriam, quemadmodum Paulus facit ad Rom: 8. Idq́; ideo fit, vt fortiori animo feramus præſentis vitę momētaneam afflictionem, quam æterna ſequitur gloria, qua hæc breuis ignominia compenſatur. Votum, quod addit, ſignificat principium, medium & conſummationem ſalutis noſtræ opus Dei eſſe. Par igitur eſt vt perpetuò nos Deo, tanquam fideliſſimo medico, ſubijciamus. Hæc ſumma eſt huius pericopæ,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

copæ. Iam ſingula penitius introſpicia-mus. Nam in hac pericopa multæ doctrinæ & conſolationes continentur.

Primùm itaq; hîc prædicatur Deus eſſe omnis gratiæ autor. Nam, vt ipſe ſolus eſt fons gratiæ: Ita ſolus eam gratis paterno affectu confert, iuxta decretum ſuum, omnibus ad ipſum confugientibus. Hîc omnia humana merita euertuntur, & ſtabilitur gratuita ſalus & reconciliatio. Fieri enim non poteſt, vt quod eſt gratiæ, pendeat eſt operibus noſtris aut meritis. Immota enim ex Pauli conſecutio Rom. 11. Quod ſi per gratiam, iam non ex operibus, alioquin gratia non eſt iam gratia, ſin ex operibus, iam non eſt gratia, alioquin opus iam non eſt opus. Cum hac connexione Pauli pulcrè congruit Auguſtini dictum: Gratia eſt nullo modo, niſi quæ eſt gratuita omni modo.

Secundò, additur huius gratiæ, hoc eſt, fauoris Dei & beneuolentiæ gratuitæ effectus. Qui vocauit nos, inquit, ad æternam ſuam gloriam in Chriſto Ieſu. Hîc tria aptiſsimè coniunguntur, nempe, vocatio, gloria ad quam vocamur, & via gloriæ.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

Vocatio eſt vniuerſalis, & fit per prædicationem Euangelij. Nam cum Deus miniſterio præconum verbi nos vocat, intus ſuo ſpiritu corda hominum tangit, vt aſſentiantur & credant verbo. Nam hæc eſt ordinaria adminiſtratio regni Chriſti, quòd velit verbum ſuum ſonare, & velit in verbo efficax eſſe. Quod ſi autem verbum non recipiatur ab homine, non Deo imputandum eſt, ſed hominis culpæ, qui ſe verbo opponit, & Spiritui ſancto reſiſtit proteruè.

Gloria ad quam vocamur, eſt fruitio Dei in omni æternitate, & opponitur ignominiæ Diabolorum & omnium damnatorum, quæ ignominia iuſtiſſima pœna eſt peccati. Hanc ſanè ignominiam nemo effugiet, niſi qui vocanti Deo obtemperauerit. Quòd autem hanc gloriam æternam fore dicit, eò pertinet, vt præſentibus ærumnis & temporali afflictioni opponamus infinitam gloriam, & quoties in hac vita aliquo malo premimur, conſolationem ex huius gloriæ cogitatione petamus, ſed hoc argumentum tractat Paulus copioſè ad Rom. 8.

Via ad gloriam eſt Ieſus Chriſtus, ideò ſub-

ſubiecit, In Chriſto Ieſu. Huc dictum Domini pertinet: Ego ſum via, veritas & vita. Scriptura teſtatur iuſticiam, id eſt, legis obedientiam, eſſe viam ad uitam, adeoque gloriam æternam. Ita enim ait Dominus: Si vis ad vitam ingredi, ſerua mandata. Et Moſes ait: Qui fecerit ea, viuet in eis. Hoc eſſe veriſſimum omnino fatendum eſt. Chriſtus enim mentiri aut fallere nequit. Verùm quia hanc iuſticiam ipſi non habemus, venit Chriſtus in mundum, ad quem confugiendum eſt, vt hanc ipſam legis iuſticiam conſequamur. Quomodo autem id fiat, docet Paulus his verbis: Chriſtus eſt finis legis in iuſticiam omni credenti. Finis ergo legis eſt iuſtificare eos, qui eam obſeruant, quò iuſtificati vitam ingrediantur & gloriam. Verùm quo minus hoc aſſequatur lex, non impedit vlla legis impotentia, ſed noſtræ carnis vicioſitas, cui ita demum medetur Chriſtus, vt iuſticia legis, quam ipſe fecit, gratis nobis credentibus imputata, finem legis conſequamur, qui Chriſtus, quoniam pro nobis legem impleuit, factus eſt nobis iuſticia, adeoq; via ad vitam & ęternam gloriam.

Cum addit, Paululum afflictos, idem

 docet,

docet, quod Paulus cum ait, afflictiones huius vitæ non ſunt condignæ ad futuram gloriam, quæ nobis reuelabitur. Hæc proinde collatio præſentium ærumnarum & æternæ gloriæ nos in quibuſuis ærumnis & calamitatibus erigere debet.

Cum ſubiungit, Ipſe vos abſolutos reddat, confirmet, corroboret &c. ſignificat quanta ſit noſtra imbecillitas in ferenda cruce, & quòd oporteat ad hunc Deum precibus confugere, vt opus quod in nobis incepit, ipſe ad conſummationem perducat.

Claudit votum doxologia, cum inquit, Gloria & imperium in ſecula ſeculorum, Amen. Hîc notemus, ꝙ quoties in mentionem beneficiorũ Dei inciderimus, vt erumpamus in gratiarum actionem, qua agnoſcimus beneficia Dei, qua palam confitemur largitorem, quaq́ gratitudinem reddimus Deo per Ieſum Chriſtum.

Per Syluanum uobis fidelem fratrem (ut arbitror) paucis ſcripſi, adhortans uos & teſtificans, hanc eſſe ueram gratiam, in qua ſtatis.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

Cur hanc Epiſtolam Petrus diſperſis Iudæis ſcripſerit, breuiſſimè oſtendit, & duas potiſſimùm cauſas adfert. Vnam, vt adhortaretur Iudæos ad ſanctificationem ſpiritus, & ad alia officia Chriſtianis digna, conſolareturq́ preſſos cruce in hoc mundo. Alterum, vt ſuo comprobaret teſtimonio veram eſſe gratiam in qua ſtarent, hoc eſt, verum eſſe Euangelium CHRISTI, quod à Paulo & alijs didicerant.

Hinc apparet, quòd fuerint, qui mouerent quæſtionem de doctrina Euangelij, qui de Petro gloriarentur, & Pauli doctrinam aſpernarentur, propter abolitam Circumciſionem & ritus Moſaicos. Et rurſus, qui Paulum tuerentur tanquam verum Apoſtolum Ieſu Chriſti. Huic controuerſiæ occurrit Petrus, & teſtatur veram eſſe & ſinceram Euangelij doctrinam, quam didicerant. Hinc nos monemur, noſtra comprobatione confirmare conſcientias rectè doctas, ne opionum varietate turbentur, atq; ita rurſus gratia excidant.

Salutat uos ea, quæ eſt Babylone

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

Ione uobiſcum electa Eccleſia, & Marcus filius meus.

Papiſtæ, qui Babylonem Romam interpretantur, nullo fundamento nituntur. Quare illorum commentum repudio, & Babylonem propriè accipio pro illa celebri Aſſyriæ vrbe primæ Monarchiæ metropoli, vbi Petrus Iudæos docuit & alios. Dicitur autem Eccleſia electa, reſpectu prophanorum hominum, qui Satanæ obſequuntur, & quia eſt ſingulare peculium Dei, quo maximè delectatur.

Salutate alij alios caritatis oſculo.

Oſculum ab inferiori exhibitum reuerentiæ & obedientiæ, à pari concordiæ ac mutui amoris ſymbolum eſt. Paulus addit ſanctum, vt opponatur impudico oſculo, quod ſuauium appellant.

Pax uobis omnibus, qui eſtis in Ieſu Chriſto.

Clauſula fauſtæ imprecationis eſt, quę ſummam beneficiorum Chriſti erga Eccleſiam vno pacis nomine complectitur.

Eſt

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

Eſt enim pax hominis cum Deo, ſummum bonum hominis, & eſt mutuus conſenſus Dei & hominis: Dei quidem recipientis hominem in gratiam propter filium: Hominis verò fide accipientis oblatam gratiam, & promittentis in poſterum gratitudinem in tota vita.

ARGVMENTVM
IN POSTERIOREM
DIVI PETRI EPISTOLAM.

HAec poſterior diui Petri Epiſtola, quam iam ſenex & morti vicinus ſcripſit, tota parænetica eſt. Hortatur enim Primum, ad ſanctificationem. Deinde, ad conſtantiam de doctrinæ certitudine, quæ ſanctificationis fundamentum eſt. Nam, cum videret pius animarum paſtor multorum mores emendatione indigere, & proſpiceret multos fore, qui religionis Chriſtianæ dogmata in dubium eſſent reuocaturi, ſui muneris eſſe putauit iſtis malis, quantum quidem fieri potuit, occurrere, ne vel morum vicio, vel doctrinæ corrupte-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

ruptelis, poſt ſuam mortem Eccleſia Chriſti ex gentibus collecta vaſtaretur. Hæc de argumento, occaſione & fine huius Epiſtolæ ſint dicta. Iam de tractationis methodo nonnulla adijciemus.

Poſt Epigrapham pijſſimum votum ſubiungit, videlicet, vt ipſis gentibus multiplicetur gratia Dei & pax, idq; per cognitionem Ieſu Chriſti. Huius cognitionis finem cum diceret eſſe ſanctificationem noſtri, oportunè inde primam exhortationem infert ad ſanctificationem, cuius fructum pulcerrima gradatione deſcribit. Hæc ſanctificatio, cum non ſolum quantum quiſq; in cognitione Chriſti profecerit oſtendit, verum etiam ea tanquam fundamento nititur, inde ad exhortationem ſecundam tranſit, nimirum, vt gentes ad Deum conuerſæ, ſtudeant ſuos animos ita doctrinæ certitudine confirmare, ne ſubintroeuntibus aliquando ſeductoribus, confeſſionem abijciant. Nam quemadmodum in populo Dei olim fuerunt pſeudoprophetæ: Ita prædicit fore, vt Eccleſia non ſit futura immunis à falſis doctoribus, verùm, vt diligentius ſibi caueant fideles, proponit Apoſtolus tum impietatis pœnam, tum pietatis præmium. Præ-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

terea, quia multi eo tempore, religionem Chriſtianam in dubium vocabant, propterea quòd aduentus Domini ad iudicium differretur, iſtum errorem confutat. Ac tandem Epiſtolam exhortationis vtriuſq; repetitione claudit.

PRIMVM CAPVT.

SVMMA PRIMI CAPITIS.

VT ad ſanctificationem vitæ: ita ad conſtantiam in doctrina hortatur.

ORDO ET PARTES CAPITIS PRIMI.

HVius capitis ſunt quatuor partes, quarum Prima eſt epigrapha. Secunda, ſalutatio ſeu votum, ſeu fauſta imprecatio ratione amplificata. Tertia, exhortatio ad ſanctificationem. Quarta, exhortatio ad confirmandos animos de doctrinæ Chriſtianæ certitudine. Vtraq; exhortatio ſuis quibuſdam rationibus fulcitur ac munitur.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

EXEGESIS PRIMI CAPITIS, CVM OBSERVAtione *doctrinarum.*

Simon Petrus ſeruus & Apoſtolus Ieſu Chriſti ijs, qui æquè precioſam nobiſcum ſortiti ſunt fidem, in iuſticia Dei noſtri & ſaluatoris Ieſu Chriſti.

Hæc Epigrapha & autorem ſcriptionis indicat, & quibusnam ſit ſcripta hæc Epiſtola oſtendit. Autor ſcriptionis eſt Petrus Apoſtolus. De quo vide ea, quæ in priori eius Epiſtola annotauimus. Illi autem, quibus ſcribit Apoſtolus, ſunt gentes ad fidem Chriſti conuerſæ, quas pulcerrima periphraſi deſignat, cum ait: Qui æquè precioſam ſeu æqualem dignitate nobiſcum ſortiti ſunt fidem in iuſticia &c. Hæc collatio Iudæorum & Gentium eſt, quorum fidem pronunciat æquè precioſam, Idq́ in iuſticia Dei noſtri & ſaluatoris Ieſu Chriſti, hoc eſt, ſortiti ſunt fidem, qua iuſti ſunt, idq́ non ſua, ſed Chriſti ſaluatoris iuſticia. Nam iuſticia, quæ Chriſti pro-

pria

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

pria eſt, credentibus imputatur, vt Legis damnatoriæ ſententiæ non ſubijciantur. Huc illud Pauli pertinet: Chriſtus eſt finis legis, in iuſticiam omni credenti, hoc eſt, omnis qui credit, habet quod Lex requirit, nempe iuſticiam, cui vita æterna propoſita eſt.

Obſerua primum hoc loco exæquationem Iudæorum & Gentium. Deinde, fidem in omnibus credentibus æquè precioſam eſſe, quod quidem non ad fidei menſuram, ſed ad eius ſubiectum referendum eſt, videlicet, ad iuſticiam Chriſti ſaluatoris, quæ omnibus credentibus ex æquo imputatur. Fidem habuit Iairus, habuit & fidem Syrophœniſſa, ęquè quidem precioſam vterque, ſed menſuram non æqualem. Tertiò obſeruetur hoc loco illuſtre teſtimonium diuinitatis Chriſti, qui hîc & Deus noſter, & ſaluator dicitur. Nam cum vnicus ſit articulus in græco textu, neceſſe eſt, vt coniunctim hæc legantur, τοῦ θεοῦ ἡμῶν καὶ σωτῆρος ἰησοῦ χριστοῦ.

Gratia uobis & pax multiplicetur, per agnitionem Dei &

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

Domini noſtri Ieſu Chriſti.

Vt in epiſtolis fieri ſolet, orditur Apoſtolus à ſalutatione, & optat ijs, quibus ſcribit, gratiam & pacem, idq́ per agnitionem Dei & Ieſu Chriſti domini noſtri. Hoc votum duo continet. Primum, quænam ſit ſumma beneficiorum Euangelij oſtendit, videlicet, gratia & pax à Deo per Ieſum Chriſtum. Alterum, quòd iſta beneficia contingant per agnitionem Ieſu Chriſti. Nam, qui non credit in Filium, ira Dei manet ſuper eum.

Quòd omnia nobis diuina eius potentia, quæ ad uitam & pietatem requiruntur, donauerit, per cognitionem eius, qui nos uocauit per gloriam & uirtutem.

Voti confirmatio ex anteà præſtitis beneficijs. Chriſtus diuina ſua potentia iam largitus eſt nobis, quæ ad vitam & pietatem requiruntur. Ideo bonam ſpem habeo, vt idem eadem bona multiplicet & augeat. Eſt enim optima conſequentia ab incoa-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

incoatione ad perfectionem in operibus Dei. Nam Deus eſt immutabilis.

Auguſtinus ponit tres rerum ordines. Quædam res mutantur per tempora & per loca, quædam per tempora tantum, non autem per loca, quædam neq; per tempora, neq; per loca. In tertio ordine eſt Deus, qui neq; per loca neq; per tempora mutatur. Quomodo autem hæc Chriſtus donauerit, explicat cum ait: Per agnitionem illius, qui vocauit nos, id eſt, Dei patris, ad quem per Chriſtum ducimur. Qui videt me, ait Dominus, videt & patrem meum. Porrò, modum vocationis addit cum inquit: Per gloriam & virtutem. Quam autem gloriam & virtutem intelligat Apoſtolus, explicatur infrà in hoc ipſo capite. Nequaquam ſunt hæc intelligenda de gloria & hominum virtute, ſed de Chriſti gloria & virtute. Chriſtus ſuæ gloriæ accepit teſtimonium, delata ad ipſum patris voce: Hic eſt Filius meus dilectus, per quem placatus ſum, hunc audite. Hæc gloria ſe in Chriſto multis virtutibus & ſtupendis miraculis conſpiciendam præbuit. Per hanc gloriam & virtutem ſumus vocati. Quia per ea diui-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

nitas Chriſti, officium eiuſdem, & Euangelij certitudo obſignata ſunt. Qui in gloriam & virtutem vertunt, non tam quid Apoſtolus dicat, quàm quod ipſis videatur ſequuntur. Totus enim contextus atque verborum vis, meæ ſuffragatur interpretationi.

Cæterùm, hæc pericopa multa continet. Primum enim teſtimonium habet de Chriſti diuinitate. Deinde oſtendit, quòd à Chriſto nobis omnia, quæ ad vitam & pietatem requiruntur, donentur. Tertio monſtrat, quò nos ſuo verbo ducat Chriſtus, nempe ad ſuum Patrem, vt illum agnoſcamus. Hæc, inquit, eſt vita æterna, vt te agnoſcant verum Deum, & quem miſiſti Ieſum Chriſtum. Quarto indicat, quòd hæc ductio ad Patrem, fiat per prædicationem Euangelij, quę gloriam & virtutem Chriſti nobis conſpicienda proponit.

Per quæ maxima nobis & precioſa donata ſunt promiſſa, ut per hæc fieretis diuinæ conſortes naturæ, ubi refugeritis à

cor-

corruptione, quæ in mundo eſt per concupiſcentiam.

Dixit eos, quibus ſcribit, vocatos per gloriam & virtutem Chriſti. Iam exponit quid vocatis per gloriam & virtutem Chriſti donatum ſit, nimirum, ſanctificationis ſpiritus, cuius præſenti virtute regeneramur & ſanctificamur. Nam, quòd dicit, eos fieri conſortes diuinæ naturæ, vbi aufugerint à concupiſcentia mundana, periphraſis eſt regenerationis ſeu ſanctificationis. Cuius partes duas hîc facit, videlicet fugam mũdanæ concupiſcentiæ, & participationem diuinæ naturæ, hoc eſt, viuificationem, quæ fit virtute ſpiritus Chriſti, habitantis in nobis. Obſeruandum autem eſt, quòd Petrus diſertè loquatur de dono, quod Paulus à gratia diſtinguit ad Romanos 5. vbi in hunc modum loquitur: Gratia Dei & donum per gratiam erga vnum hominem Ieſum Chriſtum, in multos ſuperabundauit. Hîc Paulus duas res complectitur, videlicet gratiam & donum. Gratia eſt gratuita remiſſio peccatorum, & acceptatio perſonæ coram Deo. Donum eſt diuina præſentia in nobis, ex qua concipitur plena conſolatio,

quia incoatur æterna vita per ſanctificationem noſtri. Hæc duo teſtatur Paulus nos habere, non ex noſtris meritis, ſed ex Chriſti gratia.

Obſeruanda eſt hîc metonymia vſitatiſſima in ſcripturis, qua cauſæ nomen effectui tribuitur. Vocat enim hîc diuinam naturam, id quod efficit diuina præſentia in nobis, id eſt, conformitatem noſtri cum Deo, ſeu imaginem Dei, quæ in nobis reformatur per diuinam præſentiam in nobis. Hic ergo ſcopus eſt prædicationis Euangelij, vt paulatim conformes Deo reddamur, & trāſformemur ad imaginem eius, quantum quidem modulus noſter ferre poteſt. Qui igitur peccatis & mundanis concupiſcentijs indulget, non ſine contumelia Dei, de Euangelio gloriatur.

Atq; in hoc ipſum omne ſtudium applicantes ſubminiſtrate in fide ueſtra uirtutem, in uirtute autem ſcientiam, in ſcientia uerò temperantiam, in temperantia autem patientiam, in pa-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

tientia uerò pietatem, in pietate autem fraternum amorem, in fraterno uerò amore caritatem.

Hæc prior exhortatio eſt, qua Apoſtolus exhortatur gentes conuerſas, vt ſanctificationi ſtudeant. Ad hoc ipſum, inquit, omne ſtudium applicantes, ſcilicet, vt renunciatis concupiſcentijs, conſortes reddamini diuinæ naturæ. Quod cum ſit, fides ſuos germanos fructus profert, qui ſunt, virtutes, has, vt genus ſequentium proponit, per quas intelligit ſanctos & honeſtos mores, quorum fons eſt fides. Scientia (hæc moderatur actiones virtutis) Temperantia (hæc moderatrix eſt cibi & potus, aliarumq́ appetitionum.) Patientia ſeu tollerantia, (qua perſiſtimus ſub mole ærumnarum & perſecutionum, ne fracti animo confeſſionem abijciamus.) Pietas (hanc ideo ſubiecit tollerantiæ, vt eius ſit rectrix.) Fraternus amor (hic complectitur eiuſdem fidei domeſticos.) Caritas, (hæc ſe etiam ad alios homines extendit, vt hoſtes quoque complectatur.) Hæ virtutes germani fidei fructus ſunt.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

In gradatione hac non tam rerum conſecutio, quam earundem neceſſaria cum fide connexio ſpectanda eſt. Porrò virtutes, quarum genitrix eſt fides, hoc pacto diſtingui poſſunt. Homo fidelis & ad Deum ipſum, & ad ſe ipſum, & ad proximum, & ad res alias reſpectum habere debet. Cum Deum reſpicit, ex fide pietatem, qua totus cultus primæ tabulæ intelligitur, promit. Cum ſe ipſum intuetur, ex fide ſanctificationi animi & corporis ſtudet, ſatagitq; ea, quæ officij ſui ſunt haud fraudulenter præſtare. Cum ſe ad proximum ſuum conuertit, ex fide fraternum amorem erga domeſticos fidei, & caritatem erga omnes homines producit. Deniq; cum res alias contemplatur, vel in agendo verſatur per prudentiam, vel in vſu rerum occupatur per temperantiam, vel in ferendis aduerſis perſiſtit per patientiam, vel in expectandis promiſſis perſeuerat per ſpem, quę non confundit. Hæc omnia ex fide pius profert animus.

Hic locus Petri monet, ne Dei gratiæ deſimus. Huc illud ad Hebræos 12. Proſpicientes, ne quis deſit gratiæ Dei. Et illud Pauli: Commonefacio te, vt exuſcites donum,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

num, quod in te eſt. Poſtquam enim renati ſumus, non ſumus ſtipites aut trunci, ſed viua Chriſti membra, in quibus ſpiritus Dei eſt efficax, vt iam poſſimus aliquam obedientiam Deo præſtare, quæ illi eſt accepta propter Ieſum Chriſtum, per quem placemus Deo. Non enim amplius voluntas captiua tenetur ſub ſeruitute peccati, ſed per ſpiritum Chriſti manumiſſa eſt, vt & quæ recta ſunt mens intelligat, & voluntas ſanata ſtudeat Deo obedientiam præſtare, atq; adeo vires ipſæ omnes interiores & exteriores diuinitus adiutæ non fruſtra conentur.

Hæc cum uobis adſint & exuberent, haud ocioſos nec infructuoſos conſtituunt in Domini noſtri Ieſu Chriſti cognitione.

Ratio exhortationis ab effectis virtutum, quæ cum fide coniunctæ ſunt, quæ effecta manifeſta indicia ſunt efficacis cognitionis Chriſti, ac ſi dicat: Virtutes quas enumeraui cum fidei adſint, indicant Chriſti cognitionem non eſſe ocioſam & infructuoſam in uobis. Nam, cum Chriſti co-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

gnitio viua & efficax exiſtit, fieri non poteſt, vt quis verè ea præditus dicatur, qui fructus germanos fidei non habeat adiunctos. Cum hac Petri ſententia conuenit precatio Chriſti Iohan:17. Sanctifica eos in veritate, ſermo tuus veritas eſt. Hîc non quærit ocioſam veritatis cognitionem, ſed actuoſam & fructuoſam, vt quæ veram ſanctificationem habeat ſibi coniunctam. Item precatio Dauidis Pſalm: 86. Doce me Domine viam tuam, & ingrediar in veritate, vnias cor meum, vt timeat nomen tuum.

Obſeruetur hic locus, qui docet inanem eſſe fidem, & vanam Chriſti cognitionis iactationem, vbi vera pietas & vita non relucet. Deinde obſeruetur etiam, quòd Chriſtianæ virtutis indies magis magisq; exuberare debeant.

Cum enim hæc non adſint, cœcus eſt, manu palpans, oblitus ſeſe â ueteribus peccatis ſuis purgatum fuiſſe.

Aetiologia à conſequentibus contrariorum. Poteſt autem hæc ætiologia illu-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

ſtrari hac antitheſi. Quemadmodum Chriſti cognitio eſt veluti lux quædam, quæ non ſinit nos in tenebris peccatorum amplius aberrare, & eius ignoratio caligo quædam eſt, qua inuoluimur in peccatorum tenebris: Ita vbi germani fructus fidei apparent, teſtantur homines in luce Euangelij ambulare. Contrà autem, vbi huiuſmodi fructus deſunt, manifeſtum iudicium eſt, homines extra Euangelij lucem, in tenebris cæcutire, adeoq; oblitos eſſe purgationis ſuæ à veteribus peccatis. Hoc ergo loco obſeruemus, nõ ſolũ inaniter de fide & Euangelio gloriari eos, quorum vita non mutatur in melius ad prædicationem Euangelij, verum etiam quòd ipſis quoq; tribuatur cœcitas & obliuio. Cœcitas quidem, quòd non proſpiciant viam, per quam eundum ſit, vtut de ſua perſpicacia glorientur. Obliuio verò, quòd non cogitent, cur Chriſti ſanguine à peccato ſint purgati, & quòd non meminerint, ſe per Euangelium ad ſanctificationem vocatos eſſe. Vnde Paulus 1. Theſſ. 4. Hæc eſt voluntas Dei, ſanctificatio veſtra. Hinc proinde perſpicuum eſt, quàm ſint neceſſaria bona opera in conuerſis.

Qua-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

Quapropter fratres magis ſtudete uocationem & electionem ueſtram firmam facere.

Hæc altera eſt huius capitis exhortatio, quam ex priori infert Apoſtolus. Quemadmodum virtutes Chriſtianæ, quas recitauit, oſtendunt haud ocioſam eſſe in hominibus & infructuoſam cognitionem Chriſti: Ita, quò firmior eſt cognitio Chriſti, eò eſt etiam virtutis ſtudium & pietatis exercitium plenius atq; perfectius, eſt enim hoc illius effectus. Quarè hortatur Apoſtolus, vt ſtudeamus firmam efficere vocationem & electionem noſtram, quod ſanè ad certitudinem doctrinæ referendum eſſe docet loci περίστασις, & huius exhortationis confirmatio. Senſus eſt igitur, ſtudete vt certi & firmi ſitis in doctrina religionis Chriſtianæ, ad quam vocati eſtis, adeoq; electi, modò Euangelio prædicato fidẽ adhibueritis. Vult itaq; Petrus, vt pij quotidie magis magiſq; abundent in cognitione Chriſti, confirmenturq; de religionis Chriſtianæ doctrinæ certitudine. Commendatur proinde hic ſerium ſcripturæ ſacræ ſtudium, & diligens

ligens

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

ligens cauſarum certitudinis immotæ verbi Dei meditatio, cum perpetua inuocatione, Ne vel Satanas, vel ſophiſtæ, vel infinita turba hoſtium Euãgelij, vel etiam propria caro nos à fonte ſalutis abducat, quod ſanè multis (proh dolor) omnibus ætatibus contigit, in illorum certiſſimam damnationem.

Quòd autem in nonnullis exemplaribus interſeritur, Per bona opera, omnino ex margine in textum irrepſerat, quod non dico, vt ſententiam ipſam improbem. Nam bona opera ſunt veluti ſenſus quidam externus, internæ pietatis & fidei. Nam quod intus in animo latet, apparet in actionibus externis, quò enim magis ſe proferunt pietatis fructus, eò maiorem cognitionem Chriſti & firmiorem eſſe neceſſe eſt, & contra. Quarè Paulus optat Philippenſibus, vt magis magisq; abundent in cognitione & omni ſenſu. Sententiam itaq; veteris interpretis non improbo, ſed dico hîc potius fieri mentionem doctrinæ quàm operum, quæ doctrina cum firma & immota mentibus inſideat, nequaquam infructuoſa eſſe poteſt.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

Hæc enim ſi feceritis, non labemini unquam.

Ratio exhortationis ab vtili. Quò firmior eſt cognitio Chriſti, eò eſt certior ſalus & conſtantior vita. Facit enim firma Chriſti cognitio, vt immoti in fundamento perſiſtamus, & Chriſto innitentes non labamur in recto curſu ad propoſitam metam vitæ æternæ. Contingit autem lapſus dupliciter, videlicet in doctrina & moribus. Vtrumq; lapſum impedit firmata Chriſti cognitio.

Sic abundè ſubminiſtrabitur uobis introitus in æternum regnum Domini noſtri & ſaluatoris Ieſu Chriſti.

Rationis redditio eſt. Affirmat enim nequaquam labi poſſe eos, qui certam & immotam Chriſti cognitionem retinent. Nam ĳs ſuppeditatur rectus in æternum regnum introitus, idq; per Ieſum Chriſtum, qui ſolus via in æternum regnum exiſtit.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

exiſtit. Quarè & ipſius regnum iure dicitur.

Quapropter haud negligam uos ſemper commonefacere de his, etſi periti & confirmati eſtis in præſenti ueritate.

Occupatio eſt. Quia poterant fortè gentes conuerſæ dicere, ſe benè edoctas eſſe in ueritate, id eſt, in Chriſti cognitione ſeu Euangelio, atq; adeò confirmatos eſſe, vt lapſum à doctrina non pertimeſcerent. Apoſtolus fatetur id quidem verum eſſe, nihilominus tamen officium ſuum eſſe affirmat, vt ſæpius imò ſemper ipſos de eadem re commonefaciat. Hoc exemplum & nos, qui in ſcholis & in templis religionem docemus, inuitemur.

Iuſtum enim arbitror, quàm diu ſum in hoc tabernaculo, excitare uos per commonefactionem, cum ſcio breui futurum, ut deponam hoc tabernaculū meum, ſicut & Dominus noſter Ie-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

ſus Chriſtus indicauit mihi, ſed & ſtudebo, ut uos poſt exitum meum horum mentionem facere poſſitis.

Triplicem rationem reddit, cur peritos & confirmatos in veritate commonefaciat. Prima eſt, quod hoc requirat officij eius ratio. Iuſtum eſt enim debitum officium præſtare. Secunda, quòd breui hanc ærumnoſam vitam morte, id eſt, tranſitu ab his miſerijs ad beatitudinem, ſit commutaturus. Debet igitur fugacitas huius vitæ inſtar calcaris cuiuſdam eſſe, ad fideliter ſtrenueq́ faciendum officium. Tertia, vt ipſi plenius edocti & ſæpius admoniti poſſint horum mentionem facere poſt Apoſtoli exitum. Hæc & nos commonefacere oportet, vt non ſolum curam habeamus Eccleſiæ, dum adhuc ſuperſtites ſumus, verum etiam vt poſteritati conſulamus: quò perpetuò conſeruetur doctrinæ puritas. Hoc fuiſſe ſtudium Prophetarum & Apoſtolorum patet ex illorum monumentis.

Porrò tabernaculum, ſuum corpus appellat, quo ſignificatur imbecillitas ſtructuræ

cturæ huius corporis, caduca conditio & migratio. Huic tabernaculo opponitur ædificium firmum & ſtabile, quale futurum eſt corpus noſtrum, vbi immortalitate donati fuerimus. Vide 2. Corinth: 5.

Non enim argutè excogitatas fabulas ſecuti, notam uobis fecimus domini noſtri Ieſu Chriſti uirtutem & aduentum, ſed ſpectatores facti magnificentiæ illius.

Confirmatio eſt veritatis Euangelicæ, in qua eos paulò anteà confirmatos dixerat. Opponit autem argutis fabulis ad fallendum excogitatis, veritatem, affirmatq; ſe verè notam feciſſe ijs domini noſtri Ieſu Chriſti virtutem & aduentum, vt qui ſuis oculis aſpexerit magnificentiam & maieſtatem Chriſti in monte.

Accepit enim à Deo patre honorem & gloriam, uoce ad eum delata huiuſmodi magnifica glo

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

ria: hic eſt Filius meus dilectus in quo mihi complacui.

Vnum ex præcipuis teſtimonijs de gloria Chriſti in medium adducit Apoſtolus, vt veritatem Euangelij eodem ſuffulciat, quò ſtet immota. De hoc gloriæ Chriſti teſtimonio ſcribitur Matth: 17. Nam poſtquam Chriſtus ſe & doctrina & miraculis verum eſſe Meſſiam comprobaſſet, acceſſit & hoc teſtimonium Patris in monte, quemadmodum anteà in Baptiſmo, qui teſtatus eſt propria voce, hunc Ieſum ſuum dilectum Filium eſſe, in quo ſibi complacuit. Ita enim ait Pater: Hic eſt Filius meus dilectus, in quo mihi complacui, ſeu per quem ſum placatus, Hunc audite. Hæc concio ſummam Euangelij continet, & quatuor partibus abſoluitur, quarum Prima eſt, de perſona Chriſti. Secunda, de differentia inter hunc filium Dei, & alios qui adoptantur. Tertia, de beneficijs huius filij Dei erga genus humanum. Quarta, de modo applicationis beneficiorum Dei.

De perſona ita ait: Hic eſt Filius meus. His verbis tria inſinuantur. Primum, quòd

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

quòd hæc perſona ſit Deus, vt quæ natura ſit filius Dei. Deinde, quòd hæc perſona ſit verus homo. Loquitur enim hîc pater de Ieſu Mariæ filio. Tertium, quòd hic Deus & Homo ſit vna perſona in duabus naturis ſubſiſtens.

Ex his fides noſtra Primum colligit hunc Ieſum potentiorem eſſe Satana, adeoque poſſe efficere omnia, quæ vult. Vult autem omnia, quæ promittit, quia Deus eſt. Deinde, hinc alitur fiducia in Mediatorem, quia eſt nobis naturæ ſocietate coniunctus, natus ex ſemine Dauid, vt Paulus loquitur, ſecundum carnem. Vult ergo reuera noſtram ſalutem, vt qui noſtræ naturæ ſit particeps. Præterea fides hinc æſtimabit precium paſſionis & obedientiæ Chriſti in ipſius ſanctiſſima humanitate. Nam ex vnione hypoſtatica, diuinæ & humanæ naturæ in vno Chriſto pendet precium & æſtimatio omnium paſſionum & operum Chriſti. Eſt proinde mors Ieſu Chriſti ſufficiens λύτρον pro redemtione noſtri, quia eſt mors hominis, qui eſt Deus, eſt & obedientia Chriſti ſufficiens iuſticia, in ſalutem omnibus credentibus, quia eſt obedientia hominis, qui eſt Deus.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

Differentia inter hunc filium Dei & adoptiuos hac voce ſignificatur, Dilectus. Eſt enim hic Patri dilectus in ſe & propter ſe. Quia natura eſt filius. Fideles autem omnes, qui filij Dei dicuntur, ſunt quidem dilecti, ſed in illo & propter illum, quia adoptionis ſunt filij.

Beneficia huius filij Dei erga genus humanum, hac voce Patris ſignificantur: In quo mihi benè complacui, ſeu potius, in quo placatus ſum. Vt enim ſine Chriſto Deus nobis iraſcitur: Ita per Chriſtum Deus nobis reconciliatur & adoptat nos in filios. Erat, inquit Paulus, Deus in Chriſto, mundum ſibi reconcilians. Item, Eum qui non nouit peccatum, fecit peccatum, vt nos fieremus iuſticia Dei in ipſo.

Modus applicationis beneficiorum Chriſti ſignificatur mandato Dei dicentis: Hunc audite. Nam, qui hunc audiuerit & crediderit, ſaluus erit. Fides enim quæ eſt ex auditu, inducit hominem in poſſeſſionem beneficiorum Chriſti. Quia autem hoc mandatum obligat homines omnes ad obedientiam, vult reuera Deus omnium hominum ſalutem, ſed per Chriſtum.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

ſtum. Nam qui hunc Chriſtum non audiuerit, ſed contumaciter eius Euangelium contemſerit, æternùm peribit, non conſilio creantis Dei, Sed ſuapte culpa, quia dextram Dei, hoc eſt, Ieſum Chriſtum, ſibi porrectam apprehendere noluit.

Et hanc uocem nos audiuimus de cœlo delatam, cùm eſſemus unà cum eo in monte ſancto.

Petrus de ſe ipſo, Iohanne & Iacobo loquitur. Hi enim tres fuerunt cum Chriſto in monte, cum ibi transformaretur, & exhiberet ſpecimen ſuæ magnificentiæ & gloriæ, idq; ideò factum eſt, vt poſt reſurrectionem Chriſti à mortuis huius magnificentiæ Chriſti teſtes eſſent. Quòd autem in monte cum Chriſto fuerint præſentes Helias & Moſes, cum quibus & diſcipuli Domini aderant, ſignificat, quòd vt Moſes adeoq; Prophetæ omnes vaticinati fuerint de Chriſto venturo: Ita diſcipuli ipſius forent teſtes exhibiti Chriſti, atq; ita vnus Chriſtus ſcopus eſt Moſis, Prophetarum omnium & Apoſtolorum.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

Et habemus firmiorem ſermonem propheticum, cui rectè facitis attendentes, uelut lucernæ ſplendenti in obſcuro loco, uſq; dum dies illuceſcat, & Lucifer exoriatur in cordibus ueſtris.

Aliud teſtimonium adfert Apoſtolus de certitudine doctrinæ Euangelicæ, videlicet Propheticum ſermonem. Omnes enim Prophetæ de Chriſto vaticinati ſunt, & fuerunt interpretes primæ promiſſionis: Semen mulieris conteret caput ſerpentis.

Cum autem hîc pronunciat, Propheticum ſermonem firmiorem, ſcilicet Euangelio, per Apoſtolos prædicato, nõ ita accipiendum eſt, quòd propheticus ſermo per ſe ſit Euangelio per Apoſtolos annunciato firmior, ſed ita loquitur Apoſtolus hominum reſpectu, quib. ſcribit, apud quos doctrina Prophetarum abſq; omni controuerſia habebatur certiſſima. Quarè, cum viderent gentes conuerſæ Euangelium per Apoſtolos prædicatum, cum Moſis & Prophetarum doctrina conuenire, libentius

tius illud amplexi ſunt. Vult ergo Petrus, vt intueamur conſenſum Moſis & Prophetarum, & inde noſtros animos confirmemus, ne dimoueamur à cognitione Chriſti, quæ nobis in ſcriptis Propheticis & Apoſtolicis commendatur. Hoc ſtudium laudatur Actorum 17. in Bereenſibus, de quibus ita ait Lucas: Fuerunt autem iſti generoſiores Theſſalonicenſibus, vt qui receperint ſermonem cum omni alacritate, quotidie ſcrutantes ſcripturas, an hæc ita ſe haberent. Multi igitur crediderunt ex ijs, & græcæ mulieres honeſtæ, & viri non pauci. Cum ergo hîc Petrus, imo potius Spiritus ſanctus per os Petri commendet nobis Prophetarum lectionem, noſtri profectò officij erit Spiritui ſancto morem gerere.

Obſeruetur præterea hîc pulcerrima collatio temporis promiſſi Chriſti ſub Prophetis, & temporis exhibiti. Deinde collatio doctrinæ Propheticæ & Apoſtolicæ. Tempus promiſſi Chriſti comparatur nocti obſcuræ, cuius veluti ſtellulæ quædam fuerunt Propheticæ conciones de Chriſto, ſed tempus exhibiti Chriſti confertur claro diei, in quo Sol clariſſimè lucet. Vt enim doctrina Prophetica tan-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

quam lucerna ſplendens erat in nocte: Ita Euangelium veluti aurora quædam lucidiſſima, diem adeſſe adeoq; ipſum ſolem, videlicet Chriſtum, nunciat. Iſtius proinde Propheticæ lucernæ vſus erit, vt tantiſper ea vtamur, donec lucifer & plena Chriſti cognitio oriatur in cordibus noſtris, quæ ſanè meræ tenebræ ſunt ſine lucerna Prophetica & aurora Apoſtolica. Obſeruetur ergo hîc diſcrimen inter doctrinam Propheticam & Apoſtolicam: Quarum illa lucernæ: hæc lucifero comparatur. Sunt enim Apoſtoli clariores Prophetarum interpretes.

Sed illud primum noueritis, quòd nulla prophetia ſcripturæ ſit priuati impulſus. Non enim libidine hominis allata eſt olim prophetia, ſed ſpiritu Dei acti locuti ſunt ſancti Dei homines.

Hæc omnium maxima Propheticæ ſcripturę eſt commendatio, videlicet quòd prophetia non habeat homines autores, ſed Deum ipſum, cuius ſpiritu acti & impulſi locuti ſunt Prophetæ Dei.

Voca-

Vocabulum ἐπίλυσις ambiguum eſt apud græcos, nunc enim impetum ſeu impulſum, nunc interpretationem ſignificat. Verum antitheſis apertè indicat, quòd hîc pro impetu accipiatur, quo homines feruntur ſeu aguntur, ad aliquid dicendum ſeu agendum. Opponitur autem Spiritui ſancto, qui autor eſt prophetię, id quod oſtenditur ex tribus, videlicet, ex perpetuo Prophetarum conſenſu, ex prædictionum certitudine, ex ſtupendis miraculis, quibus veritas prophetiarum eſt obſignata. Huc accedit Chriſti & Apoſtolorum approbatio.

CAPVT SECVNDVM.

SVMMA CAPITIS SECVNDI.

QVemadmodum in veteri populo fuerunt falſi prophetæ, qui pœnas tandem ſuæ luerunt impietatis: Ita etiam in Eccleſia noui Teſtamenti falſi erunt doctores, quibus Deus non parcet, ſed vt

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

pios potenter eripiet: Ita falſos doctores cum ijs, qui ab ipſis ſeducuntur, iuſtè puniet.

ORDO ET PARTES CAPITIS SECVNDI.

PRimum prædicit fore falſos doctores in Eccleſia, ſicuti fuerunt in veteri populo, ſed hos ſuo tempore puniendos diuinitus, multis confirmat exemplis. Deinde, interpoſita conſolatione de liberatione piorum, longam attexit falſorum doctorum deſcriptionem. Tum de ijs agit, qui per falſos doctores ſeducuntur, quorum conditionem deteriorem fore, quàm erat ante conuerſionem, prædicit.

EXEGESIS CAPITIS SECVNDI, CVM OBSERVAtione doctrinarum.

Fuerunt autem & pſeudoprophetæ in populo, quemadmodum & inter uos erunt falſi doctores, qui introducent hæreſes perditionis. Etiam Dominum, qui ipſos redemit, abnegantes, accer-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

accerſentes ſibi ipſis celerem interitum, & multi ſequentur eorum exitia, per quos uia ueritatis blaſphemabitur, & in auaritia fictis ſermonibus uos negociabuntur, quibus damnatio iam olim non tardat, & quorum exitium non dormitat.

Hæc pericopa ſex membra habet de pſeudoprophetis ſeu falſis doctoribus, quorum ſingula ſuam doctrinam & admonitionem continent.

Primum itaq; membrum eſt prædictio, videlicet quòd quemadmodum in veteri populo, hoc eſt Iſraëlitico, ſtante adhuc republica Moſis, fuerunt varij pſeudoprophetæ: Ita ſint futuri in Eccleſia falſi doctores, quod etiam ipſe Dominus prædixit. Hîc primum Satanæ tyrannis cogitanda eſt, qui non ſinit Eccleſiam quietam eſſe, ſed ſemper eam conatur erronea turbare doctrina. Quemadmodum enim primos parentes noſtros in paradiſo ſophiſtica eſt adortus; ita etiam perpetuò

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

vſq; ad diem iudicij Eccleſiæ inſidiabitur. Quarè, noſtra refert Chriſto domino obtemperare, qui iubet vt caueamus nobis à falſis prophetis, vtq; vigilemus & oremus. Deinde, hoc vaticinio confutatur Staphilus, qui definit Eccleſiam cœtum eſſe hominum, in quo nullæ ſunt diuerſæ opiniones, nullæ ſectæ, nulla ſchiſmata, quæ eius opinio manifeſtiſſimè hoc Petri dicto refellitur. Præterea & Chriſtus prædixit fore, vt inimicus homo iaceret zizaniorum ſemina in agrum triticiferum, hoc eſt, ſpargeret hæreſes in Eccleſiam. Et Paulus Chriſti apoſtolus Corinthiacam Eccleſiam agnoſcit eſſe Chriſti Eccleſiam, in qua tamen non paucæ fuerunt ſectæ, Quemadmodùm videre eſt in Epiſtolis ad Corinthios ſcriptis. Adhæc admonemur, vt Iohannes etiam monet, vt diſcernamus ſpiritus, an à Deo ſint, caueamuſq; iuxta mandatum Chriſti à falſis Prophetis.

Secundum eſt indicatio ſtudij falſorum doctorum. Introducent, inquit, hæreſes perditionis: abnegabunt Dominum qui eos redemit: facient vt blaſphemetur via veritatis, hoc eſt, ſanctum Chriſti Euangelium.

Hære-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

Hæreſis, etſi medium vocabulum eſt, vt quod nunc in bonam, nunc in malam partem accipiatur, Tamen ſæpius vſu ſcripturæ, quia diſſentionem notat, in malam partem accipitur.

Eſt autem hæreſis ſelectio & defenſio alicuius erronei dogmatis, pugnantis cum fundamento, cum pertinacia coniuncta. Sunt ergo duo, quæ hæreſin faciunt, videlicet error cum fundamento pugnans, & pertinacia ſeu contumacia. Hinc Auguſtinus: Qui in Eccleſia Chriſti morbidum aliquid, id eſt, periculoſum prauumq́ ſapiunt, ſi correpti, vt ſanum rectumq́ ſapiant, reſiſtunt contumaciter, ſuaq́ peſtifera dogmata emendare nolunt, ſed defenſare perſiſtunt, hæretici ſunt & habentur in exercitibus inimicis. Ex hoc manifeſtum eſt diſcrimen inter ſimplicem errorem & hæreſin. Ille corrigibilis eſt per ſanam doctrinam, hæc pertinaciter reſiſtit & aduerſatur veritati.

Abnegatio domini tribus fit modis, videlicet, profeſſione, doctrina & moribus. Profeſſione abnegauerunt Dominum Turcæ, Iudæi, prophanæ gentes, quos Auguſtinus vno nomine Paganos appel-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

appellat, propterea quod non ſint milites in Eccleſia Chriſti arma ſumentes ſpiritualia, aduerſus Diabolum & eius membra. Doctrina abnegant Dominum, qui articulos fidei conuellunt, aut aliquam doctrinæ partem, quæ ad fundamentum pertinet, deprauant. Moribus abnegant Dominum, qui vel hypocriſi, vel ſuperſtitioſo cultu, vel Epicurea ſecuritate, vel prophanitate vitæ ipſum negant. Hi enim quod verbis profitentur factis abnegant, abominabiles & ad omne bonum opus reprobi.

Tertium eſt fructus hæreſeos, qui eſt multorum certus interitus. Multi, inquit, ſequentur eorum exitia. Nam non ſolum autores ſectarum peribunt, verum etiam qui ab illis in errorem ſeducuntur. Quemadmodum ſæpe Propheta Ezechiel indicat, & hîc Petrus clarè affirmat. Hoc pulcrè pingitur in exitio Datan, Chore & Abiron. Nam hi non ſoli, ſed omnes qui ijs adhæſerunt, hiatu terræ abſorpti ſunt. Intereſt igitur piorum omnium, vt ſumma cura ſibi caueant, ne hæreticorum impoſturis inuoluantur, atque ita cum ipſis, ſua culpa pereant.

Quar-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

Quartum, hæreſeos cauſa in hominibus malis eſt auaritia omnium malorum radix. Vocabulum, quo Apoſtolus vtitur eſt pleonexia, quæ & auaritiam ſignificat, & peculiariter eſt vitium ab inſolentia profectum, quo quis in re præcipuum quippiam habere appetit, vt in honoribus, in præmijs, in conſilijs. Breuiter, qui ſuperiores partes ſemper ſectantur πλεονέκται dicuntur.

Quintum, Modus indicatur, quo hæretici incautos fallere ſolent. Ita enim ait: Fictis ſermonibus eos negociabuntur. Per fictos ſermones aſtutè excogitatas fabulas intelligit, quibus vſi hæretici, hominibus tanquam pecoribus ad nundinationem abutentur. Qui hæc veriſſimè quadrare in Papatum non cernit, pluſquam cæcus eſt. Hac enim negociandi ratione infinitas opes cumulârunt, fumis & mendacijs aurum, argentum & prædia commutantes, in hac nundinatione primas tenet, qui mendaciter & impudenter ſe Simonis Petri ſucceſſorem iactitat. Obſeruetur itaque hoc loco grauiſſimum hoc vaticinium de nundinatione hac Papiſtica, quò magis confirmati Belluam iſtam Roma-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

nam fortiter contemnamus cum omnibus anathematis excommunicationibus & execrationibus.

Sextum, Eſt pœna, quam hæretici olim patientur. Quibus, inquit, damnatio iam olim non tardat, & quorum exitium non dormitat. Hoc ſextum membrum nonnullis exemplis illuſtrat Apoſtolus, quemadmodum in textu ſequitur.

Nam ſi Deus angelis, qui peccauerunt, non pepercit, ſed catenis caliginis in tartara detruſos tradidit, ad damnationem ſeruatos.

Exemplo confirmat puniendos hæreticos. Deus puniuit angelos peccantes. Ergo multò magis puniet homines hæreticos. Catenam caliginis vocat miſerrimam, & horribilis terroris plenam conditionem malorum ſpirituum, qui denſiſſima caligine quaſi catenis conſtricti ſeruantur in iudicium. Metaphora ſumta eſt à facinoroſis & damnatis, qui in carceris fœdore retinentur conſtricti, donec ad vltimum ſupplicium pertrahantur.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

Et priſco mundo non pepercit, ſed octauum Noë iuſticiæ præconem ſeruauit, diluuio in mundum impiorum inducto.

Alio exemplo confirmat hæreticos adeoque omnes impios puniendos. Hiſtoria, cuius hic meminit Petrus, legatur Geneſeos 7. Hæc verba, octauum Noë iuſticiæ præconem, diſtinctè intelligenda ſunt. Eſt enim ſenſus. Noë octauus, id eſt, ipſe Noë cum ſeptem aliis ſeruatus eſt à diluuio per arcam. Hic Noë fuit iuſticiæ præco, impletus ſpiritu Chriſti, dum ferè centum & viginti annos impios ſui temporis commonefaceret de ventura ſuper ipſos ira Dei, niſi reſipiſcerent.

Et ciuitates Sodomorum & Gomorræ in cinerem redactas ſubuerſione damnauit, fecitque ut eſſent exemplar eorum, qui impiè ſunt uicturi.

Hæc hiſtoria habetur Geneſ. 19. quæ

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

eſt teſtimonium iræ Dei aduerſus libidines, quas vt verè abominatur Deus: Ita ſeriò tandem puniet. Nam cùm has Sodomiticas libidines punit, non eſt dubium quin etiam ſit puniturus hæreticos, qui ſpirituale adulterium committunt, & multos ab amplexu Dei abſtrahunt. In hiſtoria de Sodoma & Gomorra peculiariter obſeruetur, quòd Dominus ab Abrahamo rogatus, voluiſſet propter decem iuſtos pepercisſe ciuitatibus iſtis. Vnde ſequitur, Deum multis malis haud raro parcere propter paucos bonos, qui ſuis precibus iram Dei auertunt. Cùm autem addit: Fecitq́; vt eſſent exemplar eorum, qui impiè eſſent victuri, Docet quòd omnes hiſtoriæ de calamitatibus hominum & pœnis peccatorum ſint nobis commonefactiones de imminentibus nobis propter peccata ſupplicijs, niſi maturè reſipiſcamus. Punita eſt libido Sodomæ, punientur ergò & noſtri ſeculi horrendæ libidines.

Punita eſt tyrannis Iuliani, proinde nec alij hoſtes Eccleſiæ euadent, quin puniantur. Punitus eſt Heli ob malam familiæ gubernationem. Pœnas ergo & hodie dabunt, qui ſuos liberos in admonitione

&

& correptione Domini iuxta conſilium Apoſtoli non erudiunt, atq; ita de alijs ſceleribus iudicandum eſt. Nam Deus immutabilis eſt, quod in vno puniuit, puniet & in alio, niſi pœnitentia peccatoris manum vltoris retraxerit. Nam vt iuſtus eſt ſcelerum vindex: ita miſericors eſt in omnes, qui à ſua iniuſticia diſcedentes, vera pœnitentia ad ſe conuertuntur.

Et iuſtum Loth libidinoſa nephariorum conuerſatione defatigatum eripuit.

Hæc antitheſis ad conſolandos eos pertinet, qui inter impios viuunt. Tametſi enim opprimi ad tempus videntur pij ab impijs, tamen Deus ſuos non deſerit. Eſt enim ſemper ſibi ſimilis. Hiſtoria legatur Geneſ.19. Præter alia moneat nos præſens exemplum, ne multitudinis contagione ſinamus nos contaminari.

Nam oculis & auribus iuſtus ille, cum habitaret inter ipſos quotidie, animam iuſti ini-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

quis illorum operibus excruciabat.

Ratio defatigationis iuſti Loth. Quocunq; (inquit) aures aut oculos applicuit, ea & audiuit & vidit, quæ ipſum miſerrimè torquebant. Vbiq; enim iniqua Sodomitarum opera cernebantur & audiebantur. Hic ſenſus huius loci ſimpliciſſimus eſt. Vetus interpres cum reddit: aſpectu enim & auditu iuſtus erat (hoc eſt, habuit oculos & aures abhorrentes ab omni turpitudine) peruertit Apoſtoli ſententiam. Nam articulus in græco textu hanc interpretationem non patitur. Oſtendit enim articulus, quòd vox iuſtus, ſit ſubiectum & excruciabat, prædicatum, ablatiui oculis & auribus, ſiue ad verbum viſu & auditu ad modum referuntur. Nam videndo & audiendo, hoc eſt, dum vidit & audiuit illorum nepharia opera, animam iuſtam cruciabat. Hæc hypotheſis hanc admonitionem ſuppeditat, quòd iuſti & pij iniquis nephariorum operibus crucientur, idq; tribus de cauſis. Quarum prima eſt Dei contumelia. Nam cum maximo animi dolore audiunt Deum ab hominibus contumelia affici, quos condidit in ſu-

in ſuam gloriam. Secunda, Satanæ tyrannis, qua captiui tenentur impij. Tertia eſt damnitio eorum iuſtiſſima, qui nephariè viuunt, militantes peccato, à quo reportabunt obſonia æternos cruciatus.

Nouit Dominus pios è tentatione eripere, iniuſtos autem in diem iudicij puniendos ſeruare.

Ratio punitæ impietatis in hoſtibus Dei, & erepti iuſti Loth de medio incendio. Sumitur autem hæc ratio ab immoto decreto Dei, à quo nunquam diſcedat Deus. Nam vt pios ſemper tuetur, eoſq; è periculis, etſi non ſemper eodem modo, eripit:Ita impios & iniuſtos adeoq; impœnitentes puniendos ſeruat, donec tempus correptionis aduenerit.

Hæc vt pijs in medijs ærumnis conſolationem ſummam adferunt: Ita meritò impijs & impœnitentibus horrendum terrorem incutiunt, eoſq; monent, vt pœnitentia ſeria iuſtam iudicis iram anteuertant. Verbum noticiæ hoc loco ſignificat ſententiam Dei, conſequentem noticiam,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

qua ſententia vt iuſtos decreuit è periculis eripere: Ita ſtatuit impios ad pœnam reſeruare. Porrò, hîc opus eſt, vt diligenter diſtinguamus eripiendi modos. Sunt aũt tres modi, quibus Deus ſolet pios è medio periculorum eripere. Primus eſt, cùm ipſos ex hac vita euocat, antequam veniant pœnæ. Secundus modus eſt, cùm ipſe Deus pios ſeruat inter fluctus & procellas pœnarum. Tertius modus eſt, cùm Deus interiorem infundit cordibus piorum conſolationem, quæ eſt victrix ærumnarum. Cùm vel ab impijs afficiuntur ſupplicio, vel vnà cum colluuione impiorum affliguntur.

Præſertim uerò illos, qui poſt carnem in concupiſcentia pollutionis ambulant, dominationes deſpiciunt, audaces, præfracti, qui excellentias non uerentur probro afficere.

Redit ad hypotheſin, à qua nonnihil ad theſin deflexerat, & ſignificat fore, vt falſi doctores iuſtam pœnam aliquando ſint daturi. Recenſet autem hîc quaſdam notas,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

notas, quæ tamen non conueniunt in omnes hæreticos, ſed tantùm in ordinem certum, & videtur quaſi digito Papatum monſtrare. Nam hi ſpreto honeſto ſanctoq́ coniugio nefandis libidinibus ſe polluunt, quas ſatius eſt ſilentio præterire, quàm commemorare. Nam ſupra modum earum commemoratio, honeſtas & pias aures turpitudine offendit. Deinde, magiſtratum contemnunt, & calcant pedibus, vt Hellebrandi ſucceſſor, qui Cæſaris Henrici collum pede conculcans, hæc verba ex impuro ſuo roſtro eructauit: Super aſpidem & Baſiliſcum ambulabis.

Præfracti græcè αὐθάδεις, hoc eſt, ſibi placentes, aliorum contemtores, ſunt pertinaces, intractabiles, qui nullius conuerſatione aut conſilio capiuntur. Dicitur autem græca vox αὐθάδης ab αὐτὸς ipſe, & ἅδειν, placere, quaſi ſibi ipſi placens ſpretis aliorum iudicijs, hoc quàm verè quadret in Papatum, nemo non videt. Nam vſq; adeò ſua placita ac decreta admirantur, vt non vereantur ea ſcripturæ Propheticæ & Apoſtolicæ anteponere.

Porrò, cùm concupiſcentiam cum

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

epitheto pollutionis nominat, manifeſtè diſtinguit eam à naturali non excedente ſuos limites, & à ſpirituali, quæ filiorum Dei propria eſt. Vocat autem hîc concupiſcentiam pollutionis ab effectu, vt quæ polluat animum hominis, eumq́ impurum reddat. Huic ergo opponitur pura & ſancta concupiſcentia.

Cùm ipſi angeli, qui ſunt robore & potentia maiores, non ferant coram Domino contumelioſum iudicium.

Quò magis coarguat eos, qui dignitates contemnunt, producit exemplum bonorum angelorum, qui non ſaltem, vt miniſtri Dei regnis ſeruandis præficiuntur, verum etiam reuerentur dignitates, adeò vt non ferant vllum blaſphemum iudicium aduerſus dignitates, multo minus ergo hoc in hominibus ferendum eſt. Videtur autem Petrus reſpicere ad hiſtoriam, quæ eſt 3. Regum capite 22. vbi nullum conuitium ab angelis profertur aduerſus impium regem Achab. Hoc exemplum pij miniſtri verbi imitari debebunt, digni-

tates

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

tates habebunt in honore, ita tamen vt ſceleribus eorum non parcant, ſed ea prudenter arguant vt Nathan, vt Baptiſta, vt Ieremias &c.

Iſti autem tanquam bruta animantia naturaliter genita in capturam & perniciem, in quibus nihil intelligant, maledicentes in ſua corruptione peribunt, recipientes mercedē iniuſticiæ.

Confert falſos doctores, de quibus hîc ſermo eſt, brutis animalibus, eò quod nec conſilio nec ratione, ne dum ſpiritu Dei regantur, ſed cœco ad beluinas voluptates ferantur impetu. Quemadmodum ergo feræ capiunt alias, & capiuntur viciſſim ab alĳs: Ita falſi doctores cum alios impia doctrina perdiderunt, ipſi quoqꝫ peribunt. Atqꝫ hoc eſt quod ſubiungit, mercedem recipientes ſuæ iniuſticiæ, Suis enim perditis & corruptis moribus, vt alĳs ſunt exitio: Ita certum ſibi ipſis accerſunt interitum. Notetur mercedis vocabulum pro ſupplicio accipi, quod iuſtè debetur pro malefactis.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

Pro uoluptate ducentes quotidianis frui delitijs.

Longam deſcriptionem inſtituit, in qua ſuis veluti coloribus depingit falſos doctores, quales prædixit in mundum venturos eſſe. Pertinet autem hæc deſcriptio eò, vt oſtendat falſos doctores nihil aliud quàm carnem ſapere, cuius deſideria etiam faciunt. Itaq; primum locum occupat ſummam voluptatem ducere quotidianis frui delitijs. Significat ergo falſos doctores ſimiles fore procis Penelopæ, & porcis Epicuri. At pij hîc meminerint dicti Syracidæ: Qui voluptatibus reſiſtit, coronat vitam ſuam. Execrentur itaq; pij dogma Epicuri, qui in voluptate ſummum hominis bonum poſuit, & huic impuro porco opponant caſtiſſimum Philoſophum Ciceronem, qui ita ait: Si quis voluptatem eſſe ſummum bonum dixerit, eius vox pecudum videtur eſſe & non hominum.

Labes & maculæ deliciantes in fraudibus, dum conuiuantur uobiſcum.

Hæc

Hæc græcorum verborum interpretatio eſt ad verbum, vt nunc eſt in græcis codicibus, ſed vetus interpres pro ἀπάταις legit ἀγάπαις, quæ lectio germana videtur, ex Epiſtola Iudæ, vbi ſic ſcribitur, ὅυτοι ἐισὶν ἐν ταῖς ἀγάπαις ὑμῶν σπιλάδες συνευχώμενοι. Hoc eſt, Hi ſunt in agapis veſtris maculæ vobiſcum epulantes. Vocabantur autem & ea conuiuia, quæ Eccleſiaſtico cœtui apparata fuêre, & ea quæ pauperibus refocillandis exhibebantur ἀγάπαι, propter caritatem, qua ſe mutuò complectebantur Chriſtiani conuiuantes. Dicta eſt & ſacra cœna à græcis ἀγάπη. In his ſacris conuiuijs, labes & maculas futuros prædicit Petrus falſos iſtos doctores, de quibus hîc potiſſimum vaticinatur, quàm autem appoſitè hoc in Papatum quadret manifeſtum eſt. Nam iſti raſi & vncti ſacrificuli ex publico conuiuio priuatum faciunt, ac cœnam Dominicam horrendis maculis contaminant, dum non ſolùm hiſtrionicis geſtibus omnia fœdant, verùm etiam ſacrilega in Chriſtum contumelia inſtitutionem Domini commaculant.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

Oculos habentes plenos adul terij, & inquietos à peccato.

Inſignem libidinem vocat, quæ in ipſorum oculis apparet. Sunt enim oculi omnium affectuum infallibiles teſtes, quemadmodum ille ait: Oculi ſunt in amore duces. Et Auguſtinus: Oculus impudicus impudici cordis eſt nuncius. Has libidines præferunt Romanenſes ſancto & impolluto coniugio, in contumeliam Dei ordinantis coniugium, & abominantis omnes uagas libidines.

Ineſcantas animas inſtabiles.

Hoc eſt, quemadmodum aucupes ſuis quibuſdam illecebris in rete pelliciunt auiculas: ita falſi doctores homines ſimplices ſua ſuperſtitione ſibi adiungunt, vt ita tandem eneſcati miſerè cum ipſis autoribus pereant. Hoc in Monachos optimè quadrat, qui vanis pollicitationibus multos in ſua luſtra pertraxerunt.

Cor exercitatum auaritia habentes.

Notatur inexplebilis auaritia falſorum doctorum, de quibus hîc agit Apoſtolus, quos ita ad rapinas exercitatos fore prædicit, vt facilè multorum odes mendacijs ad ſe pertrahant. Hinc collectum eſt maximum illud patrimonium, quod Petri vocant.

Execrationis filij, qui relicta recta uia aberrarunt, ſecuti uiam Balaam, filij Boſor, qui mercedem iniuſticiæ amauit. Sed redargutionem ſuæ iniquitatis ſuſtinuit: animal ſubiugale, mutum, humana uoce loquens prohibuit Prophetæ dementiam.

Comparat falſos doctores Balaam, qui linguam habuit venalem ad maledicendum populo Dei, cuius inſaniam Deus miraculo prodidit. Nam cùm Balaam proficiſceretur ut malediceret populo Dei, Angelus Domini ei occurrit, & aſina, qua vectus eſt, auari Prophetæ dementiam humana voce locuta coarguit. Hiſtoria legatur Nume. 22. Adumbrat igitur Balaam

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

omnes Prophetas & falſos doctores, qui amore non Chriſti, ſed honoris cauſa & quæſtus omnia agant.

Iſti ſunt fontes aqua carentes, nebulæ à turbine agitatæ.

Duobus ſimilibus ingenium falſorum doctorum depingit. Primum enim eos fontibus aqua carentibus confert, qua ſimilitudine ſignificat falſos doctores iactare ſcientiam ſalutis, cum tamen eius vacui ſint, & pro ſalutis aqua interitum propinant. Deinde eoſdem nebulis vento agitatis comparat. Nam quemadmodum nubes, quæ ſpem aliquam pluuiæ mortalibus præbet, mox in ventum diſſipatur: Ita falſi doctores aliquam faciunt cœleſtis doctrinæ ſpem, ſed ſolo vento & arrogantia turgent. Similitudo hæc Prouerb: 25. hoc pacto abſoluitur: Nubes & ventus eſt ſine pluuia, qui gloriantur pollicendo, & nihil præſtant. Hoc quàm rectè in Canonicos & Papiſticos, & Monachos competat, vt interim nihil de Epiſcopis & Cardinalibus dicam, nemo eſt qui non videat, pollicentur ſuis pompaticis ceremonijs ſalutem & vitam, ſed qui eos ſequuntur nihil

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

hil inueniunt præter damnationem &
mortem.

Quibus caligo tenebrarum in æternum ſeruata eſt.

De pœnis falſorum doctorum obiter admonet Apoſtolus, idq́ in hunc finem, vt caueamus nobis quàm diligentiſſimè ab ipſorum inſidijs. Nam vt ſuprà dictum eſt, qui ſeducuntur à falſis doctoribus, in eandem cum illis incurrunt damnationem. Caligo tenebrarum ſignificat denſiſſimas tenebras ignis obſcuri, vrentis eos, qui damnantur, quæ pars quædam eſt pœnarum æternarum.

Nam faſtuoſa uanitatis uerba ſonantes ineſcant cupiditatibus carnis & laſciuijs eos, qui uerè aufugerant ab ijs, cui in errore conuerſantur, libertatem eis promittentes, cùm ipſi ſint ſerui corruptionis.

Cur falſos doctores nebulis comparet, exponit. Faſtuoſa, inquit, ſonant, ſed in aërem abit iſtorum fumus. Videtur autem hîc Petrus non ſolùm Papatum deſcribere, ve-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

re, verum etiam ſectam Libertinorum, qui hac noſtra ætate in finibus Italiæ multos decipiunt, promittentes libertatem omnibus, qui degunt in concupiſcentijs carnis, & laſciuijs ſe omnis generis polluunt, modò non ſtatuant ſe peccare. Talis fuit olim ſecta Gnoſticorum, qui multos qui iam ab erroribus Ethnicorum aufugerant, rurſus in præcipicium omnis incontinentiæ præcipitauerunt. Papiſtæ qui ſe omni laſciuiæ proſtituunt, & quouis libidinis genere polluunt, hæc Petri verba in pios Euangelij præcones torquent, ac ſi huiuſmodi libertatem carnis ſuis ſectatoribus pollicerentur. Sed fallunt, & falluntur. Nequaquam enim prædicamus libertatem peccandi, ſed prædicamus libertatem à iure peccati & damnationis omnibus ijs, qui ad Chriſtum liberatorem fide confugiunt, iuxta illud: Si Filius vos liberauerit, verè liberi eritis. Veram libertatem opponit inani titulo & vmbræ libertatis. Sunt enim illi verè liberi, quibus peccatum deletum eſt. Iohan: 8. Quibus placata ira Dei eſt, quibus abolita mors eſt, quibus ſublatæ omnes calamitates humanæ, quibus donata eſt iuſticia æterna, lux, vita, gloria. Deinde prædicamus mortificatio-

nem

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

nem veteris hominis, id eſt, iugulationem prauorum affectuum, quæ eſt ſpiritualis circumciſio, & prædicamus veram ſanctificationem ſpiritus, & apertè fatemur fidem excuti & Spiritum ſanctum, cum homines peccatis indulgent contra conſcientiam. Multò igitur rectius hæc in Papiſtas quadrant, qui non ſolùm ipſi ſint ſerui corruptionis, omni turpitudinis generi ſe proſtituentes, verum etiam illud, quod ipſi non habent, aliјs mendaciter promittunt. Promittunt. n. libertatem à peccato, ſed per aliud medium, quàm per vnum Ieſum Chriſtum. Humanas enim traditiones meritorias huius libertatis eſſe docent, quibus miſerè ſtultos homines ineſcant, dum propter iſtas contingere ſalutem & vitam æternam falſò docent. Obſeruetur hoc loco teſtimonium contra quoſdam, qui dicunt eos, qui ſemel crediderunt, fidem non poſſe amittere & Spiritum ſanctum, quantumuis in omne ſcelerum genus petulanter ruant.

Siquidem quis à quo ſuperatus eſt, huic etiam in ſeruitutem eſt addictus.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

Dixit falſos doctores ſeruos eſſe corruptionis, hoc eſt, peccati (nam anima peccato corrumpitur) id nunc probat per principium firmiſſimum & immotum à iure militari petitum. Victus eſt victoris ſeruus. Iſti falſi doctores à peccato victi ſunt. Proinde ſerui ſunt peccati. Minor ab effectu ſeruitutis probatur. Nam faciunt imperata peccati, dum concupiſcentijs prauis indulgent & obſequuntur. Quarè reuera ſunt victi à peccato, & ſe ſeruos eius eſſe obedientia oſtendunt. Cum hiſce congruit dictum Domini: Qui facit peccatum, ſeruus eſt peccati.

Nam ſi hi, qui aufugerant ab inquinamentis mundi, per agnitionem Domini & ſeruatoris, his rurſus implicati ſuperentur, facta ſunt illis poſtrema peiora prioribus.

Qualis nam conditio eorum futura ſit, qui poſt agnitionem Chriſti relabuntur in inquinamenta mundi, exponit. Inquinamenta mundi & in doctrina & in vita ſpectantur. Vt enim inquinamenta doctrinæ

ctrinę ſunt errores Ethnici pugnantes cum Euangelio, quibus omnes homines ante reuelationem Chriſti in ipſorum cordibus occupantur miſerè: ita inquinamenta vitæ ſunt ſtudia et actiones pugnantes cum ſanctificatione, ad quam nos vocat Euangelium. Ab his inquinamentis mundi homines nequaquam liberantur per Philoſophiam, aut per vlla humana conſilia, ſed ſolummodo per agnitionem Ieſu Chriſti ſeruatoris noſtri. Hæc Chriſti agnitio efficax monſtratur in Euangelio, & conſiſtit in noticia Chriſti & in eius fiducia, cum qua fiducia ſanctificatio coniuncta eſt. Nam ad hæc tria ordinatur Euangelij prædicatio. Quòd autem pronunciat conditionem poſteriorem eorum, qui relabuntur, eſſe peiorem priori, hoc ex magiſtri ſui ore hauſit, qui Matth: 12. de impuris ſpiritibus diſſerit, & de futura calamitate populi Iſraëlitici ob defectionem à Deo. Hic locus nequaquam patrocinatur Nouatianis & Donatiſtis, qui negârunt lapſis poſt illuminationem redditum ad gratiam. Nam omnia comminatoria dicta in ſcriptis Propheticis & Apoſtolicis cum ea exceptione accipienda ſunt, quam Chriſtus clarè ponit cum inquit: Niſi pœni-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

tentiam egeritis, vos omnes ſimiliter peribitis.

Satius enim illis fuiſſet, non cognouiſſe uiam iuſticiæ, quàm cognita illa cõuerti ab eo, quod illis traditum erat ſancto præcepto.

Aetiologia eſt, cuius hic eſt ſenſus. Maior condemnatio eorum erit, qui à cognito Euangelio deficiunt, quàm eorum, qui Euangelium nunquam cognouerunt. Reſpicit autem Petrus hoc loco ad dictum Domini Lucæ 12. Seruus ſciens voluntatem Domini, & non faciens, vapulabit plagis multis.

Sed accidit eis, quod uero prouerbio dici ſolet: Canis reuerſus ad ſuum ipſius uomitum, & ſus lota ad uolutabrum cœni.

Vt pericula eorum, qui relabuntur in priſtina vitia poſt agnitionem Chriſti, exaggerat, duas adfert parœmias veteres. Nam primum confert eos canibus, dein-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

de ſuibus. Siquidem, vt canes in ſuum malum reſorbent, quod prius euomuerant, & porci loti prius, rurſus ſe cœno obuoluunt: Ita illi ſalutari medicina Euangelij purgati & loti, ad priores ſordes ingrati redeunt. Reſpicit hîc Petrus ad dictum Salomonis prouerb: 26. Sicut canis rediens ad vomitum, ſic ſtultus geminans ſtulticiam ſuam. Hîc tamen monendi ſunt lapſi, vt ſciant ſe rurſus reſtitui poſſe, modò pœnitentiam egerint. Ita enim ait Iohannes: Si peccauerimus, habemus aduocatum in cœlo, Ieſum Chriſtum Iuſtum.

CAPVT TERTIVM.

SVMMA CAPITIS TERTII.

CAuillationibus illuſorum de aduentu Domini refutatis, monet Apoſtolus, vt fideles ſe in aduentum Domini præparent, caueantq́ ne erroribus Ethnicis imbuti, excidant à propria ſtabilitate.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

ORDO ET PARTES CAPITIS TERTII.

PArtes huius capitis plura ſunt. Prima, commonefactio eſt de fine ſcriptionis cùm huius Epiſtolæ tùm ſuperioris. Secunda, admonitio de illuſoribus, qui aduentum Domini in dubium erant reuocaturi. Tertia, confutatio iſtius pernicioſi erroris. Quarta, concluſio exhortatoria de vitæ innocentia. Quinta, concluſio exhortatoria, vt perſiſtant in doctrina ipſis tradita, caueantq; ſibi ab erroneis opinionibus.

EXEGESIS CAPITIS TERTII, CVM OBSERVATIONE *doctrinarum.*

Hanc iam, dilecti, ſecundam ſcribo uobis Epiſtolam, in quibus excito per commonefactionem ueſtram ſinceram mentem, ut memores ſitis uerborum, quæ prædicta ſunt à ſanctis Prophetis, & præcepti noſtri, qui ſumus

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

mus Apoſtoli Domini & ſaluatoris.

Finis ſcriptionis cùm huius tùm ſuperionis Epiſtolæ, videlicet commonefactio, vt fideles ſint memores doctrinæ Propheticæ & Apoſtolicæ, in qua Deus ſuam voluntatem reuelauit hominibus. Hæc commonefactio ſummè neceſſaria eſt omnibus temporibus. Munit enim nos contra omnes hæreſes, & monſtrat verum ſalutis fontem, qui eſt verbum Dei, Propheticis & Apoſtolicis ſcriptis comprehenſum. Hic locus monet, vt Chriſtiani legant, audiant, meditentur & diſcant doctrinam Propheticam & Apoſtolicam, eiuſq; ſint cuſtodes. Deinde refutat hic locus Stenckfeldium & Anabaptiſtas, qui ſpreto vocali verbo Enthuſiaſmos & neſcio quas reuelationes iactant.

Hoc primum ſcientes, quòd uenient in extremo dierum illuſores, qui in ſuis ipſorum cupiditatibus incedant & dicant, ubi eſt promiſſio aduentus eius?

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

Ex quò enim patres dormierūt, omnia ſic permanent ex principio creationis.

Admonitio de futuris illuſoribus, qui verbum Dei ſacrilega contumelia afficient, & reuocabunt in dubium ſpem reſurrectionis & finem ſeculi huius. Dicent enim: Omnia in eodem ſtatu permanent, iamdudum mortui ſunt Patres, quibus eſt facta promiſſio. Irrita eſt ergo promiſſio aduentus Domini. Hîc notantur, qui præcipuæ Eccleſiæ Dei columnæ dici volunt, videlicet Cardinales, qui vt ſunt carnales palam in ſuis conuiuijs, has ſannas eructant, nugantes homines vt pecora interire. Contra hos irriſores vult nos Apoſtolus munitos, Propheticis & Apoſtolicis ſcriptis, quæ cùm Deum autorem habeant, fallere non poſſunt. Simus proinde hac Apoſtolica admonitione armati aduerſus huiuſmodi Satanicas illuſiones, per quas fiunt inſidiæ ſaluti noſtræ, & laquei mortis ſtruuntur.

Hoc enim eos uolentes latet, quòd cœli iam olim & terra (ex

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

aqua & per aquam conſiſtens) erant per Dei uerbum, propterea is, qui tunc erat mundus aqua inundatus periȷ̈t, qui uero nunc ſunt cœli & terra, eiusdem uerbo repoſiti ſunt & ſeruantur igni, in diem iudiciȷ̈ & exitiȷ̈ impiorum hominum.

Duo his verbis facit Apoſtolus. Primum enim euertit fundamentum, quo freti illuſores iſti in dubium reuocârunt aduentum Domini. Deinde, modum deſtructionis mundi in die Iudiciȷ̈ indicat. Fundamentum illuſionis hoſtium Euangeliȷ̈ hoc fuit. Omnia ab initio creationis ſic permanent. Sed hoc principium falſum eſſe per diluuium oſtendit Apoſtolus, quod illos volentes ignoraſſe dicit. Quemadmodum enim per Dei verbum cœli & terra cœperunt: Ita quodammodo deſierunt, Deo ita volente, cùm aſpectabilis mundi forma per diluuium eſt permutata, proinde eſt falſum principium, quo nituntur illuſores iſti.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

Modus deſtructionis mundi in die iudicij per collationē ſignificatur. Quemadmodum enim olim ob ſcelera hominum mundus quodammodo aqua eſt deſtructus: Ita in die iudicij igni conflagrabit mundus. Idq; cùm in ſignum æternarum pœnarum, quas ſuſtinebunt impij, tùm propter reparationem, qua Mundus ab omnibus ſuis ſordibus igni repurgatus reformabitur. Nam vt domus leproſorum contagio lepræ contaminatæ ſunt: Ita mundus pollutus eſt reatu & maledictione impiorum. Debet igitur igni purgari, vt ſit omnium angelorum & hominum ſanctorum iucundiſſimum & pulcerrimum theatrum. Hæc de ſententia Petri ſint dicta. Nunc verba quædam textus altius expendamus.

Primum dicit, Cœlum & terram extitiſſe per Dei verbum, Hoc eſt, dicente Deo creata eſſe, ſicuti ex Geneſi patet. Hoc verbum interpretatur Epiſtola ad Hebræos eſſe λόγον ὀυσιώδη, videlicet ipſum æternum Dei filium. Ita enim ait: Locutus nobis eſt per Filium, quem poſuit hæredem omnium, per quem & ſecula fecit.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

Deinde dicit terram ex aqua & per aquam conſtitiſſe, hoc quid ſit ex Geneſi patet: Ibi enim Deus dicitur primum creaſſe chaos magnum, quod fuit materia rerum corporalium. Ex hoc chao, dicente Deo, terra emerſit & apparuit, & ſimul per medias aquas conſtitit, quemadmodum ipſe rerum euentus manifeſtè conuincit. Non ergo ſenſus eſt Apoſtoli, quòd terra ſit ex aqua, ſed quod terra emineat ſuper elementum aquæ, quæ aqua nonnullis in locis terram circumdat, vt terra per medias aquas fulcita eſſe videatur.

Vnum autem hoc non lateat uos dilecti, quòd una dies apud Dominum ueluti mille anni, & mille anni tanquam unus dies.

Docet pios quid ſtatuant de tempore aduentus Domini. Vult enim vt carnis iudicio renunciato nos Domino ſubijciamus, qui quod ſemel decreuit, verè perficiet. Neq; enim mora diuturnior eius propoſitum euertit, cum mille anni ante ipſum ſint vt dies vnus, & vnus dies vt mille anni, hoc eſt, Deo nullum tempus

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

neq; breue neq; longum eſt, verùm quod ſemel ſtatuit, certiſſimè complebit. Hinc nos admonemur, ex Dei decretis pendere, & non ſectari iudicium carnis in promiſſionibus diuinis, præſertim cum ſalus animarum agitur.

Non tardat Dominus in promiſſione, ſicuti quidam tarditatem putant, ſed patiens eſt erga nos, non uolens ullos perire, ſed omnes ad pœnitentiam recipere.

Cauſam vnam dilati promiſsi aduentus Domini exponit, & eam eſſe dicit patientiam Dei, qua expectat hominum pœnitentiam, ſignificans quòd in ſuo aduentu non ſit vllus pœnitentiæ locus futurus. Nunc enim tempus pœnitentiæ eſt, tunc iudicij erit. Nunc expectat pœnitentiam, tunc pœnas infliget impœnitentibus, iuxta ſuum immotum decretum, qua ſtatuit pœnitentibus vitam æternam donare, ſed impœnitentes & contumaces æternis pœnis obruere. Obſeruetur hîc duplex doctrina, Vna, quòd Deus differat aduen-

tum filij ſui ad iudicium, vt homines, qui adhuc alieni ſunt à familia Dei, hac mora ad pœnitentiam inuitentur. De hac cauſa loquitur etiam Paulus ad Rom:2. An diuitias benignitatis Dei, & tolerantiæ & longanimitatis contemnis, ignorans quòd bonitas Dei te ad pœnitentiam inuitet. Altera quòd gratia Dei ſit vniuerſalis. Diſertè enim abſq; omni ambiguitate, cum verborum, tum ſenſus, pronunciat Deum non velle vllos perire, ſed omnes ad pœnitentiam colligi. Quarè, hoc dictum memoria teneamus, vt nos muniamus aduerſus eos, qui hodie negant gratiam Dei vniuerſalem eſſe. Neq; eſt quod nos moueat noui interpretis autoritas, qui hoc dictum reſtringit ad pios quibus Petrus ſcribit. Nam hoc manifeſtè pugnat cum verbis Apoſtoli, qui loquitur de ijs, qui nondum egerunt pœnitentiam.

Ad confirmandam doctrinam de vniuerſali gratia multa dicta pertinent, Qualia ſunt: Veni ſaluare, quod perierat. Item, Venite ad me omnes &c. Certus ſermo & omni approbatione dignus, quòd Chriſtus Ieſus venit in mundum, ad ſaluandum peccatores. Item, Deus vult omnes

mnes

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

mnes homines ſaluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire. Ita ergo ſtatuit Deus homines ſeruare, ſi ſalutis medium Ieſum Chriſtum fide apprehenderint. Eſt proinde ſalus hominis conditionata, id quod multis teſtimonijs confirmatur. Ad Coloſſ.1. Si modo in fide permaneatis fundati. Ad Hebr:3. Participes facti ſumus Chriſti, ſi modo principium hypoſtaſeos vſq; ad finem firmum teneamus. Iohan:13. Si manſeritis in me, & verba mea in vobis manſerint. 1. Timoth:2. Mulier ſaluabitur, ſi manſerit in fide. 2.Corinth. 5. Si tamen veſtiti & non nudi inueniamur. Et Chriſtus clarè pronunciat: Beatus, qui perſeuerauerit vſq; ad finem. Hæc ipſa conditio annectitur vniuerſali mandato Chriſti, Apoſtolos ſuos in vniuerſum orbem emittentis prædicatum Euangelium omni creaturæ. Ita enim ait: Quiſquis crediderit & baptizatus fuerit, ſaluus erit, qui verò non crediderit, condemnabitur. Et alibi Dominus ait: Niſi pœnitentiam egeritis, omnes ſimiliter peribitis. Ex his teſtimonijs clariſſimè patet, quòd Euangelium offerat ſalutem omnibus, ſed cum conditione pœnitentiæ ſeu conuerſionis.

Veni-

Veniet autem dies Domini, ſicut fur in nocte, in quo cœli cum magno impetu præteribunt, Elementa uerò æſtuantia, ſoluentur, terraq́ꝫ & quæ in ea ſunt opera, exurentur.

Modum aduentus Domini, & quid Domino veniente accidet, exponit. Veniet, inquit, dies Domini ſicut fur in nocte, hoc eſt, quando minimè expectatur, ſubitò aderit. Hoc dicto monemur, vt perpetuò in excubijs ſimus, ne nos incautos opprimat. Deinde, veniente Domino conflagrabit mũdus igni, vt purgatus Dominum ſuum excipiat. Hinc monemur, vt nos quoqꝫ puritati ſtudeamus, quò ipſi occurramus puri, atqꝫ id eſt, quod ſubijcit, cùm ait:

Cum hæc igitur omnia ſoluantur, quales oportet eſſe uos in ſanctis conuerſationibus & pietatis officijs, expectantes & properantes ad aduentum diei

Dei,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

Dei, in quo cœli conflagrantes ſoluentur, & Elementa æſtuan-tia liqueſcent?

In quem finem tam multa dixerit de cœli & elementorum expurgatione explicat. Vult enim vt nobis ſint incitamenta quædam ad pietatem & ſanctitatem, & vt patienter expectemus diem Domini, & in diem aduentus eius ſimus parati.

Sed cœlos nouos & terram nouam ſecundum promiſſionem expectamus, in quibus iuſticia inhabitat. Quapropter dilecti hæc expectantes, ſtudete ut immaculati & incontaminati ab eo reperiamini in pace.

Ad promiſſionē, quæ eſt Eſaiæ 65. reſpicit, vbi ita ait Dominus per os Prophetæ: Ecce ego creabo cœlos nouos & terram nouam, priorum non erit memoria, neq; in cor aſcendent, ſed gaudete & exultate in perpetuum in ijs quæ creo. Nam ecce ego creo Ieruſalem exaltationem, & populo

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

eius gaudium. Hæc prophetia, etſi de toto Chriſti regno loquitur, tamen potiſſimum ad eius conſummationem referenda eſt. Quando enim nos fuerimus pleniſſimè regenerati, cœlum etiam & terra penitus renouabuntur, integrumq; ſuum ſtatum recipient. Sed cur hoc monet Apoſtolus? Vt pacificè diem Domini in puritate & pietate viuentes expectemus, & non ſinamus nos impoſtorum calumnijs à decreto Dei immoto de aduentu Domini ad iudicium abduci.

Et Domini noſtri longanimitatem ſalutem arbitremini.

Repetit cauſam dilati aduentus Domini, quam ſuprà copioſius expoſuit. Ideo enim differt ſuum aduentum, vt multi pœnitentiam agant & ſaluentur. Quantum enim ad paternum propoſitum attinet, Deus reuera vult omnes ſaluos fieri. At quantum ad euentum attinet, multi damnantur, propterea quòd porrectam dexteram Dei, hoc eſt, Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum fide apprehendere noluerunt. Quarè ſuapte culpa, & non deſtinatione diuina damnantur. Neq; aliud vult

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

grauiſſima Chriſti querela: Multi ſunt vocati, pauci verò electi.

Quemadmodum & dilectus frater noſter Paulus pro ſibi data ſapientia ſcripſit uobis, ut qui in omnibus ferè epiſtolis loquatur de iſtis.

De aduentu Domini ad iudicium locutus, prouocat ad teſtimonium Pauli apoſtoli, quem & fratrem agnoſcit in Apoſtolatu, & diuinitus edoctum teſtatur. Tractat autem Apoſtolus hoc argumentum in multis locis. Roman. 8. 1. Corinth. 15. 1. Theſſ. 4. & 5. 2. Theſſ. 2. Quod autem ait: ſcripſit vobis, ſignificat Petrus, quòd etſi Paulus certis Eccleſijs ſcripſit, doctrina tamen eius ſit vniuerſalis, vt quæ ad omnes Eccleſias pertineat. Deinde & hinc apparet, quàm auidè ſcripta Pauli non ſolum ipſi, quibus inſcripta erant, verum etiam omnes pij legerint, quorum exempla & nos imitari par eſt, præſertim cùm nihil ex ſancto ipſius pectore profectum ſit, niſi quod ſpiritus CHRISTI dictauerit.

Inter

Inter quæ ſunt nonnulla diſficilia intellectu, quę indocti parumq; ſtabiles detorquent, ut & reliquas ſcripturas, ad ſuum ipſorum exitium.

Monet quædam eſſe in ijs, quæ diſſeruntur cum à ſe tum à Paulo de aduentu Domini, & de ijs, quæ circa aduentum Domini futura ſunt, difficilia intellectu, idq; ab ijs, qui vera Chriſti cognitione præditi non ſunt, & Chriſti ſpiritum non habent, hos enim indoctos & parum ſtabiles vocat. Non enim poteſt animalis homo percipere, quæ ſunt ſpiritus Dei. Hæc difficilia affirmat indoctos & parum ſtabiles detorquere ad ſuum proprium exitium. In quorum numero fuerunt, qui dixerunt reſurrectionem iam factam, & illi qui mille annos exiſtimant pios imperium mundi potituros. Breuiter, omnes quicunq; ſimpliciter verbo Dei non contenti, ſequuntur carnis prauum iudicium, iudicaturi de hoc myſterio. Cæterùm, qui hoc Apoſtoli dicto abutuntur ad deterrendos homines à lectione Pauli, duplici-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

ter peccant. Primum enim grammaticæ vim faciunt, non enim ſcriptum eſt ἐν αἷς, vt referatur hæc difficultas ad Epiſtolas Pauli. Sed ἐν οἷς, vt referatur ad neutrum plurale,quod præceſſit, hoc eſt,ad propoſitam diſputationem de aduentu Domini, quemadmodum expoſui. Deinde cum homines ab hoc theſauro Spiritus ſancti arcent, apertè mandatum Chriſti reijciunt, qui mandat vt audiamus Apoſtolos, vt ſcrutemur ſcripturas. Paulus quoq; teſtatur omnia, quæ ſcripta ſunt, in noſtram doctrinam ſcripta eſſe. Neq; enim alia lux eſt, quæ nobis viam ſalutis monſtrat,quàm verbum Dei, in Propheticis & Apoſtolicis ſcriptis nobis commendatum. Quapropter Spiritui ſancto potius obtemperemus, eumq; rogemus, vt nobis clauem ſcientiæ clementer oſtendat, quod ſanè futurum eſt,modo cum timore & humilitate, vt Spiritus ſancti diſcipulos decet,ad ſcripturæ lectionem acceſſerimus.

Vos igitur dilecti, præſcientes cauete, ut non nephariorum errore unà abducti, excidatis propria ſtabilitate.

Hæc

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

Hæc ſecundæ exhortationis concluſio eſt, quam ex proxima infert ſententia, quaſi dicat: Cum tanta ſit illuſorum & nephariorum hominum peruerſitas, vt ſcripturas ſacras ad ſuum proprium exitium detorqueant, cauete ne ab ijs ſeducti vnà cum illis ſtabilitate doctrinæ excidatis, & in pernicioſos errores præcipites feramini.

Sed creſcite in gratia & in cognitione Domini noſtri & ſaluatoris Ieſu Chriſti.

Hac breui exhortatiuncula repetit ſummam eorum, quæ fuſè in tota hac Epiſtola diſputata ſunt. Creſcite, inquit, in gratia, hoc eſt, in ſanctitate & pietate quotidiana ſumite incrementa. Vocantur autem pietas & ſanctitas, adeoq́ dona reliqua gratuita, gratia, quia ex gratia donantur pijs & inuocantibus Deum. Et creſcite in cognitione, hoc eſt, in vera Euangelij noticia, quò non ſolum vobis recta viuendi ratio conſtet, verum etiam vt poſſitis cauere falſorum Prophetarum impoſturas. Huius exhortationis Apoſtolicæ omnes ſint memores, quibus vera pietas

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

cordi eſt. Nam qui non quotidie progreditur in pietatis curriculo, retrocedit planè, etſi hoc minus animaduertit. Rectiſſimè enim dictum eſt à Bernardo: Si proficere currere eſt, vbi proficere ibi & currere deficis, vbi verò non currere, ibi & deficere incipis. Hinc planè colligitur, quia nolle proficere, non niſi deficere eſt. Hanc ipſam ob cauſam Paulus optat Philippenſibus, vt magis magisq; abundent in cognitione & omni ſenſu, vt probent, quæ ſunt præſtantiora, vt ſint ſinceri & ſine offenſa in diem Ieſu Chriſti, pleni fructibus iuſticiæ, per Ieſum Chriſtum, ad gloriam & laudem Dei.

Ipſi gloria & nunc & in diem æternitatis, Amen.

Claudit Epiſtolam δοξολογίᾳ. Optat enim, vt Chriſto tribuatur gloria in omni æternitate. Tribuitur autem Chriſto vera gloria, cùm eius beneficia prædicantur, propagantur & agnoſcuntur. Quod fit, cùm prædicatur Euangelium, in quo beneficia Chriſti erga genus humanum enarrantur.

Obſeruetur & hoc loco teſtimonium

de

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

de diuinitate Chriſti. Nam cùm tribuit Chriſto æternam gloriam, ipſum verum Deum abſq; omni dubio agnoſcit.

Τέλος.

ARGVMENTVM IN EPISTOLAM *IVDAE APO-STOLI.*

HANC EPISTOLAM parænicam Iudas Apoſtolus poſt obitum reliquorum Apoſtolorum, excepto Ioanne, videtur ſcripſiſſe, tempore Domitiani Imperatoris, poſt vaſtatam Ieruſalem, vt quidam ex veteribus autumant. Occaſio autem ſcriptionis hæc fuit. Subintroierant, iuxta prædictionem Apoſtolorum, falſi doctores, qui prætextu gratiæ Dei peccandi licentiam ſuis permiſerunt ſectatoribus, quemadmodum noſtro ſeculo ſecta Libertinorum facit. Hortatur igitur Iudas pios, vt perſiſtant in doctrina Apoſtolica, & decertent pro fide, quæ ſemel ipſis tradita eſt. Vt autem hoc ipſis perſuadeat facilius, exempla pœnarum eorum, qui ab agnita veritate defecerunt, proponit. Huc addit deſcriptionem falſorum doctorum, & eorum ſectatorum, ex ſecundo, vt videtur, capite poſterioris Epiſtolæ Petri, In qua deſcriptione ve-

ne ve-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

ne veræ notæ falſorum doctorum, de quibus agit, ſignantur, non ſine comminatione pœnæ impietatis & blaſphemiæ. Poſt hæc redit ad exhortationem, cui rurſus rationem ſubiungit à deſcriptione illuſorum, quos venturos in extremo tempore prænunciat. Tandem voto & δοξολογίας claudit Epiſtolam.

EXEGESIS EPISTOLAE IVDÆ, CVM OBSERVAtione doctrinarum.

Iudas Ieſu Chriſti ſeruus, frater autem Iacobi, uocatis, qui ſunt in Deo patre ſanctificati, & in Ieſu Chriſto cuſtoditi.

HAec Epiſtolæ inſcriptio eſt, cuius duæ ſunt partes. Prima autorem Epiſtolæ indicat. Secunda, quibus ſit ſcripta exponit. Autor Epiſtolæ eſt Iudas ſeruus Ieſu Chriſti, hoc eſt, Apoſtolus. Dicitur enim hîc ſeruus κατ᾽ ἐξοχὴν, cùm alioqui omnes, qui credunt, communi appellatione ſerui Chriſti dicuntur & ſunt. Deinde, quia fuerunt plures hoc nomine, addit frater

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

Iacobi, ſcilicet minoris. Marci 6. Scribit autem non certo populo, ſed toti Eccleſiæ, vnde & hæc Epiſtola Catholica inſcribitur. Obſeruetur hoc loco pulcerrima Eccleſiæ periphraſis ſeu definitio. Nominat enim Eccleſiam cœtum vocatorum, qui ſunt à Deo Patre ſanctificati, & in Chriſto Ieſu cuſtoditi, ſcilicet per fidem.

Proinde vocatio, ſanctificatio, perſeuerantia, adeoq; ſalus ipſa à ſolo Deo eſt, per Ieſum Chriſtum. Confutantur hac deſcriptione, qui vel putant Eccleſiam eſſe extra cœtum vocatorum, vel abutuntur gratia Dei & libertate Chriſtiana, vt inde ſumant licentiam quiduis agendi, id quod ex diametro pugnat cum ſanctificatione, ad quam vocati ſumus.

Miſericordia uobis & pax & dilectio multiplicetur.

Hæc ſancta imprecatio vice ſalutationis ponitur, & ſummam Euangelij continet. Primo loco fons ſalutis ponitur, videlicet miſericordia Dei, quæ vt non eſt quærenda extra Chriſtum: ita non poſſidetur ſine fide Chriſti. Deinde additur

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

miſericoidiæ huius effectus ſeu fructus apud homines, videlicet pax, hoc eſt, reconciliatio hominis cum Deo, quæ reconciliatio contingit per Ieſum Chriſtum mediatorem. His ſubiungitur caritas, quæ pacis fructus eſt. Nam qui Deo per Chriſtum ſunt reconciliati, nouam vitam meditantur, cuius præcipua pars eſt caritas fraterna.

Dilecti, cùm omne ſtudium adhibeam ſcribendi uobis, de communi ſalute, neceſſe habui uobis ſcribere, quô exhorter uos ad certandum pro fide, quæ ſemel ſanctis eſt tradita.

Vt amica compellatione beneuolentiam captat: Ita ſtudij ſui pro communi ſalute ſignificatione, cum attentos tum dociles reddit. Quo facto breuiter proponit ſcopum & finem ſuæ ſcriptionis, videlicet vt exhortetur ipſos, vt ſtrenuè contendant, & ſe periculo obijciant, pro defendenda & retinenda fide, hoc eſt, doctrina, quæ ſemel ipſis tradita eſt, ſemel inquam, vt quæ nunquam ſit poſthac immutanda,

&

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

& quæ ſemel amiſſa, non eſt quòd aliunde ſalus expectetur.

Subingreſſi enim ſunt quidam homines, qui olim præſcripti ſunt ad hoc iudicium, impij, Dei noſtri gratiam transferentes in laſciuiam, & ſolum dominum Deum, & Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum negantes.

Neceſſitatem ſcribendi exponit. Subintroierunt, inquit, falſi doctores, qui prætextu gratiæ Dei omnem peccandi laſciuiam permittunt. Quod profectò nihil aliud eſt, quàm ipſum Deum, cui vt ſerui obedientiam debemus, & ipſum dominum Ieſum Chriſtum, qui à peccatis nos redemit, abnegare.

Porrò, Deum & Chriſtum abnegare non ſolum is dicitur, qui Deum omnino eſſe negat, vt Epicuræi, aut qui negant Deum curam habere rerum humanarum, vt Academici, verum etiam, qui factis ſuis aduerſatur Deo, iuxta illud ad Titum 1.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

Deum profitentur ſcire, ſed factis negant, vt qui ſint abominabiles & contumaces, & ad omne bonum opus reprobi. Vt autem Iudas pijs perſuadeat fugiendos eſſe huiuſmodi ſeductores, pronunciat ipſos iam olim præſcriptos & deſtinatos ad damnationem. Nam hæc eſt immota regula iuſticiæ diuinæ, quod vt pios & agentes pœnitentiam certæ ſaluti: Ita impios & impœnitentes damnationi deſtinarit. Hanc eſſe veram ſententiam huius loci, oſtendunt ſequentia. Quarè fruſtra hîc quidam diſputant de ſuo ſtoico fato, & vrgent vocabulum προγεγραμμένοι. Cum προγεγραμμένος aliud non ſignificet, quàm eum, cui iam accuſatio ob factum aliquod indicta eſt. Vnde facilè intelligi poteſt ſcelus perpetratum, damnationis cauſam eſſe, & non fatalem neceſſitatem.

Commonefacere autem uos uolo, ut qui hoc ſemel ſciatis, quòd Dominus, cùm populum ex terra Aegypti liberaſſet, rurſus eos, cùm non crederent, perdiderit.

Exem-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

Exemplis exhortationem ad perſeuerantiam in fide confirmat. Deus populum credentem ex Aegypti ſeruitute liberauit, traducens ipſum per medium maris rubri, ſed eundem, abiecta fide in Deum, occidit in deſerto, Nume:14. Ergo Deus credentes tuetur & ſeruat, ſed contrà, abijcientes fidem, ſupplicijs afficiet. Quapropter vos perſiſtite in fide, quæ vobis tradita eſt, & iuxta eam Deo obedite.

Hoc exemplum eſt peculiariter obſeruandum propter typum. Quemadmodum Aegyptiaca ſeruitus fuit typus hominis ſub ſeruitute Diaboli conſtituti: ita liberatio corporalis à ſeruitute Aegyptiaca fuit figura liberationis ſpiritualis à iure Diaboli & peccati. Ad eundem modum, vt liberati ab Aegypto, & relapſi in priora ſcelera reuocati ſunt ad pœnam: Ita Euangelij gratia manumiſſi à iure peccati, rurſus reuocantur ad ſupplicia, ſi peccatis prioribus indulſerint, atq; adeo amittunt gratiam et Spiritum ſanctum, obſtringunturq; perpetuo reatu, niſi redeant rurſus per pœnitentiam. Quomodo quæſo hæc cum ſtoico fato ſtare poterunt? Quomodo conſiſtet oratio eorum, qui fidem ſemel

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

mel conceptam amitti poſſe, & Spiritum ſanctum excuti?

Et Angelos, qui non ſeruauerunt ſuam originem, ſed reliquerant ſuum domicilium ad iudicium magni illius DEI, uinculis æternis ſub caligine ſeruauit.

Aliud exemplum. Angeli, donec manſerunt in ſua origine, beati & felices fuerunt. Verùm poſtquam à ſua origine defecerunt, pœnis ſunt affecti. Quarè & vos cauete, ne ſimile iudicium ſubire cogamini, deficientes à fide. Qualis autem fuerit origo Angelorum, docet Chriſtus Iohan: 8. cum de Diabolo in hunc modum loquitur: In veritate non ſtetit, ſignificans ex parte totum per ſynecdochen, videlicet originalem integritatem angelorum, qua angeli creati ſunt iuſti, veraces, caſti, placentes Deo. Cum autem ab hac integritate defecerunt, facti ſunt iniuſti, mendaces, impuri, & aduerſus Deum contumaces. Atque hoc eſt, quod dicit: Reli-

que-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

querunt domicilium ſuum, hoc eſt, integritatem & ſtationem, in qua diuinitus collocati fuerant. Quare & ad pœnas reſeruati ſunt, vt ſiſtantur coram iuſto iudice in magno illo die, videlicet cum Chriſtus iudicaturus eſt viuos & mortuos. Dicitur autem hic dies meritò magnus, propter celeberrimum conuentum ſanctæ Trinitatis, Angelorum, omnium hominum & Diabolorum, in quo die Chriſtus iuſtus iudex, vt coronam iuſticiæ reddet omnibus pijs: Ita ſuplicijs æternis adiucaturus eſt omnes contumaces Diabolos & homines.

Sicut Sodoma & Gomorra, & his finitimæ ciuitates, cùm ſimili modo ſcortati eſſent, & abijſſent poſt carnem alienam, propoſiti ſunt in exemplar ignis æterni iudicij.

Tertium exemplum. Sodomitis & Gomorritis, donec innocentię ſtuduerunt, bene erat. Verùm poſtquam abierunt poſt carnem alienam, hoc eſt, ſectati ſunt prodigioſas libidines contra naturam, diuini-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

uinitus ſunt affecti ſupplicio. Nam igni cœlitus demiſſo conſumti ſunt, & ſunt propoſiti toti mundo in exemplar iræ Dei & damnationis iuſtæ, propter defectionem ab obedientia erga Deum. Ignis Sodomiticus ſymbolum fuit ignis infernalis inextinguibilis, quo in perpetuum damnati homines & Diaboli punientur. Hæc pœna quàm ſit immenſa, ira Dei in peccatores oſtendit. Neq; enim mirum eſt, eos nunquam finiendis tormentis puniri, qui infinitum bonum Deum ipſum contumaciter offenderunt. Vnde fit, vt qui perpetuò reatu tenentur, perpetuis etiam pœnis obnoxij puniantur.

Similiter ſanè & hi deluſi inſomnijs, carnem quidem polluunt, dominatum uerò reijciunt, & dignitates conuitijs inceſſunt.

Iam notas quaſdam falſorum Prophetarum, à quorum moribus Iudas dehortatur pios, enumerare incipit. Primum enim dicit eos perinde ſtolidos eſſe & rationis expertes, ac ſi altiſſimo veterno ſenſus omnes haberent ſopitos. Fœdè enim

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

carnem libidinibus polluunt, Magiſtratum indignè reĳciunt, & omnes dignitates ſacrilegè blaſphemant. vide 2. Pet: 2.

At Michaël archangelus, cùm aduerſus Diabolum certans diſceptaret de corpore Moſis, non auſus eſt iudicium obĳcere blaſphemiæ, ſed dixit, increpet te Dominus.

Exaggeratio eſt ſceleris eorum, qui Magiſtratus & dignitates conuitĳs inceſſunt. Michaël archangelus cùm tantus eſſet, veritus eſt conuitĳs inceſſere Diabolum peſſimum, qui iam erat damnatus, & iſti, cum puluis & cinis ſunt, non verentur blaſphemare dignitates à Deo ordinatas.

Hiſtoria de diſceptatione inter Michaëlem & Diabolum de corpore Moſis nullibi in ſcriptura, niſi hoc loco ſignatur. Quidam ex patribus dicunt noluiſſe Diabolum ſepulcrum Moſis occultari, ſed populo monſtrari, ſpecioſo argumento diſceptans aduerſus archangelum, quaſi mul-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

multum referret ſciri à populo, vbi tantus dux populi Dei ſepultus eſſet, at ſub hoc plauſibili argumento venenum latuit. Nam ita voluit Diabolus paulatim populum ad idolatriam pellicere. Hoc cùm intelligeret Michaël archangelus, Diabolo reſtitit, noluitq́ꝫ hominibus monſtrari ſepulcrum Moſis. Hæc ratio diſceptationis inter archangelum & diabolum veriſimilis eſt, ſed nos de hac diſceptatione parum ſolliciti ſimus, quum verbo Dei non ſit prodita. Quòd autem in Deuteronomio ſcribitur, neminem nouiſſe ſepulcrum Moſis, id ſciamus diuino conſilio factum fuiſſe, eoq́ꝫ pertinere, vt hoc facto admoneamur, Deum nolle reliquias ſanctorum proſtitui religionis gratia.

At hi, quę non nouerunt, blaſphemant, quæ uerò naturaliter tanquam expertia animalia ſciunt, in ijs corrumpuntur.

Conſequens argumenti eſt per antitheſin. Angelus, quæ intelligit reuera mala eſſe, non tamen blaſphemat. At hi, quæ non intelligunt, blaſphemant & con-

uitijs inceſſunt, quæ verò inſtar brutorum animalium percipiunt vel intelligunt, in ea ſine iudicio & ratione præcipites feruntur, ſe omni turpitudini ac libidini proſtituentes.

Væ ipſis. Nam uiam Cain ingreſſi ſunt.

Confert falſos doctores cum Caino, idq; cùm in vita, tùm in pœnis. Vita ſeu via Cain Geneſ.4. deſcribitur, cuius partes ſunt plures. Prima, contemtus verbi traditi. Secunda, hypocriſis ſeu ſuperſtitioſus Dei cultus. Tertia, odium veræ Eccleſiæ. Quarta, tyrannis, perſecutio & oppreſſio innocentis fratris. Quinta, mendacium. Sexta, excuſatio imò inficiatio nefarij facti. Hac via & his gradibus peruenit Cain ad illud θρηνῶδες ἐπίφθεγμα væ. Nam ira Dei oppreſſus æternùm eſt damnatus. Conſimili modo omnes, qui inſiſtunt veſtigijs Cain, ad ſimilem ruinam tendunt. Obſeruandũ diligenter eſt, ꝙ Deus ſtatim in initio poſt conditos homines propoſuit duo exempla, quæ perpetuò nos de æterno Dei decreto & regula iuſticiæ diuinæ commonefaciant. Vnum fuit exem-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

exemplum Abelis, in quo Deus declarat, quòd velit omnes pœnitentes & ſibi obedientes tueri. Alterum fuit Cain, cuius hîc meminit Iudas, quo oſtendit Deus ſe abominari hypocriſin & tyrannidem, & velle punire contumaces æternis ſupplicijs. Hæc exempla ſemper ſint nobis in conſpectu, vt nos commonefaciant de regula iuſticiæ diuinæ, quam ſemper in iudicando intuetur.

Et deceptione mercedis, qua deceptus fuit Balaam, effuſi ſunt.

Honoris cupiditate & lucri ſpe victus Balaam, populo Dei maledicere voluit, ſed noluit Dominus audire Balaam. Deut. 23. hic ſuæ impietatis pœnas luit, Nume. 31. Hic Balaam de numero eſt eorum doctorum, qui Principum affectibus ſe libenter accommodant, vt honores applauſum & diuitias conſequantur, quorum finis erit impietatis ſtipendium, quale & Balaam fuit.

Et contradictione Choræ perierunt.

Numero:16.ſcelus Choræ,& ſociorum eius deſcribitur. Primùm enim non fuit contentus eo honoris gradu, in quem euectus erat. Deinde Magiſtratum blaſphemat, & gradus inter miniſtros Dei tollere conatur, ad vtrumq́ꝫ confirmandum vſus eſt ſpecioſo argumento, videlicet quòd indignum ſit, vt populus Dei ſanctus vlli in terris ſubijciatur capiti. Horum exemplum Papiſtæ ſequuntur, dum ſuos raſos nolunt ciuili Magiſtratui ſubeſſe. Et noſtro ſeculo Anabaptiſtæ Magiſtratui ciuili nullum in Eccleſia locum concedunt.

Hi ſunt in fraternis ueſtris conuiuijs maculę, uobiſcum con uiuantes.

In primitiua Eccleſia ſtatim à temporibus Apoſtolorum, fraterna Eccleſiaſtici cœtus conuiuia inſtituta ſunt, quæ propter mutuam caritatem alendam & fouendam celebrabantur, vnde græcis ἀγάπαι, id eſt, caritates dicebantur, quo nomine etiam ſacra cœna dicta eſt. Porrò, de conuiuijs fraternis ſeu ἀγάπαις ita ſcribit Tertullianus in Apologetico, cap. 39. Cœna noſtra de nomine rationem ſuam oſtendit.

Vo-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

Vocatur enim ἀγάπη, id quod dilectio penes græcos eſt, quantiſcunq́ ſumtib. cōſtet, lucrum eſt pietatis nomine facere ſumtum. Siquidem inopes quoq́ refrigerio iſto iuuamus, non qua penes vos paraſiti affectant ad gloriam famulandi libertatis, ſed autoramento ventris inter contumelias ſaginandi, ſed qua penes Deum maior eſt contemplatio mediocrium, ſed honeſta cauſa eſt conuiuij. Reliquum ordinem diſciplinæ æſtimate, quid ſit de religionis officio, nihil vilitatis, nihil immodeſtiæ admittitur, non prius diſcumbitur, quàm oratio ad Deum prægustetur. Editur quantum eſurientes capiunt, bibitur quantum pudicis eſt vtile. Ita ſaturantur, vt qui meminerint etiam per noctem adorandum Deum ſibi eſſe. Ita fabulantur, vt qui ſciant dominum audire. Poſt aquam manualem & lumina, vt quiſquis de ſcripturis ſanctis, vel de proprio ingenio poteſt, prouocatur in medium Deo canere, hinc probatur quomodo biberint. Aequè oratio conuiuium dirimit. Inde diſceditur non in cateruas Cæſionum, neq́ in claſſes diſcurſationum, nec in eruptiones laſciuiarum, ſed ad eandem curam modeſtiæ & pudicitiæ, vt qui non tàm cœnam

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

cœnauerint, quàm diſciplinam. Hactenus Tertullianus.

Abſq; metu ſeipſos paſcentes.

Maculas iſtos impuros doctores in fraternis conuiuijs appellat, idq; ideo, ſicut hic exponit, quia abſq; vlla Dei & Eccleſiæ reuerentia ſe ipſos paſcunt & ingurgitant, ſolius ventris habentes curas.

Nubes aqua carentes, uentis circumactæ.

Allegoricè falſos doctores deſcribit, reſpicit autem Iudas ad dictum Salomonis prouerb: 25. Nubes & ventus eſt ſine pluuia, qui gloriatur pollicendo, & nihil præſtat.

Arbores autumnales infrugiferæ, bis emortuæ & eradicatæ.

Hæc allegoria nihil aliud vult quàm ſuperior. Falſi doctores, inquit, ſunt veluti arbores autumnales, hoc eſt, vt interpretatur, infrugiferæ. Sunt enim arbores, quæ in au-

in autumno videntur fructus polliceri,ſed tantum inanem ſpem faciunt.Nam & mortuæ ſunt, & nullam firmam radicem egerunt.

Vndæ efferatæ maris, deſpumantes ſua ipſorum dedecora.

Hoc eſt, vt Petrus ait,faſtuoſa vanitatis verba ſonant, & cùm ſe ipſos omnis laſciuiæ & libidinis genere polluunt, ineſcant etiam alios cupiditatibus carnis, ſed de his plura vide 2.Pet:2.

Stellæ erraticæ.

Hoc eſt,micant in tenebris,ſed imprudentes in naufragium pertrahunt, dum eos ſequuntur. Metaphora videtur ſumta à nautis,qui cùm in tenebris nauigant, ſæpe erraticas ſtellas pro fixis ſequentes ſe ipſos perdunt.

Quibus caligo tenebrarum in æternum ſeruata eſt.

Apertè notat futurum ſupplicium illuſorum de quibus agit. Seruata eſt, inquit, caligo tenebrarum, id eſt, denſiſſimæ

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

tenebræ. Priuati enim luce Dei ſuſtinebunt horribiles pœnas.

Prophetauit etiam de ipſis ſeptimus ab Adam Enoch dicens: Ecce uenit Dominus cum ſanctis millibus ſuis, ut ferat iudicium aduerſus omnes, & redarguat, quicunq; ex ipſis ſunt impij de factis omnibus, quæ impij patrarint, deq; omnibus duris, quæ locuti fuerint aduerſus ipſum peccatores impij

Maioris comminationis gratia teſtimonium Prophetæ Enoch adducit aduerſus omnes impios. Idq; primum in genere, deinde in ſpecie aduerſus doctrinæ corruptores & falſos prophetas, qui locuti fuerint aduerſus Deum. Siue autem hoc dictum Enoch fuerit ad poſteros ſiue ſcripto traditum, ſiue petitum ſit ex aliquo ſcripto, quod iam non extat, parum refert. Nos autem certò ſtatuimus Apoſtolum noſtrum teſtimonium certum & minimè fictum adduxiſſe. Quòd autem hic Enoch fuerit

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

fuerit ſeptimus ab Adam, liquet ex genealogia decem Patrum, quæ texitur Geneſ. 5. Adiecit autem Iudas ſeptimum ad differentiam Enoch, tertij ab Adam, qui fuit filius Cain. Enoch autem, cuius hîc fit mentio, ante diluuium, vt Helias poſt diluuium viuus in cœlum translatus eſt. Horum translatio teſtimonium eſt conſenſus doctrinæ, de vita & ſalute æterna conſequenda, propter Chriſtum mediatorem.

Hi ſunt murmuratores, queruli, in cupiditatibus ſuis ambulantes, & os eorum loquitur prętumida, admirantes perſonas utilitatis gratia.

Multa vitia ſeu cohærentia falſorum doctorum extremi temporis, enumerat, ipſiſſima carnis opera, adeo vt planè appareat, quòd prorſus ſpiritui Dei vacui ſint, fruſtraq; glorientur de fide & Euangelio.

Murmuratores ſunt, qui nec de ſe ipſis nec de alijs rectè iudicant, proprio iudicio ſe alijs præponunt, quod eſt ſuperbiæ. Eodem

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

dem iudicio peruerſo aliorum fortunis, dignitatibus & honoribus inuident, quod eſt inuidiæ. Cùm igitur murmuratores hi & ſuperbi & inuidi ſint, totam Legem Dei malignè abijciunt. Nam nec Deo ſuum honorem tribuunt, nec hominem vero complectuntur amore.

Queruli, græcè μεμψίμοιροι, ſunt, qui de ſua conqueruntur parte, ſua ſorte non contenti, vt qui ſe vel honore debito, vel digno officij gradu, vel iuſto præmio fraudari, vel etiam ſe onere in vocatione ſua grauari putant.

Hoc vitium μεμψιμοιρία, quod ex ſuperbia proficiſcitur, parit in dictis etiam tumorem quendam, ut facilè uel inde ipſorum malitia agnoſci poſsit. Verùm quia ad honores & facultates peruenire non poſſunt ſua virtute, adulantur diuitibus & potentioribus, quò ipſorum autoritate aliquando emergant. Hos dicit ambulare in ſuis cupiditatibus. Nam quicquid ſuadet illorum auaritia, καινοδοξία & voluptas, hoc faciunt. Nam hi tres affectus, vt rectè ab veteribus matres dicuntur omnium malorum: Ita ab ijſdem appellan-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

pellantur iuſtiſſimè nouercæ omnium virtutum.

Vos autem dilecti, memores eſtote uerborum, quæ prædicta fuerunt ab Apoſtolis domini noſtri Ieſu Chriſti.

Vt Petrus ad ſcripta Pauli ſuos remittit: Ita Iudas noſter ſcripta Apoſtolica, quæ tum in manibus piorum fuerunt, nobis commendat. Hinc apparet pleroſqꝫ Apoſtolos obijſſe, cùm hanc Epiſtolam ſcriberet Iudas. Nos proinde exemplo veteris Eccleſiæ in honore habeamus Apoſtolorum ſcripta. Quòd autem Iudas ad Enoch, Prophetas & Apoſtolos remittat ſuæ Epiſtolæ lectores, ſignificat omnium ſummum eſſe conſenſum, vt qui ex eodem fonte ſuam hauſerint doctrinam. Confutantur præterea hoc loco, qui vocale verbi miniſterium abolere conantur.

Quòd ſcilicet dixerunt uobis, in extremo tempore futuros

irri-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

irriſores, qui in impijs ſuis cupiditatibus incedant.

Hoc & Petrus ex Pauli ſcriptis diſcendum eſſe monet. Irriſores vocat eos, qui omnem religionem ſalſè derident, quod ideo faciunt, vt ſibi liberum eſſe videatur, iuxta carnis deſideria viuere.

Hi ſunt, qui ſeipſos ſegregant.

Falſi doctores ſegregant ſeipſos à vera Eccleſia, nunc viciando doctrinæ ſubſtantiam, nunc nouam comminiſcendo doctrinæ formam, interdum alia vitæ inſtituta ſectando, nonnunquam etiam ceremonias ſine graui cauſa mutando. Hæc partim ex inſidijs Diaboli, partim ex ſuperbia & petulantia ingeniorum proueniunt.

Contrà commendatur pijs hoc dicto, ſerium doctrinæ cœleſtis ſtudium, vt tueantur doctrinæ puritatem, & ſanctam coniunctionem in Eccleſia colant. Conſeruatur autem doctrinæ puritas, ſi apud ipſos

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

ſontes Propheticorum & Apoſtolorum ſcripta maneamus, ſi doctrinæ fundamentum rectè teneamus & firmum, & ſi eandem formam doctrinæ, quantum quidem ad fundamentum attinet, ſequamur. Nihil ergo nec in ſubſtantia, nec in fundamento doctrinæ cœleſtis eſt illi mutandum, cui cordi eſt doctrinæ puritas. Huc ſpectat optimum & vtiliſſimum primitiuæ Eccleſiæ conſilium, quo inſtitutum eſt, vt integra doctrinæ forma, quam vocabant Catechiſmum, proponeretur, quæ non modo in publicis concionibus recitabatur, ſed etiam repoſcebatur ab auditoribus, vt propagarentur vnà cum ſententijs, certæ verborum formæ, certæ definitiones & diuiſiones rerum. Ad hunc vſum tradita ſunt ſymbolum Apoſtolicum, & Nicenum. Ad hunc vſum in ſcholis & in templis, vbi piæ reformatæ ſunt Eccleſiæ, certa forma doctrinæ traditur. Sed poteſt hîc aliquis obijcere, liberum eſſe verbis quibuſuis vti, modo nulla in doctrinæ ſubſtantia fiat mutatio. At ego nunquam liberum eſſe dixero, quod magis facit ad deſtructionem quàm ad ædificationem. Habemus enim, vt Paulus ait, poteſtatem non ad deſtructionem, ſed ad ædificatio-

nem,

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

nem. Huc facit quòd μόρφωσιν doctrinæ in Iudæis commendat Apoſtolus Rom: 2. & ſuo Timotheo præcipiat, ne permittat vt quiſq; ἑτεροδιδασκαλῇ, quod ſanè & ad doctrinæ ſubſtantiam, & formam pertinet. Præcipit etiam vt retineat typum doctrinæ à ſe acceptum.

Baſilius magnus in quadam epiſtola ad Neocæſarienſem teſtatur, ſe certam formam, quam puer dicit, perpetuò ſecutum fuiſſe. Ita enim ſcribit: Meæ fidei euidens demonſtratio eſt, quòd à laudatiſsima muliere Macharia (quæ ex veſtra vrbe venerat) nutrice mea inſtitutus ſum, à qua didici beatiſſimi Gregorij verba, quæ illa quidem diligenter conſeruabat, ijſq; me puerum finxit & formauit. Poſtea vero, cùm per ætatem acceſſiſſet iudicium, peragraui magnam terræ partem atq; maris, ſi quos inueni, qui iuxta pietatis traditam regulam incederent, hos & patres æſtimauimus, & duces animarum noſtrarum in via, quæ ad Deum ducit, fecimus, & vſq; ad hanc horam gratia eius, qui nos vocauit ſancta vocatione in cognitionem ſui, aliam doctrinam non nouimus. Hactenus Baſilius.

Ad

Adhæc diſſimiles verborum formæ, diſſimiles definitiones etiam, vbi res non diſcrepant propemodum, vt in cantu diſſonum quiddam καὶ ἀνάρμοσον faciunt, vt taceam diſſimilitudinem ſæpe parere nouas & abſurdas opiniones. Poſtremò etiam exemplũ eſt periculoſum. Nam qui à recepta verborum forma & comprobata graui autoritate diſcedunt, ſæpe gignunt nouas opiniones, ſicut diſputationes Pelagij, Arrij & aliorum teſtantur, nec deſunt noſtro ſeculo triſtia exempla, quæ potius ſilentio præterire, quàm recitare volo. Deus det nobis, qui eundem Chriſtum colimus, vt eodem etiam ſpiritu ſapiamus, atq; ita conſentiamus in doctrinæ puritate, vt integra doctrina ſine corruptelis ad poſteritatem tranſmittatur. Nam vbi pura eſt doctrina, vna docendi forma, illic quoq; ſancta viget concordia, in qua ſingulos ita vitam inſtituere oportet, vt aliqua parte ſuorum laborum conferant aliquid operæ ad ornandam gloriam Chriſti. Hic ſcopus eſſe debet præcipuus omnibus hominibus. Nam ad hunc finem conditi ſumus, vt per nos Deus innoteſcat, ad hunc finem redemti ſumus, vt Deum ipſum purè colamus, quod ſanè fieri

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

non poteſt, niſi puritas doctrinæ & ſancta concordia retineatur.

Animales, ſpiritum non habentes.

Hæc deſcriptionis pars omnium hæreſium cauſam aperit. Eſt enim hæreſios fons, quòd homines ſpiritu Dei non præditi in rerum diuinarum iudicatione, carnis intelligentiam & iudicium rationis ſequuntur. Nam animales ſunt, vt ipſe Apoſtolus interpretatur, qui ſpiritum non habent. Hîc per ſpiritum neceſſe eſt intelligere, non veteris hominis ſpiritum, ſed noui, hoc eſt, Spiritum ſanctum. Homo proinde totus cum omnibus ſuis facultatibus inferioribus & ſuperioribus ψυχικὸς eſt. Quatenus igitur noua luce ſpiritus non eſt illuminatus, dicitur ψυχικὸς, (1. Corinth: 15.) animalis. ψυχικὸν enim opponit Paulus ſpirituali (1. Corinth: 2.) ψυχικὸς, inquiens, homo, non capit ea, quæ ſunt ſpiritus Dei. Inferiora enim (vt inquit Ambroſius) non capiunt ſuperiorum conſilia. Proinde hæretici, cùm ſpiritu Dei deſtituuntur, non poſſunt loqui & facere, niſi quæ ſunt inimica Deo. Roman: 8. φρόνημα enim carnis inimici-

tia eſt cum Deo. Complectitur autem φρόνημα ὁρμὴν & λόγον, adeoque quicquid eſt in homine nondum renato, & verbo Dei docto.

Vos autem dilecti ſanctiſsimæ ueſtræ fidei ſuperſtruentes uos ipſos, in Spiritu ſancto orantes: Alij alios in caritate Dei conſeruate, expectantes miſericordiam Domini noſtri Ieſu Chriſti in uitam æternam, & alios quidem habito delectu commiſeramini, alios uerô terrore ſeruate ex flamma rapientes, odio habentes etiam eam tunicam, quæ à carne commaculata eſt.

Hæc exhortatio loco concluſionis eſt præſentis Epiſtolæ, eſtq; admodum apta. Poſtquam enim dehortatus eſt pios à falſis doctoribus, oportunè hortatur Apoſtolus eoſdem, ad ea officia, per quæ in ſana doctrina ſecuri conſeruari poſſunt. Quoniam autem hæc exhortatio præci-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

pua officia Chriſtianæ vitæ continet, eam in certas hypotheſes retexam, quò diſtinctius appareat, quid doctrinæ & admonitionis contineat, ſunt itaq; ſex huius exhortationis hypotheſes.

PRIMA, pij ſe ipſos ſuperſtruant ſanctiſſimæ fidei, hoc eſt, creſcant in cognitione doctrinæ, & ſumant quotidiana incrementa fidei. Hæc enim duo natura coniuncta ſunt. Nam pro modulo cognitionis, augetur fiducia. Vocat autem fidem ſanctiſſimam, primum propter firmitudinem doctrinæ, deinde propter effectum. Sanctos enim efficit, cùm per eam naſcimur filij Deo, præterea dicitur ſancta fides, quia operatione Sancti ſpiritus in nobis concipitur ad prædicationem verbi.

SECVNDA, pij in Spiritu ſancto orent, hic eſt proximus fidei fructus, quo ſynecdochicôs intelligitur pietas erga Deum. Nam oratio ex fide profecta, præcipua cultus Dei pars eſt.

TERTIA, pij alij alios in caritate Dei conſeruent. Quemadmodum fides in prima tabula, pietatem erga Deum: Ita in ſecunda caritatem erga proximum gignit. Vbi ergo nec pietas erga Deum conſpici-

tur,

tur,nec caritas erga proximum, ibi planè viua & vera fides nulla eſt.

QVARTA, pij expectent miſericordiam Domini noſtri Ieſu Chriſti in vitam æternam, quia multa dura perferenda ſunt Chriſtianis in hac vita, quibus tanquam igni exploratur eorum fides, præcipit Apoſtolus, vt in omnibus aduerſis & proſperis proponant ſibi miſericordiam Domini noſtri Ieſu Chriſti, atq; adeo vitam æternam, in qua omnia noſtra officia & afflictiones compenſabuntur. Quicunq; enim iudicium Dei ſolum intuentur in afflictionibus, nequaq; poſſunt ſubſiſtere, ſed vel iraſcuntur Deo, vel deſperant de venia,quare vtrunq; coniungi oportet, videlicet iudicium Dei iuſtè punientis,& miſericordiam eiuſdem in iudicio. Nam ideo punit,vt locus ſit miſericordiæ.

QVINTA, pij alios quidem habito delectu commiſerentur, alios verò terrore ſeruent, è flamma eos rapientes. Hac hypotheſi docet Apoſtolus, quomodo agendum ſit cum fratribus, quorum duo genera facit, alij enim minus, alij magis in vita & moribus delinquunt. Illi lenius tractandi ſunt, & cum commiſeratione eri-

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

gendi. Hi quia in ipſa flamma periculorum verſantur, denunciato periculo, & incuſſo terrore caſtigandi ſunt acrius.

SEXTA, pij odio habeant eam tunicam, quæ à carne commaculata eſt. Hæc hypotheſis allegorica ſumta eſt à lege Moſis, qua interdictum erat, ne morticina tangerent Iudæi, aut veſtes attingerent maculatas morticino. Quare ſignificatur abſtinendum eſſe à peccatorum hominũ (quales ſunt falſi doctores, blaſphemi, hypocritæ, & ſcelerati) conuerſatione. Qui vt ſpiritualiter ſunt mortui: ita ſua contagione inficiunt eos, cum quibus conuerſantur, iuxta Salomonis dictum: Qui picem tetigerit, inquinabitur ab ea. Et qui communicat ſtulto, ſimilis ei efficitur. Et in Pſalmo 17. dicitur: Cum peruerſo peruerſus eris. Et Paulus ex Menandro, φθείρουσιν ἤθη χρησθ᾽ ὁμιλίαι κακαί.

Cæterùm ei, qui poteſt uos ſeruare à peccato immunes, & ſtatuere in conſpectu gloriæ inculpatos, cum exultatione, ſoli ſapienti Deo ſaluatori noſtro, gloria, & magnificentia, & imperium,

perium,

perium, & poteſtas, & nunc et in omnia ſecula amen.

Claudit Epiſtolam δοξολογίᾳ, vnde monemur, noſtri officij eſſe, ad mentionem beneficiorum Dei ad laudes Dei prorumpere. Hic locus cũ eo, qui paulò antea proceſſit, conferendus eſt, ne quis hoc inter ſe pugnare exiſtimet. Suprà dixit, Superſtruite vos ſanctiſſimæ fidei, & ſeruate vos in caritate Dei. Hîc autem Deo tribuit ſoli hanc gloriam, quòd nos à peccatis immunes ſeruare poſſit. Si nos id poſſimus facere, cur Deo tribuitur? Si ſolus Deus id facit, cur nobis aſcribitur? Hæc duo videntur ſimul ſtare non poſſe ſine contradictionis implicatione. Si ſolus Deus nos immunes à peccato ſeruat, rectè videntur quidam omne ſtudium & conatum auferre hominibus, etiam renatis, voluntatem hominum omnino paſſiuè ſe habere ad omnia pietatis exercitia pronunciantes. Contra verò, ſi homini relinquitur pręſtandi facultas, aliquid humanis viribus tribuendum eſſe videtur.

Sed hæc antilogia hoc pacto reconcilianda eſt. In renatis voluntas hominis reformata eſt ſpiritu Dei. Quare ſalutaria,

quæ

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

quæ non voluit per naturam ante regenerationem, iam regeneratus vult per gratiam, atq; ideo, quia diuinitus datur ea facultas, omnis profectus noſter in pietate Deo aſcribendus eſt. Et quia hanc facultatem donatam habemus, non debemus ſegneſcere, ſed magis magisq; excitare donum quod accepimus, cum gratia ſpiritus Dei, voluntas & mutata & reformata prius, & deinde adiuta, poteſt aliqua Deo grata imperare. Huc pertinet illud Bernardi: Bona voluntas comitatur gratiam.

De vſu particulæ AMEN, hoc teneatur. Particula amen, vſum habet in precationibus, in votis, in approbationibus, in promiſſionibus & in aſſeuerationibus. In precationibus eſt fidei obſignatio. In votis eſt affectus comprecantis ſignaculum. In approbationibus eſt conſenſus teſtificatio. In promiſſionibus eſt rerum promiſſarum certificatio. In aſſeuerationibus adhibetur, vt Baſilius ait: εἰς βεβαίωσιν τῶν ῥηθησομένων καὶ πληροφορίαν τῶν ἀκουόντων, hoc eſt, vt fides eorum, quæ dicuntur, fiat auditoribus.

FINIS.

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1

BD 1989

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 803 8° copy 1